

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

וירא

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
רבי בנימוז ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הילולת רבינו מרדכי שרעבי זיע"א

במלאת **מ"א** שנים
להסתלקותו של מורנו ורבנו ועט"ר
המקובל האלקי צדיק יסוד עולם, ראש עדת
המכונים, המלומד בניסים, עמוד צלותיהון דישראל,
אשר הגן על הדור בתורתו ובתפילותיו, ראש ישיבתינו
הקדושה, אשר העמיד דור של רבנים ומקובלים להמשכת
שושלת הקודש, ראש המקובלים, הגאון האדיר,
צדיק יסוד עולם,

כמוהר"ר

מרדכי שרעבי

זצוק"ל זיע"א בן מרים

תתקיים בעזה"י"ת בישיבתינו, אזכרה ועצרת התעוררות
לע"ג הטהורה ביום רביעי כ' בחשון תשפ"ה,
בשעה 5:00 בערב
בהשתתפות תלמידי מו"ר, רבנים וראשי ישיבות.

ובראשם מו"ר ועט"ר מראשי ישיבתינו הקדושה,
המקובל הצדיק רבינו **בניהו יששכר שמואל**
שליט"א

עזרת נשים פתוחה

ביום ההילולא

יום חמישי כ' חשון התשפ"ה
 יעלו גדולי המקובלים בישיבתינו
 ובראשם מו"ר ועט"ר שליט"א
 לציונו הקדוש בהר המנוחות, ויתפללו
 בעבורכם, לכל דבר הנצרך לכם,
 לרפואה ברכה והצלחה,
 פרנסה וישועה בכל העינים.

**למסירת שמות
 ופרטים נוספים:**

***6431**

תפילה מיוחדת על ציונו הקדוש בהשתתפות מו"ר ועט"ר שליט"א

סיום התפילה

סיום התפילה

א. אחר הוידי ונפילת אפים, אומר החזן חצי קדיש, ואומרים אשרי יושבי ביתך*. ויזהר לאומרו בכוונת הלב כראוי, כי יש בו סודות גדולים. והאומרו בכל יום ג' פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ודע כי מאשרי עד תפילה לדוד, צריך לכוין כי עולם האצילות שהוא כנגד אות י' דהוי"ה ב"ה מוריד שפע לבריאה, שהיא אות ה' ראשונה דהוי"ה.

עיונים והארות

להם שקבלוהו כבר בהיותם באצילות. עכ"ל. ועוד כתב רבנו ז"ל בשעה"כ (שם ע"ג), הטעם שתקנו לומר שני פסוקים של אשרי יושבי ביתך ושל אשרי העם שככה לו אע"פ שאינם מכלל המזמור של תהלה לדוד וכו', מפני כי הנה כתיב, שארה כסותה ועונתה לא יגרע, ובנפילת אפים הורדנו בחינת העונה ועתה באשרי אנו מורידין לה מלמעלה בחינת שארה שהם המזונות, וזה נרמז במלת אשרי שהוא אותיות שארה, והוזכרו ג"פ אשרי והם אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלקיו, אשרי יושבי ביתך, וזהו הטעם שתקנו לומר ב' פסוקים אלו אע"פ שאינם מכלל מזמור תהלה לדוד ארוממך וכו' לרמוז שלשה אשרי כנגד המזונות של שלשה עולמות. עכ"ל.

מה שאומרים אשרי פעמיים בתפילת שחרית, ואין אומרים אשרי בערבית כתב בשו"ע הרב (סי' קלב סעי' א') וז"ל, והטעם שאומרים אשרי, משום דאמרינן ריש ברכות (ד:) כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב. ולכן תקנו בשחרית שתי פעמים, אחת קודם התפילה ואחת לאחר התפילה, ובמנחה פעם אחת קודם התפילה, דכשם שבשחרית יש שתי קדושות, לבד קדושה דיוצר שאינו אלא סיפור איך המלאכים אומרים קדושה, ולכן יש שתי פעמים אשרי בשחרית, ובמנחה יש קדושה אחת, תקנו פעם אחת אשרי, ובערבית ליכא קדושה לא תקנו כלל, דגם באשרי יש קדושתו של הקדוש ברוך הוא כדכתיב (תהלים קמה) ארוממך וגו', בכל יום אברכך, גדול ה', דור לדור, הדר כבוד הודך, ועוזו נוראותיך, להורות שהוא יתברך מרום על כל ברכה ותהלה, שזהו ענין קדוש קדוש, כלומר קדוש ומובדל מכל ברואי מעלה וק"ו מברואי מטה, וכשם שבקדושה אומרים מלא כל הארץ כבודו, כלומר אף שהוא קדוש ומובדל מ"מ מלא כל הארץ כבודו, כמו כן באשרי שעם כל גודל גדולתו, הוא חנון ורחום וטוב לכל ורחמיו על כל מעשיו ועיני כל אליו ישברו והוא נותן להם את אכלם בעתו פותח וגו', על דרך שאמרו במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו וכו'. עוד כתב (בסעי' ג) ועוד טעם, באשרי לפי שהכנו מזון הנפש בק"ש ותפילה וטלית ותפילין ויחוד השם ואהבתו, לכן מבקשים עתה שישפיע לנו בחסדו מזון הגוף, שיתן לנו את אכלינו בעתו, שיזמין לכל איש ואיש די פרנסתו, וזהו פותח את ידך. והשני פסוקים שמוסיפים קודם תהלה לדוד ואחד אחר תהלה לדוד והיינו אשרי יושבי ביתך אשרי העם שככה לו ופסוק ואנחנו

א. כ"ב הרמ"א (סי' קלא סעי' א) ומנהג פשוט לומר, ואנחנו לא נדע כו' וחצי קדיש, אשרי, למנצח. (טו). וכתב בלבוש (סי' קלב סעי' א והו"ד בפמ"ג מ"ז סק"א) דהטעם שאומרים חצי קדיש אחר התחנון, כדי להבדיל בין פסוקי התחנון לפסוקים שאומרים אח"כ.

ב. בנמרא (ברכות ד:) אמר רבי אליעזר אמר רבי אבינא, כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ע"כ.

ובספר אוהל מועד (שער התפילה דרך ג, נתיב ג) כתב, מה שאמרו מובטח לו שהוא בן העולם הבא, פירוש שמצוה זו מכרעת, אבל משום מצוה זו בלבד אינו בן העולם הבא, ע"כ. והביאו מרן בבית יוסף (אורח חיים סי' נא) והכוונה כאשר מעשיו שקולים אם יש בידו תהלה לדוד יכריעהו לכף זכות.

ג. כתב רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף מט ע"ב) וז"ל: הנה בתחלת ביאור תפלת השחר נתבאר כי כמו שהארבע עולמות אבי"ע עולים למעלה בסדר המדרגות מהתחלת קרבנות של שחר עד תפלת י"ח כמו כן אחר תפלת י"ח חוזרין הארבע עולמות אבי"ע לרדת במקומם בסדר המדרגות זא"ז. אמנם בעת עלייתם, עולים ממטה למעלה, שבתחלה עולה העשיה, ואח"כ היצירה ואח"כ הבריאה. אבל עתה בעת ירידתם הוא להפך, כי בתחילה יורדת הבריאה ואח"כ היצירה ואח"כ העשיה. ואז נמצא שחזרו כל העולמות למקומם הראשון וזה מה שנתבאר לעיל.

אבל צריך שתדע שאין העולמות יורדין אלא עד שאומרים עלינו לשבח. והענין הוא כך, כי הנה נת"ל שכל הד' עולמות עלו ונכללו למעלה בעולם האצילות, וסיבת עלייתם היא כדי לקחת כל עולם ועולם השפע הראוי ליתן לו, ואז אחר העשות הזווג העליון שבעולם האצילות בעת נפילת אפים, אז יורד השפע משם לכל העולמות כפי הראוי להם. ובתחלה יורד השפע אל עולם הבריאה ונוטל חלקו הראוי לו, ואח"כ יורד אל היצירה ונוטל חלקו, ומשם יורד אל העשיה ונוטלת חלקה הראוי לה מן השפע ההוא. אבל עדיין שלשה עולמות ב"ע הם למעלה בעולם האצילות במקום שעלו בתחילה, ובהיותם עומדים שם באצילות הם עומדים זה למעלה מזה וזה מלביש לזה לזה חוצה לו כנוודע וזכור ענין זה. ובהיותם שם לוקחים שפע הראוי להם כפי סדר מדרגתם כנזכר לעיל. ואחר עלינו לשבח אז יורדין ג' עולמות למקומם עם השפע הראוי

ב. אח"כ יאמר מזמור יענך ה' ביום צרה, כי יש בו ענין הישועה, ענין הקץ, ומשיח בן דוד. והוא מסוגל להנצל מכל צרה שלא תבוא ד.

ג. בימים שאין בהם תחינה, אין אומרים מזמור "יענך" ומתחילים "ובא לציון" ה.
 ד. ויאמר קדושה דסידרא של ובא לציון בכוונה ועם הצבור, כי בגמ' מובא שהעולם עומד על אמירתה ו.

עיונים והארות

ברכות. יש במזמור זה ט' פסוקים וע' תיבות.

ובזוהר חדש (בלק צב:) כתב כי תשעה חדשים שקודם הגאולה יקבל משיח צדקנו על עצמו כמה צירים וחבלים, וכמה צדיקים בישראל יהיו גם הם בצער בין אומות העולם, ועתיד הקדוש ברוך הוא להעביר שרי האומות שמספרם שבעים בנהר דינור ויסלקם מהעולם ויתקיים הפסוק יענך ה' ביום צרה, ולכן יש במזמור תשעה פסוקים כנגד תשעה ירחי לידה, ושבעים תיבות כנגד שבעים קולות של היולדת. וכתב עוד ברעיא מהימנא (משפטים קיט): שכאשר יהיו בישראל בעלי תורה לכבוד השכינה והם נקראים מלאכים של אילת השחר, הם יגרמו להתעוררות הגאולה והיא צועקת בזכותם להקדוש ברוך הוא. וכתב עוד (שם אחרי מות סח), שיקיים בה יענך ה' ביום צרה והיא תלד את שני המשיחים בן דוד ובן יוסף. ע"כ.

וכתב הרב משה בן מכיר בסדר היום [נפילת אפים], שהגם שראינו שיש אשה היושבת על המשבר ולאחר ארבעה וחמשה קולות יולדת אפשר לומר שכל צער שיבוא לה מאיזה צד ציר או חבל והיא מרגישה בו ונרתעת אפילו שלא תתן קול עליו ואפילו קודם שתשב על המשבר נחשב מחשבון הקולות ע"כ. וכתב עוד שאמירת המזמור מסוגלת לכל צרה שלא תבוא.

כתב רבינו האריז"ל, כי יש במזמור זה ח"ש אותיות ומ"ל תיבות הרי חשמ"ל. שהוא אור המקיף את האדם שלא יוכלו להזיק אותו שום מזיקים ורוחות רעות. ולכן כשיש לאדם, איזו צרה שלא תבא ח"ו, טוב לומר מזמור זה, ולכוין בו בסוד אור החשמ"ל כדי לשמור אותו מכל רע ולהלביש אותו בסוד מלבוש של נהורא עילאה שהוא מספר **אור-פניאל**, הנקרא אור המלבוש"ש כי חושבנא דדין כחושבנא דדין.

ובן מסוגל מזמור זה מאד ליולדת, ולחזור עליו שתיים עשרה פעמים ואז תלד בנקל. ויש בו תשעה פסוקים, כנגד תשעה ירחי לידה. ויש בו שבעים תיבות כנגד שבעים צעקות שצועקת היולדת בלידה.

ה. **בא"ח** (ש"א פ' תשא אות יז) וז"ל: ובימים שאין אומרים בהם וידוי, המנהג פשוט דאין אומרים מזמור יענך ומזמור תפלה לדוד, וכן המנהג גם אצל קהל חסידים בעה"ק ירושלים ת"ו.

ובלבוש (סי' קלב סעי' א) כתב, ותקנו להקדים גם כן מזמור יענך ה' ביום צרה לסדר קדושה מפני שנתקנה ע"י צרה ובזמן צרתם, ונראה לי שמטעם זה גם כן אומרים למנצח אפילו בימים שאין אומרים בהם תחנון מפני דשייך לסדר קדושה חוץ מראש חדש חנוכה ופורים וערב פסח וערב יוה"כ ששה אלו ימים טובים הם יותר משאר ימים ואף על פי שאומרים בהם הסדר קדושה מכל מקום אין אומרים בהם למנצח להראות בהן קדושתן שאינן יום צרה כמו שאר הימים, עכ"ל.

ו. **תנן** בסוטה (מה). רשב"ג אומר, העיד ר' יהושע מיום שחרב

גברך וגו' לפי שבפסוקי דזמרה הוספנו מטעם שבארנו בריש סי' נ"א ע"ש לפיכך מוסיפין גם כאן להשוותם זה לזה.

ד. **כ"ב** באבודרהם בספרו (פסקא למנצח מזמור לדוד) וז"ל, למנצח מזמור לדוד, מה שתקנו לאומרו בסוף התפילה, מפני שאמרו במדרש תהלים, (כ, ב) א"ר שמעון בר אבא, אתה מוצא י"ח מזמורים מראש הספר עד פסוק זה, ואשרי האיש ולמה רגשו גוים חד הוא, כנגד י"ח ברכות שאדם מתפלל בכל יום, אדם אומר לחברו תתעני צלותך, כך דוד המלך לאחר ששר י"ח שירות ותשבחות אמר יענך ה' ביום צרה. והכי איתא בירושלמי (ברכות פ"ד ה"א). וגם מדבר זה המזמור בענין הקץ שנאמר יענך ה' ביום צרה, וכתב בדניאל (דניאל יב, א) והיתה עת צרה. ישלח עזרך מקדש, זה משיח בן דוד. עתה ידעתי כי יושיע ה' משיחו, אלה ברכב - גוג ומגוג. המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו. ולכן נהגו לאמרו סמוך לסדר קדושה שמתחיל ובא לציון גואל. ואומר במדרש תהלים (שם כ, ב וד') תשעה פסוקים יש במזמור הזה כנגד תשעה חדשים שהאשה מתעברת בהם. לאשה עוברת שהיא מקשה לילד אמרינן לה, לית אנו יודעין מה לומר לך, אלא מאן דעני לאימך בעידן קשיותה יענה יתיך בעידן קשיותיך. כך ביעקב כתיב (בראשית לה, ג) האל העונה אותי ביום צרתי. אמר להם דוד לישראל מי שענה את יעקב אביכם בעת צרה הוא יענה אתכם בעת צרתכם הוי יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב. עוד אמר שם: המזמור הזה ראשו בענייה וסופו בענייה. ראשו, יענך ה' ביום צרה. וסופו המלך יעננו ביום קראנו. ובשבתות ובימים טובים אין אומרים אותו מפני שהוא מזמור של תחנה. וגם הוא מתחיל יענך ה' ביום צרה ובשבתות וימים טובים אינם ימי צרה אלא ימי שמחה. ואומר סדר קדושה. עכ"ל.

ועיין מ"ש בשו"ע הרב (שם סעי' ג) וז"ל, וכיון שאנו מבקשים פרנסתינו לכן אומרים מזמור יענך ביום צרה, וכמו שאמרו בשלהי ברכות (סד). למה כתיב ישגבך שם אלהי יעקב ולא אברהם ויצחק, מכאן לבעל הקורה שיכנס בעוביה של קורה ופי' רש"י (ד"ה שיאחז) אם בא לטלטל הקורה ממקום למקום. כלומר יעקב שכל הבנים שלו וטרח בגידולם יבקש עליהם רחמים עכ"ל. והיינו דיעקב היה לו צער גידול בנים וטרח לפרנסם והגיע לו צרות רבות מעשו ומלבן והקב"ה חלצו מכולם כמו כן יחלצנו מצרותינו. ובמדרש שוחר טוב (מזמור כ) אמרו, אמר הקדוש ברוך הוא בשעה שמגעת צרה לישראל והם מבקשים אותי, אני עונה אותם ואנכי עמו בצרה, ולזה מסיימים, המלך יעננו ביום קראנו. ויש בראשי תיבות של ג' תיבות אלו אותיות קי"ב, כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתנו ולכן אומרים מקודם, אלה ברכב וגו' ואנחנו בשם וגו', כלומר כולם יש להם פרנסה מצד הטבע ואנחנו רק בשמו יתברך נבטח, כי מצד הטבע מיום שנחרב בהמ"ק אנו כתולים באויר. ועוד איתא שם במדרש דמזמור זה אמרו דוד אחר י"ח מזמורים וכמו כן אנו אומרים אותו אחר י"ח

ומקדימים לסדר קדושה פסוקי ובא לציון וכו', ואני זאת בריתי וגו' ואתה קדוש וגו', כדי לעורר ענין הגאולה. ובאומרו ובא לציון גואל ולשבי פשע, יכוין ר"ת גואל ולשבי פשע, הוא גוף. ור"ת ביעקב נאם ה' ואני בניו. ויכוין בזה כי בניו שירדו לחיצונים ע"י עון שז"ל, הנה עתה על ידי תשובתו יחזרו לאוצר הנשמות הנקרא בשם גוף, ויבא הגואל.

ה. נהגו לשבת בשעת אמירת קדושה זו. ואין צריך על פי הקבלה למשמש בידו בתפילין של ראש ובתפילין של יד ולנשקם.

ו. התרגום דקדושה דסדרא, יש מקומות שנהגו לאומרו בלחש, אמנם לדעת רבנו האריז"ל אפשר לאומרו בקול רם, וכן מנהג ק"ק בית-אל תכב"ץ ט.

עיונים והארות

שנתקנה ע"פ סדר העולמות, ואומרים אותה כסדרן של עולמות.

ובספרו עוד יוסף חי (פרשת כי תשא אות יא), כתב בשם רבנו האריז"ל (שעה"כ דף מט ע"ג) סוד קדושת ובא לציון הוא בחינת קדושה הנמשכת מלמעלה מן האצילות, וקראוה בזוהר (פרשת תרומה) בשם תוספת קדושה שהיא בחינת קדושה הניתנת עתה אל הבריאה, והיא כדוגמת הקדושה שבעולם האצילות וכדוגמתה יולדת עתה בעולם הבריאה, ואמנם הקדושה הזו נתקנת בשתי לשונות לשון הקודש ותרגום. והטעם הוא כי צריך להמשיך השפע והאורות הנז' אל עולם הבריאה בבחינת פנים ובבחינת אחר, ולכן נאמר בלשון הקודש כנגד בחינת הפנים ובלשון תרגום כנגד בחינת האחוריים כמבואר אצלנו בענין קריאת התורה שמו"ת כי לשון התרגום הוא האחוריים.

ז. בא"ח (פרשת כי תשא אות טו) ובפע"ח (שער קריאת ספר תורה פרק ה) כתב, אמרו רבותינו ז"ל, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף (יבמות סב. זוהר בראשית כח) וזהו ובא לציון גואל שהוא המשיח, וראשי תיבות גואל ולשבי פשע הוא גוף. גם דע כי האדם המוציא שז"ל מוסר את בניו ביד החיצונים, וכאשר יחזור בתשובה, אז יחזרו אותם בניו למקומם תוך אותו האוצר הנקרא גוף, וזהו ולשבי פשע ביעקב כי שב בתשובה מהפשע ההוא. וראשי תיבות "ביעקב נאם י' ואני" הוא בניו כי כל זה הם מעכבים את המשיח, וכשיחזור בתשובה יחזרו למקומם ועם זה ובא לציון גואל, ע"כ.

ח. עיין בדברי הרמ"ק באור החמה (ח"ב דף קט ע"ד) ובדברי מהר"ח"ו (שם דף קי ע"א) שכתבו שדוקא בקדושת העמידה בהיותינו בחברת המלאכים אנחנו צריכים לעמוד דוגמת עמידתם, אבל בהיותינו בעולם הבריאה ואנחנו מקבלים תוספת קדושה מלמעלה ואין אנחנו בחברתם, אנחנו יושבים, כי היא קדושת השכינה עם עלמותיה והיא מיושב, ע"כ.

וכן נראה מדברי רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף לה ע"ד) שכתב גבי קדושת יוצר שהיא מיושב כיון שהיא בעולם הבריאה, לאפוקי קדושת העמידה שהיא באצילות והיא מעומד, ושם האריך לבאר ענין קדושת ובא לציון שהיא דוגמת קדושת יוצר. ובפע"ח (שער קריאת ספר תורה פ"ה) כתב בפירושו שקדושת ובא לציון גם היא מיושב כיון שהיא בבריאה, ע"כ.

ט. כתב הב"י (סי' נט ד"ה כתב רבנו הגדול) ז"ל, אבל בספר הזוהר כתוב שאין היחיד אומר קדושת יוצר ואפילו קדושת ובא לציון שבלשון הקודש אין היחיד אומר אותה וזה לשונו בפרשת תרומה (קלב): קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עלילאי

בהמ"ק אין יום שאין בו קללה. ובגמ' (מט.) אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חברו, שנאמר: בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר, הי בקר? אילימא בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי? אלא דחליף. ואלא עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ואיאה שמייה רבא דאגדתא, שנאמר (איוב י, כב) ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, הא יש סדרים תופיע מאופל.

ופירש"י, אקדושה דסידרא. סדר קדושה שלא תקנוה אלא שיהיו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט שאומרים תרגומו וקרייתו והן כעוסקים בתורה, וכיון שנהגו בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ ויש כאן שתיים, קדושת השם ותלמוד התורה, חביב הוא. וכן היא שמייה רבא מברך שעונין אחר הגדה שהדרשן דורש ברבים בכל שבת היו נוהגים כך ושם היו נקבצים כל העם לשמוע לפי שאינו יום מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם.

ובשו"ע (סי' קלב סעי' א) מתרגמינן קדושת ובא לציון, וצריך ליהרהר בו מאד לאומרו בכוונה.

מעם שקדושת ובא לציון היא הנקראת קדושה דסידרא וסוד קדושתה.

כתב הבא"ח (ש"א פרשת כי תשא אות טו) קדושת ובא לציון היא הנקראת קדושה דסידרא, מפני כי האחרונים סידרו אותה דוגמת קדושה דעמידה כנז' בשבולי הלפט שהביאו בב"י, דפעם אחת גזרו האויבים על ישראל שלא יאמרו קדושה בתפילה, והיו מניחים אורבים וממתנינים עד שיגמרו העמידה עם החזרה והולכים, לכך התקינו לומר סדר קדושה כאן. ואחר שבטלו מקדושת העמידה וקדושת יוצר, על כן תקנו לומר קדושה זו בלשון הקדש ולשון תרגום כנגד ב' קדושות. ולכך קורין אותה קדושה דסידרא שנסדרה כנגד ב' קדושות הנז'. ואף על גב דבטלה הגזרה לא ביטלו קדושה זו אח"כ, מפני שבאמת יש בה טעם ע"פ הסוד. ומה שלא תקנו אותה אנשי כנה"ג מעיקרא, מפני שעדיין לא היה הזמן הראוי ומתוקן לתיקון זה, וכאשר הגיע הזמן הראוי לכך, סבב הקדוש ברוך הוא סיבה הנז' שבעבורה תקנו קדושה זו כאן, ולכן לא ביטלוהו אח"כ אף על פי שבטלה הסיבה, מחמת כי ראו חז"ל ברוח קדשם שבאמת ראוי להיות קדושה כאן ע"פ הסוד. עוד יש טעם אחר מה שנקראת קדושה דסידרא, מפני שהיא תקנה חדשה שלא נתקנה מאנשי כנה"ג עם קדושת יוצר וקדושת העמידה ונתקנה כאן מפני כי כאן היא סוד ירידת המלכות בבריאה בהיכל ק"ק, ולכן אומרים עתה קדוש וברוך ימלוך לעולם ועד כדי להמשיך שפע הקדושה דסידרא, פירוש

ז. באומרו ברוך אלהינו שבראנו לכבודו וכו', צריך לכוין בכוונה גמורה, כי הנה עתה אנחנו בעולם הבריאה, אשר משם נמשכה התורה שניתנה לנו. ועוד יכוין, ברוך אלהינו שבראנו לכבודו שהוא סוד עולם הבריאה, שמשם נמשכו נשמותינו שחצובות מכסא הכבוד. "והבדילנו מן התועים", בסוד מה שברא נשמתנו מן הטוב שבעולם הבריאה. "ונתן לנו תורת אמת", היא התורה שנתנה לנו מעולם הבריאה. ולכן בכאן אנו מתפללים שיפתח לבנו בתורתו אשר מן הבריאה, וצריך לכוין זה בכוונה גמורה.

עיונים והארות

ימים מפרקי של שבת גבי בריך שמה דמארי עלמא בחילוק הציבור מהיחיד בלשון תרגום שהוא היפך הזוהר ואשרי בתחר ותקרב, עכ"ל.

והרש"ש השיב להם בקיצור נמרץ ביותר כפי הכתוב בנהר שלום (דף לג ע"ג) וז"ל: גם בעיני יפלא איך כבוד תורתם משגיחים על דברי ספרי שאר המקובלים וכו' ואין ראוי לסמוך כי אם על דברי האר"י זלה"ה ותלמידו המהר"ח זלה"ה.

י. **עוד** יוסף חי (פרשת כי תשא אות יב). וכתב רבנו האריז"ל בפע"ח (דף עג ע"ב) עוד כוונות שיכוין האדם ב"ובא לציין" וז"ל: גם שם בארנו ענין פסוק שאומרים בסיום ובא לציין והוא, ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ובארנו שם שתכוין לשם צי"ת שהוא נרמז בשם שקוצי"ת (שהוא ר"ת שוועתינו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות) וזהו ר"ת צדקו יגדיל תורה והנה גם תכוין כי ר"ת צדקו יגדיל תורה ויאדיר גימטריא אבגית"ץ.

באומרו ברוך אלהינו שבראנו לכבודו תכוין בו היטב כי שם סוד הבריאה ומשם סוד הבריאה ומשם סוד תורתנו ומשם סוד נשמותינו וזהו שבראנו לכבודו בסוד הבריאה והבדילנו מן התועים בסוד נשמותינו משם ונתן לנו תורת אמת תורת הבריאה ולכן אנו מתפללים כאן הוא יפתח לבנו וכו' ותכוין בזה היטב.

וכתב רבנו האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה כ"ב) וז"ל, ופעם אחרת אמר לנו, שהיה רואה בעיניו חכם אחד גדול מדור שלפנינו זה כמה שנים, שהגיע זמנו להעלות עתה למחיצה יותר עליונה ממה שהיה בתחלה, ולכן עתה בעת ההיא עצמה, ראה בעיניו שחזרו להענישו על דקדוקי מצוות קלות כנז"ל, כדי להעלותו אל המעלה הגדולה ההיא, כי כפי ערך המעלה שמעלים אותו, צריך שיזדכך יותר, אפילו בדקדוקי מצוות כחוט השערה כנז"ל. ומכלל הדברים שהיה נענש אז לשתי סבות, האחת, על שהסיח עצמו מן התפילין, באומרו יה"מ שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, כמו שאומרים אחר קדושת ובא לציין גואל, ולהיותו מכוין בתפילה ההיא, הסיח דעתו מן התפילין, ונענש על זה הדקדוק הקל. ומה יעשה מי שאינו מכוין בתפלתו, ולא בתפילין שעל ראשו.

ובאומרו ה' חפץ תכוין בר"ת של צדקו יגדיל תורה בשם אחרון של מ"ב שהוא בהיכל קודש קודשים דיצירה נגד בינה דבריאה ושם זה עולה גימטריא ת"ק כמילוי [כזה: שין, דלת, יוד] ומשם סוד התורה כי שם זה הז' ביום שבת.

עוד כתב בפרי עץ חיים (שם) כוונה נוספת מהחברים וז"ל: בסיום יאמר "כי לא עזבת דורשיך ה'" ס"ת תכ"ה והוא השם אשר הרג משה בו את המצרי "למה תכ"ה רעך" והוא פנימי של שדי [היינו השם תכ"ה שהם אותיות הבאות אחרי השם שדי] וכל המכוין בו ניצול מאדם רע כל היום. עכ"ל.

לאו איהו ביחיד, והא אוקימנא, כל קדושה דאיהו בלשון הקדש, יחיד אסור ליה למימר לה תרגומא לעולם ביחיד ולא בסגיאין וסימנך לרזא דא שנים מקרא ואחד תרגום שנים לישנא דסגיאין איהו דודאי קדושה בלשון הקודש אסור איהו ביחיד קדושת תרגום אסור איהו בסגיאין אלא ביחיד לעולם אחד תרגום תנינן ולא תריין ולא יתיר תרגום אתא למעוטי והכי איצטריך, לשון הקודש אתא לרבוויי והכי איצטריך, דמעלין בקודש ולא מורדין, ובתרגום מורדין ולא מעלין אחד תנינן ולא יתיר ולא מעלין כלל, עכ"ל. ומכאן תבין שהטעם שאנו אומרים קדושת תרגום של ובא לציין בלחש הוא מפני שדבר שהוא בלשון תרגום אין לאמרו ברבים ולכן אומר אותה כל יחיד בפני עצמו, ע"כ. וכן פסק הרמ"א (סי' קלב סעי' א) וז"ל: ובקדושה שבתרגום, יחיד אומרה ולא שנים, ואין לאומרה בקול רם.

אמנם בשעה"כ (דף מט ע"ד) כתב וז"ל, ואמנם הקדושה הזו נתקנת בשתי לשונות לשון הקדש ותרגום. הטעם הוא כי צריך להמשיך השפע והאורות הנז' אל עולם הבריאה בבחי' פנים ובבחי' אחר ולכן נאמר בלשון הקדש כנגד בחי' הפנים ובלשון תרגום כנגד בחי' האחוריים כמבואר אצלינו בענין קריאת הפר' שמו"ת, כי לשון התרגום הוא בחי' האחוריים העליוני. והנה ראיתי מן המדקדקים שאין לומר מלו' התרגום בקול רם אלא בלחש ויש שאינן חוששין, ומנהג מורי ז"ל היה לאומרם בקול רם ולא היה חושש למדקדקים לאומרם בלחש.

וכתב הבא"ח (שם) ונהגו לומר התרגום בלחש כמ"ש בשו"ע. ואף על גב דכתב מהר"ח ז"ל דרבנו האר"י ז"ל היה אומרם בקול רם, ועוד שמעתי שמנהג החסידים בבית אל יכב"ץ דאין מדקדקים בזה אלא לפעמים בלחש לפעמים בקול רם, והנה פה בגד"א נוהגים לדקדק בזה לומר בלחש דווקא דאם לא יועיל לא יזיק, עכ"ל.

ועיין לג"ע החיד"א בהגותו על הזוה"ק הנקרא ניצוצי אור (פרשת תרומה דף קלד ע"ב) על דיבור "תרגום לעולם ביחיד ולא בסגיאין" והעיר בזה וז"ל: ומטעם זה השליח ציבור אומר קדושה דסידרא התרגום בלחש דכיון שהוא השליח ציבור יש להקפיד שלא יהא נראה דאתמר בסגיאין (שנאמר ברבים) אבל כשאומר אותו כל אחד אין להקפיד לאומרו בלחש וכן העיד מהר"ח ז"ל דרבנו האריז"ל לא היה מקפיד לומר תרגום קדושה דסידרא בלחש, עכ"ל.

ועיין בנהר שלום (דף לא ע"ב שאלה ס"ג) ששאלו חכמי תוניס וז"ל השאלה, יש מקום לתמוה על מה שכתב הרב [האריז"ל] שלא היה מקפיד מלומר קדושה דסידרא בקול רם שהוא היפך מה שכתוב בזוה"ק פרשת תרומה דאסיר שהוא בסגיאין ולא ביחיד ובהו אמרו הפוסקים שהביא הרב וכמבואר בספר הבית יוסף (סי' נט) וכמבואר בספר היכל הקודש (סי' כט) וכך כתב בספר כנפי יונה (הלך א') ויש לעיין ממה שכתב הרב חמדת

ח. בשעה שאומר "לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, תהיה כוונת התפלה על הבנים שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות".

ט. אחר קדושא דסידרא, אומרים תפילה לדוד קודם בית יעקב, כי מזמור זה תקנו דוד הע"ה לאומרו ביום צרה, כמו מזמור יענך ה' ביום צרה. ולכן אמר במזמור זה ביום צרתי אקראך, וסיים עזרתני ונחמתני. והוא מיוחד להתחנן בו שישמע השם יתברך תפלתנו, ולכן תקנו אותו אחר התפילה. וצריך לזהר בו ולא יקל מלאומרו". ואין אומרים אותו ביום שאין בו תחנון.

י. לאחר תפילה לדוד יאמר בית יעקב לכו ונלכה באור ה', וטעם אמירתה הוא כי יש בהם סימן ורמז לקבלת תפלתנו בהיותנו קרובים אליו".

יא. מצות עשה למנות ימי השבת, אחד בשבת, שני בשבת, וכו', שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו". ולכן קודם מזמורי הימים יאמר "היום יום אחד בשבת" אם הוא יום ראשון בשבת, וכן ה"ה ביום שני יאמר "היום יום שני בשבת", וה"ה ליום שלישי ושאר ימים, ורק ביום ששי יוסיף אות ה"א ויאמר "היום יום הששי" בה"א יתירה, וכן ביום ראשון ידקדק לומר "יום אחד בשבת קודש". והענין הוא להורות דימי החול תלויים ונקשרים בשבת, שמשם נמשכת להם הארתם".

עיונים והארות

שם א"ל הוי"ה שאלה השמות הם בעולם היצירה, ע"כ. **ובפע"ח** (שער קריאת ספר תורה פ"ה) כתב, והזהירני מורי ז"ל לאמרו בכוונה גדולה כי עיקר הארתו הוא מן היצירה שהם המזמורים כי משם שורש נשמתו והשגתו. ע"כ.

יג. **כתב בפע"ח** (שם) לאחר תפילה לדוד יאמר בית יעקב ויש בתפילה לדוד ח"י פסוקים עם פסוק בית יעקב וקפ"ו תיבין והרמז פו"ק חזי ובנביאים פקו פליליה, ואחר כך שיר המעלות ויש בו נ"ז תיבין כנגד א"ל הוי"ה העולה ז"ן ויש בו שמונה פסוקים כנגד מילוי השם [הנזכר] שיש בו שש אותיות ושתי אותיות אל הרי שמונה, ומתחיל באות ש' ומסיים באות צ' רומז על ש"צ רגיעים שהקדוש ברוך הוא בועט בהם (זוהר שמות ז). כשקם בחצי הלילה להשתעשע בנשמתו של צדיקים. ע"כ.

ובסדר היום (נפילת אפים) כתב, ומתחילים בית יעקב וגו' והוא גם כן מענין שיקבל האל תפילתנו כי אין לנו מושיע מבלעדיו ויהיו דברינו אשר התחנונו לפני קרובים אליו ככתוב כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו, ויאמר שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו, והענין להורות שכבר קיבל תפלותנו כמה פעמים והושיענו מיד צרינו וקמינו ולא נתננו טרף לשיניהם ואין אנו כופרים בטובתו חלילה. ע"כ.

יד. **בא"ח** (שם אות יז). וכתב עוד בספרו עוד יוסף חי (שם הלכה טז) ביום אחד בשבת הוא מזמור לה' הארץ ומלואה כי זה המזמור מסוגל לפרנסה, ולכן בכל קהילות ישראל אומרים זה המזמור בראש השנה ויוה"כ אחר ערבית ואחר מוסף ואומרים אחריו בקשה על הפרנסה לכך יכוין בו היטב ולכן אומרים אותו בכל יום ראשון שבשבע כי האדם בטל ממלאכתו ומן משא ומתן שלו ביום שבת ויצא לפעלו ביום ראשון ויכוין שאו שערים ראשיכם שערים עולה מספר כתו. ע"כ. ובהלכה יח כתב, אח"כ יאמר השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן לעורר הארת האצילות של הנשמה יתירה של שבת המאירה עלינו בכל יום מהארתה וכו' שם ועיין משנת חסידים, ויקיים בכל יום מ"ע של זכור את יום השבת לקדשו והוא במה שאומר היום יום אחד בשבת קודש וכן היום יום שני בשבת קודש וכן עזה"ד. וביום ראשון כשאומר היום יום אחד בשבת קודש יכוין

יא. **כ"ב** המ"ב (סי' מז ס"ק י) ובט"ז שם ובעוד קדמונים. ויש שנוהגים לתת צדקה בעת אמירת "לא ניגע לריק", ומכוונים הכוונה שתפילין הם אות שאתה יחיד ומיוחד והוצאתנו ממצרים והוא תיקון לעוון הקרי. (פסקי תשובות ח"ב סי' קלב אות א ע"ש).

יב. **עוד יוסף חי** (פרשת כי תשא אות יז). וכתב שם עוד ובספר מנחת אהרן (כלל י"ז דף קעה ע"ג) כתב בשם סדר היום, תפילה לדוד הוא מזמור מיוחד להתחנן בו שישמע הוא יתברך תפלתנו. ולכן תקנו אותו אחר התפילה וצריך לזהר בו ולא יקל מלאומרו ואדרבה ראוי הוא לקראו מלה במלה ולהתחנן וכו' ומפני שקריאתו מראה צער ושברון לב לזה תקנו שלא לאמרו בזמן שמחה דכתיב ביום צרתי וכו' ומתחילין בית יעקב וכו' והוא ג"כ מענין שיקבל תפלתנו ויאמר שיר המעלות וכו' להורות שכבר קיבל תפלותנו כמה פעמים והושיענו מיד אויבינו וצרינו ולא נתננו טרף לשיניהם שאין אנחנו כפויים בטובת יוצרנו, עכ"ל. וכתב הרב המחבר שם, א"כ מוכרח לזהר בתכלית הכוונה במזמור זה של תפילה לדוד ובימים שאין אומרים בהם תחנונים מתחילין מבית יעקב, עכ"ל.

וכתב שם מספר כוונות כ"י ע"ש מהרח"ו ז"ל שם הזהירני מורי זלה"ה במזמור תפילה לדוד שאומר אותו בכוונה גמורה וכו' וכ"כ בע"ה.

ובכה"ח פלאגי' (סי' יז, אות יד) כתב, יכוין דמתפילה לדוד עד שיר המעלות יש מאה שמונים ושש תיבות כמנין מקום שהם מספר הוי"ה בהכאה, וכוונת דבריו כדאיתא בתיקוני זוהר (תיקון כו דף ע"א) ששם הוי"ה כשתכפלנו יהיה גימטריא מקום כגוונא דא י' פעמים י' מאה, ה' פעמים ה' כ"ה, ו' פעמים ו' ל"ו, ה' פעמים ה' כ"ה סך הכל גימטריא מקום, ע"כ.

ובשעה"כ (דף מט ע"ב) כתב מהרח"ו שצריך לכוין להוריד בתחילה אור מן הוי"ה דע"ב שבאצילות אל היצירה אחר כך מהויה דס"ג שבבריאה אל היצירה, כי כן סדר זה של תפילה לדוד הוא בעולם היצירה, ולכן צריך לכוין בסדר הזה תמיד אל אות ו' שבהוי"ה ואל הוי"ה דאלפין דמ"ה ואל

יב. יש נוהגים שבימים שיש בהם מזמור מיוחד לאותם ימים, כגון בראש חודש (שנוהגים לומר מזמור "ברכי נפשי"), ובחנוכה (שנוהגים לומר "מזמור שיר חנוכת הבית"), ובפורים (שנוהגים לומר מזמור "למנצח על אילת השחר"), וכיוצא בזה, לומר גם "שיר של יום", וגם המזמור המיוחד לאותו היום. ואומרים "שיר של יום" קודם המזמור המיוחד לאותו היום, שתדיר ושאינו תדיר קודם. (אלא שקודם "שיר של יום" אין אומרים את התיבות: "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן") טו.

עיונים והארות

לקבל האדם תוספת קדושת שבת. גם קבלתי כונה אחרת ממורי ז"ל בענין זה והוא, כי כפי הנז' נתבאר כי יום ב' וה' הם סוד עולם היצירה לכן תכוין בהם להעלות שם הנפש ברוח אשר ביצירה ואז תעשה הכנה לקבל רוח ע"י שם מ"ב שביצירה שהוא השם הנרמז בתפילת אנא בכח לכן צריך שתקשור שם השולט באותו היום עם השם השולט ביום שבת כיצד הנה ביום ב' מושל שם קר"ע שט"ן ותכוין לחבר עמו שם שקוצי"ת השולט ביום שבת ותשלבם אות באות כזה קשר"ק עושצטינ"ת ותכוין לקבל תוספת הרוח ביום שבת וכן ביום ה' שהוא ג"כ הכנ' לחלק הרוח תכוין לחברם ולשלב שם חק"ב טנ"ע השולט ביום ה' עם שם שקוצי"ת שביום שבת כנז' ביום ב' כזה חשק"ק בוטצניע"ת וכונה זו תכוין בכל רגעי היום ובפרט בעת שאתה קובע עסק תורתך בב' הימים האלה, עכ"ל.

טו. מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"א פר' כי תשא הלכה ז) וכתב שם עוד ויש נוהגים שלא לומר "שיר של יום" בימים אלה כלל, ואומרים במקומו את המזמור המיוחד לאותו היום. ובכל מקום יעשו כמנהגם.

כתב הטור (או"ח סי' קלג), ובכל זמן וזמן משנים המזמור לפי ענינו כגון ברכי נפשי, בראש חודש. כאיל תערוג, בחולו של מועד. ומזמור שיר חנוכת הבית, בחנוכה. בפורים, למנצח על אילת השחר ומנהג טוב הוא" עכ"ל.

וכתב הרב שיירי כנסת הגדולה (בסי' קלג, הגהות הטור ג), מנהג פשוט בכל המקומות שראיתי דבראש חודש וחול המועד וחנוכה ופורים במקום השיר שהיו הלויים, אומרים שיר אחר מענינו של יום. בראש חודש ברכי נפשי, בחול המועד דפסח הודו לה' ובחול המועד דחג כאיל תערוג, ובחנוכה מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, ובפורים למנצח על אילת השחר, ותמה אני מי התיר להם לשנות השיר שהיו הלויים אומרים בכל יום. ובינותי בספרים וראיתי שמנהג זה בא להם מדברי רבנו הטור שבכאן וכו' אבל כד מעיינינו שפיר בדבריו משנים המזמור קאמר ולא השיר, וכן מצאתי להאבודרהם בסדר חנוכה אומרים מזמור שיר חנוכת לחוד ושיר של יום לחוד, ועל פי זה הנהגתי פה איזמיר שלא לדלג מכל וכל השיר שהיו הלויים, וכתבתי בתשובה (אורח חיים סי' מו) שהשיר שהיו הלויים אומרים קודם, דתדיר ושאינו תדיר קודם, וכתב הרמ"ע מפאנו (סי' כה) ובכל יום שיש בו קרבן מוסף אומר השיר של היום קודם הוצאת ספר תורה, ואחר המוסף אומר השיר המיוחד לקרבן מוסף, אבל אני הנהגתי בחנוכה לומר מזמור שיר חנוכת קודם מזמור שהיו הלויים משום פרסומי ניסא. עכ"ד.

והנאון רבנו יוסף חיים בספרו בא"ח (כי תשא הלכה יז) כתב, שגם בבגדאד היה מנהגם כן לומר מזמור ברכי נפשי בראש חודש במקום שיר של יום ולא היו אומרים בית יעקב והמזמור, אלא מזמור השייך למועד בלבד, והרב תיקן ושינה

להשאיר בו חלק נשמה מן הארת נשמה יתירה שבאה ביום שבת שעבר, וביום שני יכוין להשאיר בו חלק הרוח וביום שלישי יכוין להשאיר בו חלק הנפש וביום רביעי יכוין להכין עצמו לקבל מחלק הנפש של נשמה יתירה שתבא אליו מיום שבת הבא, וביום חמישי לקבל חלק הרוח וביום שישי חלק הנשמה והוא כאשר נתבאר בלימוד חק לישראל בכל ימי השבוע.

איתא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (יתרו כ, ה) אמרו עליו על שמאי הזקן שלא היה זכרון השבת אז מתוך פיו, לקח חפץ טוב אמר זה לשבת, כלי חדש אמר זה לשבת, זכור: רבי יהודה בן בתירה אומר מנין שכשאתה מונה הוי מונה אחד בשבת ושני בשבת שלישי בשבת רביעי בשבת חמישי בשבת וערב שבת תלמוד לומר זכור, ע"כ. ובמכילתא דרבי ישמעאל (יתרו פרשה ז) איתא, רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים אלא תהא מונה לשם שבת. ע"כ.

והרמב"ן כתב בפירושו על התורה (שמות כ, ז) שהיא מצוה שנזכרו תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחה ולא יתחלף לנו כשאר הימים וכו', וישראל מונים כל הימים לשם שבת אחד בשבת שני בשבת כי זו מן המצוה שנצטוו בה לזכרו תמיד בכל יום וזהו פשוטו של מקרא. עכ"ד.

ורבנו האריז"ל בשעה"כ (דף סא ע"ב) כתב וז"ל, והנה זה סוד מ"ש בספרי זכור את יום השבת מצוה היא למנות בו ימי השבת לומר א' בשבת ב' בשבת כו' וכ"כ הרמב"ן בחידושי על התורה. והענין הוא להורות כי כל ימי החול תלויים ונקשרים ונמשכים מיום השבת ומשם נמשכת להם הארתם וזכור היטב ענין זה כי הוא מכלל רמ"ח מצות עשה למנות ימי החול על דרך זה א' בשבת ב' בשבת כו' וכיון שנתבאר ענין הקדמה זו צריכין אנו להודיעך מה היא ההכנה שיכין האדם כדי שימשיך עליו תוספת הקדושה הנזכר בששה ימי החול.

הנה, ביום א' בשבת, כל עסקיך תהיה בבחינת מחשבה שתהיה פנויה ונקיה מכל לכלוך שע"י כך תתקיים כך באותו יום תוספת הנשמה. ואמנם, סוד המחשבה הזו היא שבכל רגע היום ההוא יכוין בהויה דס"ג ובשם אהיה אשר אהיה ובשם אהי"ה י"ו, כי כל בחי' אלו הן בעולם הבריאה אשר משם הוא חלק הנשמה.

וביום ב' בשבת, תעסוק בדיבור בתורה והכל לכוננת קבלת תוספת שבת בבחי' הרוח.

וביום ג' בשבת, תעסוק במצוות מעשיות שהם כנגד חלק הנפש, ובפרט במצוות הנעשות ע"י הרגלים, כמו הלוויית המת וביקור חולים וכיוצא בזה. וכעד"ז יעשה בג' ימים האחרונים והם הד' במעשה. והה' בעסק התורה ע"י הדיבור. והו' במחשבה. אמנם, כונת ימים אלה הם להכין לקבל תוספת שבת בבחי' נר"ן ביום עש"ק הבאה וכל כונתך ועסקיך יהיו אל פנייה זו לקבל תוספת שבת בבחי' נר"ן, ודבר זה תועלת גדולה

יג. לאחר מזמור של יום, אומרים קדיש יהא שלמא. ועיקר אמירתו מוטל על השליח ציבור, וצריך לאמרו גם אם הוריו בחיים, כי הוא קדיש שמתיקוני התפילה טי.

יד. אומרים שלשה פסוקים, קוה אל ה' וגו', אין קדוש כה' וגו', כי מי אלוה וגו', להורות שאנחנו לא מאבדים בטחוננו בהשם יתברך י. ואח"כ יאמר אין כאלהינו, שהוא שבח קדוש ונורא ויש בו כוונה גדולה ע"פ הסוד י.

טו. אחר אין כאלהינו, יאמר סדר פטום הקטורת. כי כתוב בזה"ק שמי שאומרו לאחר התפילה מבטל המוות מביתו, ואין הסט"א יכולה לשלוט עליו. וגם מסוגלת מאד לשמירה, ומכניעה מחנות הס"מ. וצריך לאמרה בכוונה, ואז זוכה לעשות תשובה שלמה, וזוכה לפרנסה טובה ולשפע גדול ט.

עיונים והארות

נוסח הקדיש) והרוקח (סי' שיט) ורבנו האריז"ל שיש לאמרו בכל יום וגם בימי החול, ויש בו ארבע לשונות בכל ענין כנגד ארבע אותיות הוי"ה וארבע פרשיות התפילין, וכתב החיד"א בקשר גודל (סי' כ אות ז) ושמעתי כפי הפשט אין כאלהינו כנגד בבל, דנבוכדנצר גזר שישתחוו לצלם. אין כאדונינו נגד מדי, דאחשוורוש מכרנו להמן לעבדים. אין כמלכנו כנגד יון, דאלכסנדרוס מלך בכל העולם. אין כמושיענו נגד עשו"ע"כ. (והביאו מורנו הרב חיים פלאגי' בכה"ח סי' יז, אות טו. ובמשנת חסידים מסכת ירידת השפע פ"ו האריך בענין הכוונות שיש בזה). ויש בו סגולה להכניע החיצונים שלא יתאחזו בתפלתנו, ולדעת רש"י עיקרו ניתקן לשבת, לרמוז דראשי תיבות אין כאלהינו, מי כאלהינו, נודה לאלהינו אמ"ן. וברוך אתה משלימים מאה ברכות.

ובסדר היום (נפילת אפים) כתב, שהוא שבח ראוי לדקדק בו ולאמרו מלה במלה, ויש ארבע פעמים בכל ענין לרמוז לשם בן ארבע כענין ארבע פרשיות של תפילין, וכן כל ענין וענין ראוי לכיין בו כפי מקומו וכפי ענינו ליחד שם אלהינו יתברך שמו ע"כ. ובפע"ח (שער קריאת ספר תורה פ"ה) כתב אין כאלהינו רומז לאות ה' אחרונה שבהוי"ה, אין כאדונינו רומז לאות ו', אין כמלכנו לאות ה' ראשונה, אין כמושיענו לאות י' שבהוי"ה. ע"כ.

ובסידור הרש"ש כתב, "אין כאלהינו" - בחינה זו היא נגד עולם העשיה שהוא שם ב"ן בה' פרצופיו אשר שם ויכוין שזה הוא גנאי לקליפות דאין כאלהינו כי כל אלהי העמים אלילים. "מי כאלהינו" - בחינה זו היא נגד עולם היצירה שבו שם מ"ה בה' פרצופיו אשר שם ויכוין כי לפי ששם הוא מטטרו"ן אנו אומרים מי כאלהינו שח"ו אינו דומה לו כלל. "נודה לאלהינו" - בחינה זו נגד עולם הבריאה שבו שם ס"ג בה' פרצופיו אשר שם ויכוין שאנו אומרים שבח זה לאלהינו ולא לכסא הכבוד כי אין ראוי שבח זה רק לו לבדו. "ברוך אלהינו" - בחינה זו היא נגד עולם האצילות שבו שם ע"ב בה' פרצופיו אשר שם והוא ברוך מהא"ס ומקבלו ממנו ושם ע"ב אשר שם הוא המקבל.

יט. איתא בזה"ק (רעיא מהימנא פנחס רכד.) וז"ל, ומדסליקת לאף אתקרי קטורת הדא הוא דכתיב ישימו קטורה באפך, ולית דבטיל מותנא בעלמא כקטורת דאיהו קשורא דדינא ברחמי עם ריח נוחח באף, תרגום דקשר קטירו וכו', עוד אמר בוצינא קדישא דבתר דצלוחת איהי כקרנבא מאן דיימא פטום הקטורת בתר תהלה לדוד בטיל מותנא מביתא. ע"כ. עוד כתב (ויקהל ריט.), תא חזי האי מאן דדינא רדיף אבתריה אצטריך להאי קטורת ולאתבא קמי מאריה דהא סיועא איהו לאסתלקא

מנהגם בכל בתי הכנסת שבעיר שיאמרו הסדר כבכל הימים מבית יעקב והלאה שיר המעלות ושיר של יום ואחריהם מזמור של המאורע, ע"כ. וכזאת מציינו לרעהו הוא הגאון רבנו אליהו מאני ז"ל בשיח יצחק (דף קסא ע"א), ועיין הליכות עולם (שם) וילקוט יוסף (ח"ה עמוד רמג).

טז. כתב בשעה"כ (דף יד ע"ג והלאה) כי סוד הקדישים בתפילת שחרית הם: כי מתחילת התפילה עד ברוך שאמר אנחנו בעולם העשיה, ומשם עד ברכת יוצר בעולם היצירה, ומשם עד תפילת העמידה בעולם הבריאה, ותפילת העמידה היא באצילות ואחר כך יורדים העולמות מאשרי עד תפילה לדוד בבריאה, ומשם עד קוה ביצירה, ומשם עד עלינו לשבח בעשיה. ולכך תקנו קדיש בכל שינוי עולם ועולם, והראשון הוא קדיש הודו ואחריו קדיש ברכו של יוצר, אבל בין גאולה לתפילה לא תיקנו כי כל כללות מלכות דאצילות היא בראש הבריאה, ואחריו קדיש קודם אשרי אנחנו מעלים העולמות לקבל השפע מהיחוד הנעשה בעמידה אל האצילות ואחריו קדיש שתקבל לכלול היצירה עם הבריאה, ואחריו קדיש של שיר הלזים להעלות העשיה אל היצירה ובה נשלמת התפילה, אבל קדיש שקודם עלינו לשבח אינו מכלל הקדישים כי כבר עלו כל העולמות, אלא נקרא קדיש יתום שאומרים אותו היתומים להעלות הנשמות והנפשות ולכן טוב לאמרו כל השנה של פטירת אביו ואמו, והקדיש הזה אינו רק כפי שחושבים המון העם שמועיל להציל הנפטר מדין גהינם, כי יש בו עוד תועלת והוא להכניסו לגן עדן להעלותו ממדרגה למדרגה וכפי זה גם בשבתות וימים טובים יש לאמרו עכ"ד. הראת לדעת כי הקדישים שבתפילה צורך גבוה יש בהם להעלות העולמות, ואינם תלויים אם יש יתום או מי שיש לו חיוב קדיש בבית הכנסת, כי אין ביניהם קשר לענין המתים. וכשמדלגים על אחד מהם יש בזה הפסד, ודבר זה מוטל על השליח ציבור לעשותו וגם אם הוריו בחיים. ועיין בפחד יצחק (מערכת ק, ערך קדיש) שכתב, ונוהגים לומר קדיש על זקנו וזקנתו מהאם שלא עזבו בנים זכרים בחיי אביו ואמו, וכן הנהגתי לבני לומר קדיש לזקנתו בחיי אביו ואמו כי לא נחש ביעקב. ע"כ.

יז. גמרא (ברכות לב:) אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. ופירש רש"י, קוה והתחזק ולא תמשוך ירך אלא חזור וקוה. ע"כ.

ופסוקים אלה נזכרו בשעה"כ (דף נא ע"ד) ובפע"ח (שער התפילה פ"ה).

יח. כתבו רב עמרם גאון (סיום התפילה) והרמב"ם (סדר התפילות,

טז. לאחר פטום הקטורת, צריך לומר מאמר תנא דבי אליהו זכור לטוב כל השונה הלכות. ויאמר אמר ר' חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם וכו', שיש בו שבע פעמים שלום, ועם "שלוה" הם שמונה פעמים. ומכניע בזה השטן שיש לו שמונה כנפים כ"א.

יז. אח"כ אומרים קדיש על ישראל, ונקרא קדיש יתום, שתקנו לאומרו היתומים למנוחת נפש אביהם או אמם כ"ב.

יח. אחר עניית ברכו, יעמדו הקהל ויאמרו בכונה גדולה עלינו לשבח, והוא שבח עליון ונורא מאד, ויש בו צורך גדול לתפילה אשר התפללנו, כדי לבטל אחיזת החיצונים. ובכריעה שאנחנו עושים בהרכנת הראש וקצת מן הגוף, אנחנו מורידין אורות מקיפים בכל העולמות עד העשיה כולה, ואין החיצונים יכולים לינק השפע והאורות שירד ע"י התפילה. וצריך לומר השבח הזה כולו מעומד כ"ג.

עיונים והארות

הרמב"ם הביא אמירתו (בסדר התפילה כל השנה).
כא. כתב הילקוט ראובני (פרשת ראה, על פסוק לא תאכלו כל נבלה), שמעתי מחבר אחד שמה שאומרים אותו, לפי שיש בו שמונה פעמים שלום עם שלוה וכדי להכביד שמונת כנפיו של ס"מ שלא יערער על התפילה, כן כאן ציוה לשחוט שבעה מיני חיה שהם גידולי מדבר שנולדו בחלק בעל המדבר להתיש כוחו, והוא גרם לישראל שבע מיתות במדבר בעגל במרגלים במתאוננים בשטים בתבערה בקרח ובנחשים, לזה ציוה לשחטם ולהתיש כחם. עכ"ד.

כב. בא"ח (פרשת כי תשא אות יח) וכתב שם, דיש בו תועלת לנפש הנפטר לאו דוקא להצילו מדין ועונש אלא יועיל לו להעלותו ממדרגה למדרגה, לכך אומרים אותו בכל יום יארציית אפילו אחר כמה שנים משנפטר, וכן היה נוהג רבנו הארי" ז"ל לאומרו בכל שנה ביום יארציית של אביו כי אמו היתה עודנה בחיים.

ואם אין יתום בבית הכנסת, כתב הרמ"א (סי' קלב סעי' ב) שיאמר אותו מי שאין לו אב ואם. והוסיף, דאפילו מי שיש לו אב ואם יכול לאומרו אם אין אביו ואמו מקפידין, כיון דקדיש זה יש לו עיקר להשלים ד' קדישים בשחרית (ערוה"ש סי' קלב סעי' א).

ובתשובת כתב יד של מו"ר מופת הדור זצ"ל כתב, שאם אין יתום יאמרו הש"ץ.

כג. כתב הכלבו (סי' ט"ז), ואחר כל התפילות אומר עלינו לשבח, בפרקי דרבי אליעזר אומר שבח גדול יש בעלינו לשבח על כן צריך לאמרו מעומד, ותמצא עלינו עולה בגימטריא ומעומד, ושמעתי שיהושע תיקנו בשעה שכבש יריחו וחתם בו שם קטנותו למפרע, ע' עלינו ש' שלא שם, ו' ואנחנו כורעים, ה' הוא אלהינו. ע"כ.

ובסדר היום (עלינו לשבח) כתב, וצריך לאמרו מעומד ובכוונה גדולה ויש בו כמה סודות ורמזים וכוחו גדול, ויש מדקדקים שאומרים אותו בכל יום שבע פעמים בין ביום בין בלילה שבע פעמים ביושר, שבע פעמים למפרע פעם ישר ופעם למפרע, שמתחילים עוד אין מתחת הארץ ועל וכו', והוא מסוגל לכל דבר וענין מצרה וצוקה שלא תבוא ולא תהיה, לומר אותו ישר והפוך וצריך לכיון בו קבלת עול מלכות שמים ויחודו ואלהותו, וכמו שיש בפסוק שמע ישראל ע' רבתי וד' רבתי, ע' של שמע, ד' של אחד. לרמוז שצריך להעיד על יחודו יתברך ויתעלה כן רמוז בשבח הזה שמתחיל בע' ומסיים בד'

דינין מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מניה אי הוא רגילא בהאי לאדכרא תרין זמנין ביומא בצפרא וברמשא דכתיב קטורת סמים בבוקר בבוקר וכתוב בין הערבים יקטירנה" ע"כ. ומכאן למדו רבותינו לומר פטום הקטורת אחד קודם שחרית ושני לאחריה ועוד אחד בערב קודם תפלת מנחה.

עוד כתב שם (ויקהל ריח), מלה דא גזירה קיימא קמי קודשא בריך הוא דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא פרשתא דקטורת ישתזיב מכל מלין בישין חרשין דעלמא ומכל פגעין בישין וממהרורא בישא ומדינא בישא ומותנא ולא יתזק כל ההוא יומא דלא יכיל סטרא אחרא לשלטאה עליה ואצטריך דיכוין ביה, ע"כ.

וכתב החיד"א (במחזיק ברכה אות ז'), דטוב וישר לומר פטום הקטורת בשחרית קודם התפילה אחר פרשת התמיד, ובסוף התפילה אחר "קוה", ובמנחה קודם "אשרי" אחר התמיד, ושכן כתב השל"ה, ושכן מנהג ארץ ישראל ומצרים וטורקיה וקצת מערי אירופה, ומי שאין נוהגין כך בעירו, הוא לבדו יעשה בצנעה כסדר הזה. וכתב בחסד לאלפים (אות כב), דזה הסדר לא ישתנה בין בחול בין בשבת. והובאו בכה"ח (סי' ק"ט). ועל כל פנים, בשבת אין אומרים פטום הקטורת אחר שחרית אלא אחר מוסף. וכתב במג"א (סי' קלב ס"ק ג), דצריך עיון בזה, שהרי הקטורת קדמה למוספין לכולי עלמא, והיא שייכא לקרבן תמיד. וכתב, דאפשר שכוונתו ליפטר מתוך דברי תורה. ובכתבים איתא שהטעם להבריא הקליפות.

וכתב הרמ"א בשם מהר"י אבוהב (סוף סי' קלב), שיש אומרים שצריך ליזהר ולומר פטום הקטורת מתוך הכתב ולא בעל פה משום שהאמירה במקום הקטורת, וחיישינן דשמא ידלג אחד מסמניה, ואמרינן אם חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה. ולכן נהגו שלא לאמרו בחול דממהרין למלאכתן וחיישינן שמא ידלג, ע"ש. והמשנה ברורה (סי' ק"י) הביא שמרן הבית יוסף פקפק בזה, דהלא אין מיתה אלא בהקטרה ולא באמירה. ועוד, דאין מיתה אלא במזיד. ולכן המדקדקין נוהגים לאומרו. ועיין בכה"ח (סי' קלב ס"ק ג), שאמירת הקטורת מתוך כתב אשורית ככתבת ספר תורה הוא סגולה לזכות ולעושר ויהיה מוצלח בכל עסקיו. (ועיין בכה"ח שם ס"ק יח).

ועיין מה שכתבנו לעיל בהלכות קרבנות בענין גדול ומעלת פרשת הקטורת.

כ. הגאונים תיקנו לאמרה כנזכר בסדר רב עמרם גאון (סדר מעמדות) ובדברי רבנו דוד אבודרהם (פיטום הקטורת) וכן

יט. אחר "עלינו לשבח", יאמר פסוק זה, "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם" כד.

כ. מנהג ק"ק חסידי בית אל, לומר אחר התפילה בכל השלש תפילות, פסוק "ויאמר אם שמוע תשמע" וכו', להסיר הקליפות שלא יתאחזו בתפילה. ויכוין להסירם מעליו בכח ד' יודיין דשם ע"ב, הנרמזות בתיבות עליך כי אני יהוה רופאך כה.

עיונים והארות

עלינו לשבח וכו' אין עוד. ע"כ.

עוד כתב בסדר היום דעד תיבות "אין עוד" יהושע תיקן ומ-"על כן נקוה לך" עכן אמרו בשעה שנתפס בקלקלתו והצדיק את דינו, ורמז שמו בעל בן נקוה ר"ת עכן, ואמר בתפלתו שמהרה יעביר גילולים מן הארץ להפנות אליך כל רשעי ארץ והענין הוא שיסיר לב האבן יתברך ויתעלה ויבא זמן שכולם יכירו וידעו את ה' ומלאה הארץ דעה את ה' ויתן בנו לב בשר שלא נשוב עוד לכסלה ולמכשול עוון וקבל עליו עול מלכות שמים קודם מיתתו. ולכן אמר לו יהושע שבאותה מיתה נתכפרו לו עוונותיו וזכה לעולם הבא כדכתיב יעכרך ה' היום הזה. ביום הזה אתה עכור ואין אתה עכור לעולם הבא.

ובשיעור הרכנת הראש עיין בשו"ת תורה לשמה (סי' מה) שנשאל בזה והשיב, דנראה ודאי שטוב לשהות בהרכנתו שיעור השתחויה והוא מה שכתב הרמב"ם (בפ"ג מהלכות ביאת מוקדש הכ"ג) וז"ל, לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ אינו חייב אלא אם כן שהה כשיעור וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות "ויכרעו אפיים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו" וזה שיעור השתחויה. ומקור דין זה בגמ' (שבועות 10:): ובירושלמי וכן נזכר בכמה מקומות. עיי"ש. ואם כן טוב לשהות בהרכנתו כשאומר "ואנחנו משתחווים" שיעור כדי לקרות פסוק זה (דברי הימים ב ז, א) "ויכרעו אפיים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו". וטוב שכל פעם שישתחוה כנגד הארון וכנגד ספר תורה בפתיחת ספר תורה ישהה בהרכנתו כך. עכ"ל.

ובבה"ח (סי' קלב ס"ק יב) כתב וז"ל, כתב בשעה"כ דמן עלינו לשבח עד ואנחנו משתחווים, צריך לכוין לתת שבח וגדולה להשי"ת בכל ד' עולמות אבי"ע דקדושה וליחדם יחד כדי שעל ידי כן יתגרשו משם הקליפות, כי על ידי שסיפרו שבו יתברך, וגנות הקלי' נכנעים והולכים להם כנזכר בזה"ק פרשת בא בענין מצוה לספר ביציאת מצרים. ואחר כך מן ואנחנו משתחווים ואילך, יורד אור המקיף בכל העולמות ואז מתגרשים הקליפות והרי אלו שתי כוונות ביחד. ואחר גמור עלינו לשבח, יורדין כל העולמות למקומם הראשון כי כבר אינם יראים עתה מן הקלי' שכבר נתבטלו וכו' וזהו טעם כריעה זו של ואנחנו משתחווים לכוין להוריד אור המקיף דרך ירידה בכל העולמות מלמעלה למטה עד העשיה כולם וכו' ועיי"ש כמה סיבות עמוקות יש בשבח הזה ועל כן כמה צריך לזהר לאומרו בנחת ובשלוה באימה ובריאה ובכונה גדולה כדת מה לעשות, עכ"ל.

כד. כתב רבנו האריז"ל בשער רוח הקודש (תיקון יט דף יט ע"ב) וז"ל: תיקון של בהמה או חיה ועוף או כל מין בריה חוץ ממין האדם יתענה רי"ו תעניות וכו' ובכל סיום תפילה משלושת [היינו שלוש התפלות שחרית, מנחה וערבית] כשיאמר עלינו לשבח יאמר אחר כך אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם (מייכה ז) ויכוין כי הם ר"ת אנלמ"ק והם עולים בגימטריא אר"ך. ותכוין כי מן ש"ע נהורין שיש באריך אנפין

תמשיך מהם מנין אר"ך אל ז"א שאין לו רק ק"ן נהורין כדי להשלים בו מנין ש"ע גם כן. וס"ת של הפסוק הנזכר הם רתוי"מ והם כמספר תרנ"ו והם עשר פעמים אדני"י הם עולים למספר תר"ן ותכוין להלבישם בה' חסדים ויעלה תרנ"ו עם הכולל.

"מימי קדם" הוא ע"ב רי"ו וכ"ח אותיות והכונה של הכ"ח אותיות הנז' הם כ"ד של מילוי השם "קדם" והד' של השם עצמו ותכוין להמתיק ע"ב ורי"ו וכ"ח אותיות במילוי. ונלע"ד חיים שהם רי"ו וכ"ח אותיות לבד כי הרי"ו הוא ע"ב קד"ם הנז"ל ועם הכ"ח הרי רמ"ד כמספר "מימי קדם". עכ"ל.

ובפתח עינים (דף נד ע"ד אות ו) כתב כוונות אלו של פסוק "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם" וכתב על זה היכן הוא מקורו ולבסוף פסק דלא שייך לאומרו וז"ל, ולעניות דעתי לא ידעתי איך שייך לאומרו כאן דזה אין שייך אלא דוקא לאיש אשר אלה לו (שפגם) בעוון הנז"ל ולא לזולתו ואם כן נראה דאינו מהרש"ש זלה"ה אלא מאיזה חכם שכתבו בסידורו כאן. עכ"ל.

כה. בה"ח (סי' קלב ס"ק יז) כן כתב ג"ע החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת ס' אות יב) וז"ל, קליפות - להסיר הקליפות טוב לומר בכל יום פסוק ויאמר אם שמוע תשמע וכו'. ולכוין בד' יודיין דע"ב הרומזות עליך כי אני י' להסיר הקליפות, (מליקוטי גורי האריז"ל כתב יד סי' שט"ו). עכ"ל. ועיין בשער רוח הקודש (דף י"ב ע"ג) שכתב הרב ענין זה וז"ל, גם פסוק כי אני ה' רופאך יש בו ד' יודיין וטוב לאומרו בכל יום ולכוין בו ולהסיר מעליו הקליפות על ידי ד' יודיין אלו שהם ד' יודיין של שם הוי"ה דע"ב דידודיין. עכ"ל.

וכתב בהגהות וביאורים (שם אות ה') להשיג על דברי המהרש"ו דמה שכתוב שצריך לכוין בד' יודיין רוצה לומר בד' יודין של ההוי"ה דע"ב שיש בפסוק כי אני ה' (יוד, הי, ויו, הי) רופאך שאז יכוין בהוי"ה הזו שיש בה ד' יודיין כמו שמבאר תוך כדי דיבור, ואין כוונתו על ד' יודיין שבד' תיבות אלו שאין בהן כי אם ג' יודיין ובכל הפסוק יש הרבה יותר מד' ופשוט הוא ואין כאן שום טעות. עכ"ל.

כתב רבנו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי (שם הלכה כה) וז"ל: יש נוהגין לומר אחר עלינו לשבח פסוקים אלה ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים (שמואל א א).

כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבנו מארץ אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם, (ירמיה לא, טו-טז).

ויש מוסיפים לומר פסוק זה ג"כ "ויאמר אם שמע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניי תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך" (שמות טו, כו).

כא. יש נוהגים לאחר תפילת שחרית לומר "מזמור לדוד ה' אורי וישעי" וכו', ולאחריו אומרים קדיש יי.

כב. מזה טוב שילמוד אחר התפילה כשעודנו מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין. וא' המרבה וא' הממעט, כי לא יזכה האדם לקנות ג' חלקי הנשמה - נפש רוח נשמה, אא"כ ילמוד בתפילין, כמ"ש הרב ראשית חכמה (בשער הקדושה), וביותר אם לומד בתפילין דר"ת יי.

כג. אחר התפילה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל, כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה, וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמ' וזוה"ק. והאיש הירא, ח"ק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו כה.

עיונים והארות

כתב הרב בסדר היום, מכאן סמכו שצריך האדם לשהות שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחר התפילה, ועכשיו בעונותינו שאין אנו מתעכבים שעה לפחות נקדים מן הקודמים ונתאחר מן המאוחרים. ונראה לי שמה שציוה רבי יהושע בן לוי לבניו קדימו וחשיכו לבי כנישתא הוא רומז גם כן לזה שיהיו מן הקודמים ומן המחשיכים ובזה תורינו יומין. עכ"ל.

כה. הנאון חיד"א בספרו מורה באצבע (אות צג).

כתב כה"ח (סי' קנה ס"ק ג) דמה שכתב מרן בשולחן ערוך (שם סעי' א') שאחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, המנהג עכשיו בדורנו ללמוד תיכף אחר התפילה חק לישראל כי הוא מסודר ע"פ דברי האריז"ל. וכתב בשעה"כ (סוף דרושי הלילה דף נט ע"א) שצריך לקרות הפסוקים בכל יום באהבה ויראה ובתפילין, ותכוין להמשיך ולעורר היראה מן אות י' ואהבה מאות ה' והתורה שהם הפסוקים מאות ו' ובתפילין שהם מצוה מאות ה' אחרונה, עכ"ל יעו"ש.

ומו"ר באול"צ (ח"ב פרק י הלכה ה) נשאל אודות תלמידי חכמים אם חייבים הם בלימוד של חק לישראל והשיבם: שאף תלמידי חכמים הלומדים כל היום צריכים ללמוד חק לישראל בכל יום ומכל מקום די שיקראו תורה נביאים וכתובים כפי מסודר שם ומשנה אחת מאותו סדר וכן קטע זוהר ודי בכך.

כו. כך היה מנהג בית אל לומר המזמור הנורא הזה אחר תפלת שחרית, ועיין בסידור כוונות הרש"ש (כת"י ח"א דף 553) שכתב המזמור הזה עם כל הכוונות הראויות לו עם צירופים ושמות הקודש.

וכתב בפתח עינים (דף נד ע"ד) וז"ל: מזמור לדוד ה' אורי וישעי ממני אירא וגו' כל פרטי היחוד הזה כך מצאתי כתוב וז"ל: מי שיש לו ספר תורה בביתו יפתח ההיכל ויעמוד נגד הספר תורה ויאמר המזמור הזה שלש פעמים שכך ציוו לחכם אחד בחלום שיאמר זה המזמור כי הוא מועיל לעצור המגיפה. גם יכתוב את כולו בגויל ספר תורה בכתובה אשורית ותגין כספר תורה, עד כאן מצאתי מכתובת הרב הקדוש אבא מארי זלה"ה. עכ"ל.

ובפע"ח (דף עד ע"ב) כתב מהרח"ו, טוב לומר אחר ג' תפלות מזמור ה' רועי לא אחסר ומזמור אלהים יחננו. ע"כ.

כו. הנאון חיד"א בספרו מורה באצבע (אות ד) ומחזיק ברכה (סוף סי' כה).

ונהגו חסידים בישיבת המקובלים בית-אל שבכל יום אחר "עלינו לשבח" לומד אחד מהם בקול רם מעט מוסר מספר "חובת הלבבות" או "ראשית חכמה" או "שער הקדושה" או ספר אחר. דברי שלום (אות כד).

מאמרי הזוה"ק

יִקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת תַּחַת הָעַיִן:

ח"א ק"ב ע"ב

תָּא תְּוִי בא וראה, **אֵילָנָא נָטַע אַבְרָהָם בְּכָל אֶתְרֵי דְדִיּוּרְיָה תַּמָּן** אילן נטע א"א ע"ה בכל מקום ומקום שהיה גר שם. ופירש המק"מ שהיה א"א עוסק בספר יצירה כמו שכתבו הקדמונים על הפסוק וכן הבקר אשר עשה – ע"י שמות הקודש [א], **וְלֹא הָוָה סְלִיֵק בְּכָל אֶתְרֵי בְּדָקָא יָאוּת** ולא היה עולה האילן בכל מקום כמו שצריך, **בְּרַ פְּשַׁעְתָּא דְדִיּוּרְיָה בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן** חוץ משעה שהיתה דירתו בארץ כנען, שאז עלה האילן יפה מכיון שא"י מכוונת כנגד א"י העליונה-בחי' המלכות. נמצא א"כ שהאילן של א"א ע"ה היה בבחינת עץ החיים כמ"ש לקמן [ב], **וּבְתַהוּא אֵילָנָא הָוָה יַדַּע מֵאֵן דְּאֶתְאַחֵיד בֵּיהּ בְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמֵאֵן דְּאֶתְאַחֵיד בְּעִבּוּדָה זְרָה** ובאותו אילן היה יודע מי שאחוז וקשור בקב"ה ומי שאחוז בעבודה זרה.

מֵאֵן דְּאֶתְאַחֵיד בְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מי שנתאחד ונקשר בקב"ה, **אֵילָנָא הָוָה פְּרִישׁ עֲנַפּוּי וְחַפֵּי עַל רֵישִׁיהּ וְעַבִּיד עֲלֵיהּ צְלָא יָאָה** האילן היה פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה, **וּמֵאֵן דְּאֶתְאַחֵיד בְּסַטְרָא דְעִבּוּדָה זְרָה תְּהוּא אֵילָנָא הָוָה אֶסְתַּלַּק** ומי שנתאחד ונקשר בצד של עבודה זרה אותו האילן היה מסתלק מעליו **וְעֲנַפּוּי תּוּוּ סְלִיקִין לְעֵילָא** וענפיו היו עולים למעלה ולא היו מצלים עליו, להודיע שאינו אחוז בצילא דמהמנותא. **בְּרִינְ הָוָה יַדַּע אַבְרָהָם וְאַזְהִיר לֵיהּ** ואז היה יודע א"א ע"ה והיה מזהיר אותו שיעזוב את הע"ז [ג], **וְלֹא אַעֲדֵי**

עיונים והארות

הראשון ירד לחקור וסחטה לו ענבים כנ"ל עד שבא ונתגלגל באברהם. והפך ממה שנכשל באל זר, שבר את הפסילים של תרח אביו והודיע אלהותו בעולם וכו'. (מהרא"ג)

ב. כאשר גר בארץ כנען, היא ארץ ישראל, שם היה אור השפע עליו גדול והמשיך אור מע"ח שבת"ת דזעירי ששם ב' יסודות או"א כי סתם עץ הוא ת"ת המסתעף בפארותיו גם אותיות יהו"ה בהכאה י"פ ה' עולה נ'. ה"פ י' עולה נ'. ו"פ ה' עולה ל'. ה"פ ו' עולה ל'. ביחד עולה ע"ץ. (ע"כ מהמקדש מלך מתוך הרמ"ז)

ג. כתב במק"מ, בין עכו"ם ובין טמא זיבה, כולם כשהיו יושבים תחת העץ היו הענפים עולים לעשות צל. והחילוק היה כי מי שהיה טמא בזיבה או בנידה, המים נתייבשו, ומי שהיה טמא בקרי המים כביכול עלו לקראתו לרמוז שאינו צריך לחכות ז' ימים אלא יטבול ויטהר מיד. ומי שעבד ע"ז המים היו נשארם במקומם ולא חל בהם שינוי ואז ידע אברהם

א. אילנא נטע אברהם וכו'. ממסקנא דמלתא משמע שלא היה זה אילן ממש, אלא שכל מה שנאמר הוא רמז לקב"ה. וענין העץ והמים היו דרושים שהיה אברהם דורש לכל באי שער עירו, וצריך לבאר הנמשל. וכך היא הגרסא בכמה ספרים. וממשיך שאפשר לפרש שהענין ממש כמשמעו עץ ממש, ועינא דמיא ממש ר"ל שאברהם אכן נטע אילן בידיו ועשה תחתיו מעין של מים, וכיוון כנגד הקב"ה לעשות רמז לעץ החיים ולמעין המים העליונים המטהרים את הטמאים. ומש"כ לקמן ות"ח כד חב וכו' שם נותן טעם למה היה הרמז בעץ ולא בדמיונים אחרים. ותירץ שהוא הפך עץ הדעת טוב ורע כדמפרש. כד אתא אברהם וכו' דהיינו אדם הראשון שנתגלגל באברהם לתקן את אשר עיוות כנזכר בפרשת בהר סיני בר"מ שבאותו עון היה ע"ז וג"ע וש"ד ולכך תיקן אברהם את אשר עיוות אדה"ר בעה"ז. לתקנו במקבילו עשה עץ שהוא דוגמת עץ החיים לאפוקי אילנא אחרא דאדה"ר עץ הדעת טו"ר, דהיינו השכלת עניני דרושי הנהגותיהם של החיצונים. ואדם

מִתַּמְן עַד דְּאֵתְאֲחִיד בְּמַהִימְנוּתָא דְקַדְשָׁא בְּרִידָה הוּא ולא זו משם אותו אדם עד שנתאחד ונקשר באמונת הקב"ה, **וְהָכִי מֵאֵן דְּאִיהוּ** (ד"א ל"ג ה"כ) **דְּכִיָּא מְקַבֵּל לִיהּ אִילָנָא** וכמו כן מי שהוא טהור היה מקבל אותו האילן ועושה עליו צל נאה. **מֵאֵן דְּאִיהוּ מְסַאָב לָא מְקַבֵּל לִיהּ** ומי שהוא טמא האילן לא היה מקבל אותו. **בְּרִין יַדַּע אַבְרָהָם וּמְדַפֵּי לוֹן בְּמֵיָא** ואז ידע א"א ע"ה ומטהר אותם במים.

וּמַעֲיִינָא דְמֵיָא הָוָה תְּחֹתָהּ הוּא אִילָנָא ומעין של מים היה תחת אותו אילן כמו המקוה העליון של המלכות מאימא עילאה דוגמת מה שעושה השכינה טבילה בשבועות, **וּמֵאֵן דְּצָרִידָה טְבִילָה מִיַּד מֵיַּין סְלָקִין לְגַבִּיהּ** ומי שהיה צריך טבילה מיד המים היו עולים אליו, **וְאִילָנָא אֶסְתְּלָקִין עֲנַפּוּי** וענפי האילן היו מסתלקים, **בְּרִין יַדַּע אַבְרָהָם דְּאִיהוּ מְסַאָבָא וּבְעֵי טְבִילָה מִיַּד** ואז ידע א"א ע"ה שהוא טמא וצריך טבילה מיד בלא להמתין ז' ימים כי טומאתו קלה, **וְאִם לָאוּ מֵיָא נְגִיבִין בְּרִין יַדַּע דְּבְעֵי לְאֶסְתְּאָבָא וּלְאֶסְתְּמָרָא שְׁבַעָה יוֹמִין** ואם אינו טמא טומאה קלה אלא חמורה וצריך שבעה ימים לטהרתו, היו המים מתייבשים ואז ידע א"א שצריך עדיין להשאר טמא ולשמור שבעה ימים לטהרתו [ד].

תָּא תַּוִּי בא וראה, **דְּאֶפִּילוּ בְּשַׁעְתָּא דְּאִזְמִין לוֹן לְמַלְאָכִין אָמַר לוֹן** שאפילו בשעה שהזמין את המלאכים אמר להם **וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ בְּגִין לְמַחְמֵי וּלְמַבְרֵךְ בְּהוּ** בשביל לראות ולבדוק אותם אם הם טהורים, **וּבְהַהוּא אִילָנָא הָוָה בְּרִידָה לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא** ובאותו אילן היה בודק לכל בני העולם. **וְרָזָא (לְקַבֵּל) בְּגִין קַדְשָׁא בְּרִידָה הוּא קָא (עֲבַד)** וסוד זה בשביל הקב"ה

עיונים והארות

לפני שנה יצרו אותה. אם כן כיצד תעבוד לדבר שיצרו אותו אחריו וכן על זה הדרך על כל עבודה זרה היה מוכיח לאדם במתק שפתיו שהוא טועה, ובכך היה מתורכך לבו ומתאחד עם הקדוש ברוך הוא.

ופעם נכנס אליו זקן בגיל תשעים שנה והיתה לו עבודה זרה בכיסו, והרבה אברהם אבינו לדבר עמו בדרכי נועם שיחזור בו, אך הזקן נשאר איתן בדעתו. כשראה אברהם שהוא לא יכול לשכנע אותו שלחו לדרכו. הזקן הלך לדרכו בשעות לילה המאוחרות והגיע בדרכו ליער, משכן זאבים ונמרים. אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: מדוע שלחת את האדם הזה, אני מחכה לו כבר תשעים שנה, לך אין סבלנות לחכות עוד שלוש שעות, אברהם הבין את הרמז, רץ לאותו אדם ואמר לו: אנא, חזור לביתי, תנוח ותאכל. לאחר שאכל ושתה, המשיך אברהם להשפיע עליו, ובשעה שלישית נתרכך לבו של הזקן וזעק "ה' אלהי אברהם אחד ושמו אחד" (ספר הישר).

והזהירו ולא עזבו עד שנקשר באמונה של הקב"ה. ובנור ישראל כתב, כי האילן שנטע אברהם היה בחי' עץ החיים כדלהלן, והוא בחי' ת"ת שגדל במלכות שהיא בחי' ארץ ישראל ולכן לא היה אותו עץ עולה בכל מקום רק בארץ ישראל.

ד. **וכתב** הרמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פרק א' הלכה ג') אברהם אבינו החזיר אלפים ורבות לאבינו שבשמים. ואמרו בתלמוד (בבא בתרא טז:) מרגלית היתה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותה מיד מתרפא. ופרשו המפרשים שלאברהם אבינו היתה מרגלית שאף דבר בעולם לא ישוה לה, וזהו הדיבור שהיה מונח בצוארו (בגרונו). כשהיה פוגש אדם מרוחק מהאמונה היה מדבר עמו בתבונה. כל דבריו שקולים ומדודים וכל מי שנפגש עמו היה מתרפא מכל התאוות ששקוע בהם (ספר העקידה דברים ד' על הפסוק וידעת היום).

ובך היו דבריו, כשהיה רואה אדם שמשתחוה למנורה, אמר לו: התבונן וראה שאתה בגיל ששים, והמנורה הזאת בסך הכל

עשה אָמַר דַּאִיהוּ אֵילָנָא דְחַיִּי לְכֹלָא אמר א"א לכל אחד להשען תחת העץ כי הוא אילן החיים לכל אחד ואחד כי הוא עץ החיים וממנו נמשכים החיים, וּבְגִיזַן כֶּךָ וְהַשְּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ וְלֹא תַּחַת עֲבוּדָה זָרָה ומשום כך אמר שמהיום והלאה ישענו תחת עץ החיים ולא ילכו ולא יחסו תחת אילן העבודה זרה.

וְתֵא מְוִי וּבֵא וּרְאָה, כִּד תְּבִיב אָדָם, בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע חָב כּאשר חטא אדה"ר, בעץ הדעת טוב ורע חטא, וְדִבְתִּיב כּמִשְׁכֵּיב וּמַעֲזַן הַדַּעַת וְגו' וְאִיהוּ בֵּיה חָב וְגָרַם מוֹתָא לְעֵלְמָא והוא בו חטא, וגרם מיתה לכל העולם. מַה בְּתִיב מַה כְּתוּב בו וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יְדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְגו' (וגרם מותא לכל בני עלמא) ואכל וחי לעולם, וא"כ בגלל עץ החיים שלח אותו מג"ע. וְכִד אַתָּא אַבְרָהָם בְּאֵילָנָא אַחְרָא אַתְקִין עֵלְמָא וכאשר בא א"א ע"ה שהוא גלגול של אדה"ר כידוע באילן אחר שהוא עץ החיים תיקן את העולם שהוא תשובת המשקל נגד מה שחטא בעץ הדעת דהוא אֵילָנָא דְחַיִּי וְאוֹרְעַ מְהִימְנוּתָא לְכֹל בְּנֵי עֵלְמָא שהוא אילן החיים והודיע האמונה של השי"ת לכל בני העולם:

אָמַר רַבִּי חֵיִיא אָמַר רַב אִי הוּינָא מְסַתְּבְּלִין בְּפַרְשָׁתָא דָּא נְסַתְּבַל בְּחַכְמָתָא אם היינו מתבוננים בפרשה זו נתבונן בסודות שיש בה שהם החכמה שבתורה, אִי עֲנִינָא דְנִשְׁמָתָא הִיא לָאו רִישָׁא סוּפָא וְלָאו סוּפָא רִישָׁא אם פרשה זו בעניני הנשמה היא מדברת ורומזת, לא ראש הענין של יוקח נא מעט מים וכו' דומה לסופו ולא סוף הפרשה דומה לראשה, (דף ק ע"א) וְאִי עֲנִינָא לְפִטְרִת אִינִישׁ מֵעֵלְמָא הִיא ואם פרשה זו ענינה הוא על פטירת האדם מן העולם, נְסַתְּוֹר כָּל פְּרָשָׁתָא אוּ נִזְקִים פְּרָשָׁתָא בְּהֵאִי אוּ בְּהֵאִי ואז נצטרך לסתור ולחלק כל הפרשה הזו או שנעמיד פרשה זו בזה האופן בעניני הנשמה או בזה שהוא פטירת האדם מן העולם, ומפרש, צריך להבין. מַהוּ יִקַּח נָא מֵעֵט מִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְגו' וְאִקְחָה פֶתַח לְחֵם וְגו' וַיִּמְתַּר אַבְרָהָם הָאֱהֻלָּה אֶל שָׂרָה וְגו' וְאֵל הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם וְגו' וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֹלֵב וְגו' בכל אלה הפסוקים צריך להתבונן ולדעת סודם.

כִּד אַתָּא רַב דִּימִי אָמַר כּאשר בא רב דימי אמר צריך לפרש זה על ענין הנשמה בג"ע לֹא מִצָּאָה הַנִּשְׁמָה תּוֹעֵלַת לְגוּף אֶלְמָלָא מַה שְּׂרַמּוּ בְּכַאן רָמּוּ הַקְּרַבְּנוֹת לֹא מִצָּאָה הַנִּשְׁמָה תּוֹעֵלַת לְכַפְרַת הַעוֹנוֹת שֶׁל הַגּוּף אִם לֹא מַה שְּׂרַמּוּ כַּאֲן בְּפִסּוּקִים אֵלֶּה רִמּוּ עַל הַקְּרַבְּנוֹת וּכְפִי שִׁיבָר לְקַמְּנָא. וְאֵעִיפִי שַׁעְתָּה בְּטַלּוּ הַקְּרַבְּנוֹת לֹא בְּטַלְהָ הַתּוֹרָה, הֵאִי דִלָּא אַעֲסַק בְּקְרַבְּנוֹת לִיעֲסַק בְּתוֹרָה וַיִּתְּנֵי לִיהּ יִתִּיר בְּטַלּוּ הַקְּרַבְּנוֹת כִּי אֵין בִּיהֶמ"ק, בְּכ"ז לֹא בְּטַלְהָ הַתּוֹרָה, וְלִכֵּן זֶה שְׁלֹא עוֹסֵק בְּקְרַבְּנוֹת כִּיּוֹן שְׂאִי אִפְשָׁר לוֹ, יַעֲסוּק בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וַיּוֹעִיל לוֹ יוֹתֵר כּמ"ש זֹאת הַתּוֹרָה לַעוֹלָה לְמַנְחָה וְכו', דָּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשִׁפְרָשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקְּרַבְּנוֹת וְלִימַד אֹתָם אָמַר מֹשֶׁה רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם

תִּינַח בְּזִמְנֵי שְׁיָהוּ יִשְׂרָאֵל עַל אֲדָמָתָם, בֵּינָן שְׁיִגְלוּ מֵעַל אֲדָמָתָם מִה יַעֲשׂוּ, אָמַר לוֹ, מֹשֶׁה, יַעֲסֹקוּ בַתּוֹרָה וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם בְּשִׁבְלָהּ יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרָפְנוֹת שְׁבַע עוֹלָם שְׁנַאמַר (ויקרא ז) זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמִנְחָה וְגו'. כְּלוּמַר זֹאת הַתּוֹרָה מוֹעִילָה וְטוֹבָה בְּשִׁבְלֵי עוֹלָה בְּשִׁבְלֵי מִנְחָה בְּשִׁבְלֵי חֲטָאת בְּשִׁבְלֵי אֲשָׁם.

אָמַר רַבִּי בְרוּסְפָדָי הָאֵי מֵאֵן דְּמַדְבֵּר בְּפּוּמִיָּה בְּבִתֵּי כְּנַסְיֹת וּבְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת עֲנִינָא דְקָרְפְּנָא וְתַקְרוּבְתָּא וִיבּוּזָא בְּהוּ זֶה מִי שְׂמוּכִיר בְּפִיּוּ בְּבִתֵּי כְּנַסְיֹת וּבְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת עֲנִינֵי הַקְּרָבָנוֹת וְעֲנִינֵי הַמִּנְחוֹת שׁוֹהַ תְּקֻרְבָּת וְיֹדֵעַ לְכוּיִן בְּהֵם, בְּרִית בְּרוּתָהּ הוּא דְאֲנֹן מְלֶאכְיָא דְמְדַבְּרִין חוּבִיָּה לְאֲבָאֲשָׁא לִיָּה דְלֹא יִכְלִין לְמַעְבְּד לִיָּה אֶלְמִילָא טִיבָּו יֵשׁ בְּרִית שְׁנִכְרָתָה עַל זֶה כְּבַר שְׂאוֹתָם מְלֶאכִים שְׂמוּנִים לְהַזְכִּיר עוֹנוֹתָהּ הָאָדָם לְהַרְעֵ לּוֹ שְׂלֹא יִכְוִלִים לַעֲשׂוֹת לּוֹ שׁוּם רַע אֲלֵא אֲךָ וְרַק טוֹב. וּמֵאֵן יוֹכַח הָאֵי פְּרָשְׁתָּא יוֹכַח וּמִי מוֹכִיחַ, פְּרָשָׁה זֹו תוֹכִיחַ עַל זֶה, דְּבִיּוֹן דְאָמַר שְׂכִיּוֹן שְׂאוֹת וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצְבִים עָלָיו שְׁהֵם הַג' מְלֶאכִים הַמְּמוּנִים לְהַזְכִּיר עוֹנוֹתָהּ הָאָדָם, מֵהוּ עָלָיו מֵה פִירוּשׁ עֲלָיו הָרִי הָיָו עַל יָדוֹ וְלֹא עֲלָיו מִמֶּשׁ, אֲלֵא עֲלָיו הַכּוֹנֵה, לְעֵיּין בְּדִינָהּ לַעֲיִין וּלְבַדּוֹק בְּדִינּוּ, בִּיּוֹן (דף ק ע"ב) דְחֲמָא נְשִׁמְתָּא דְצַדִּיקָיָא כְּה, מֵה בְּתִיב וַיִּמְהַר אֲבָרְהָם הָאֲהֵלָה וְגו' כִּיּוֹן שְׂרוּאָה נְשִׁמְתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק כְּ, מֵה כְּתוּב וַיִּמְהַר אֲבָרְהָם שְׁהִיא הַנְּשִׁמָּה שְׂכּוּלָה מִרַמ"ח אֲבָרִים וּמִפְרָשׁ. מֵהוּ הָאֲהֵלָה מִי זֶה הָאוֹהֵל, זֶה בֵּית הַמְּדַרְשׁ. וּמֵהוּ אוֹמַר מְהַרִּי [ה] שְׁלֹשׁ

עיונים והארות

אל תכזב בשפחתך, רבי זכריה אומר רצון יראיו יעשה והרת וילדה וגדל הנער ויצא לפוגת נפש לראות בקוצרים וקרהו אסון ומת שנאמר ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים וגו', הלכה אל הר הכרמל ונפלה לפני אלישע על פניה אמרה לו הלואי נשאר כלי ריקם אלא שנתמלא ונשפך, אמר הנביא כל דבר הקדוש ברוך הוא מגיד לי וזה לא הגיד לי, מיד לקח המשענת ונתן לגחזי ואמר לו אל תדבר בפיו כל דבר מאומה רע או טוב עד שתלך ותתן המשענת על פני הנער, וגחזי היה הדבר כשחוק בעיניו וכל אדם שהיה פוגע בו היה מדבר עמו ואומר לו התאמץ שהמטה הזה מחיה את המתים, לפיכך לא עלתה בידו, עד שהלך הוא בעצמו ונתן פיו אל פיו והתחיל מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואומר רבון העולמים כשם שעשית נסים על ידי אדוני אליהו והחיה את המת כן יחיה הנער הזה, ויפקח את עיניו.

ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא, אמר רבי יוסי בר חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש, איש אלהים קדוש מנא ידעה, רב ושמואל, חד אמר שלא עבר זבוב על שלחנו וחד אמר סדינין של פשתן היתה מצעת לו ולא ראתה עליהן קרי מעולם. ועיין בזה הקדוש שם בפרשת בשלח במה ידעה שהוא קדוש שלא ראתה קרי על סדינו, ואמר שם הזוהר הני מילי קשיין אי תימא דלא חמת ביה קרי הא סגי אין אינון בני נשא הכי בעלמא מאי שניא הכא, כלומר המבחן שלה שלא ראתה קרי על סדינו אינו

ה. ומעשה דשונמית [מלכים ב' ד' ח' ועיין שם] יוכיח שהיא היתה נזהרת במצוה זו כמו שכתוב בזה הקדוש [ב' מד"א] על פסוק אשה גדולה על שאר נשי עלמא, דהא שאר נשי עלמא כד חמאן אושפיזא בבית מצטערין ביה ודחקן ביה כל שכן לאפקא עליה ממונא והיא חדת ביה באושפיזא ולאפקא עליה ממונא. ועיין ילקוט שמעוני שם רמז רכ"ח שכתב אמר רבי אבא אלמלא זכות אשתו של עובדיה היו כבר ישראל אבודין חס ושלום באותה שעה שנאמר ואשה אחת מנשי בני הנביאים וגו' ויעמוד השמן שהוקיר ובא לשאול לו אם תמכור אם לא תמכור והברכה האחרונה היתה גדולה מן הראשונה שנאמר ואת ובניך תחיי בנותר עד שיחיו מתים. ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם, רבי יהושע בן קרחה אומר מכח הצדקה המתים עתידין להחיות בא וראה מאלישע בן שפט שלא היתה אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות והיה מהלך מהר אל הר וממעהר למערה והלך לשונם וקבלתו שם אשה גדולה בכבוד גדול אחותה של אבישג השונמית אמו של עדו הנביא, אמרה האשה לבעלה הנה איש אלהים הלזה אין אשה יכולה להסתכל בדמותו שלא תמות אלא נעשה נא עליית קיר קטנה וכל פעם שהוא עובר כאן יסור שמה אל העליה, ובנו והכינו והתקינו, ולאחר ימים היה עובר אל שונם ויסר אל העליה וישכב שמה קרא לשונמית ולמה עמדה בפתח אלא שלא היתה יכולה להסתכל בפניו, אמר לה למועד הזה את חובקת בן, אמרה לו אדוני זקן מאוד וחדל ממני אורח הנשים

סַאִים, עֲנִין הַקְרַבְנוֹת ומה הוא אומר לשרה שהיא הגוף מהרי שלש סאים ענין הקרבנות ובהם צריך לעסוק, **וְנִשְׁמָתָא מִתְכַּוֵּנַת בְּהוּ** והנשמה מכוונת בהם, **הָרָא הוּא דְכִתִּיב** וזה מש"כ **וְאֵל הַבָּקָר רִץ אֲנִרְהֵם** לעסוק בדיני הקרבנות. **וְכִדְרִין נִיחָא לְהוּ וְלֹא יִכְלִין לְאַנְאָשָׁא לִיָּהּ** ואז נוח להם למלאכים הממונים ולא יכולים להרע לו.

עיונים והארות

את חובקת בן את ולא בעלך. ותעל ותשכיבהו על מטת איש האלהים בגלל ששם ראתה קדושה נעלה מאוד ויאמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד, מכאן שהיא עיקר הבית, ועוד שהיא הולכת אחריו ולא בעלה.

וה' העלים ממני, ובכל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו, ולמה לא ידע אלישע אלא אמר הקדוש ברוך הוא מה אומר לאלישע הלא הוא היה צריך למות ויאמר לגחזי חגור מתניך וקח משענתי ולך ותאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך, ולמה אמרה כך כיון שהכירה את דרכיו של גחזי שאינו ראוי שיהיה נס על ידו, ויזורר הנער עד שבע פעמים ולא יותר לפי שנאמר ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ' י') וילד זה היה חבוק ולמה קראו חבוק שהרי כתוב את חובקת בן אם כן היה צריך לקרותו חבוק, אלא שני חיבוקים אחד של אמו ואחד של אלישע.

וזה שאמר תפילה לחבוק הנביא על שגיונות (חבוק א' א') ה' פעלך בקרב שנים חייהו איזו פעולה זו הפעולה שבה נולד חבוק ה' שמעתי שמעך יראתי תן לו חיים שלא ימות כמו בתחילה"

מבחן לאיש קדוש כאלישע הנביא שהרי הרבה אנשים פחותין יותר ממנו אינם נכשלין בקרי, אלא שפיר אמרה שהנה נא ידעתי שהיא ידעה ולא אחר מאחר והיא הציעה לו המטה בשעה שהוא שוכב בלילה ובשעה שהוא קם בבוקר ופירוש שהציעה סדינין לבנים על מטתו כך היה ובזה ידעה דדרך העולם דכיון שהאדם קם ממיטתו הסדין שקם ממנו יש ממנו ריח ניוול ואצל אלישע בשעה שקם ממיטתו היו יוצאין ממנו ריחות כריח גן עדן, אמרה השונמית אם לא שקדוש הוא וקדושתו של רבו עליו לא היה יוצא ריח קדושה כזו ולכן רצה לפרוש מהבית שאדם לא נזהר כל כך בביתו.

ויהי היום ויבא שמה, היום ההוא היה יום ראש השנה שנפקדו בו עקרות ונזכרים בו בני העולם, היש לך לדבר אל המלך מלכו של עולם, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, כלומר אני רוצה להפקד ביחד עם כלל ישראל וזכות הרבים תעמוד לי מה שאין כן שאתה מתפלל עלי לחוד יפתחו את דיני לבד ומי יודע אם אני ראויה לך. ויאמר גחזי אבל בן אין לה ויאמר למועד את חובקת בן, ותהר האשה ותלד בן למועד אשר דבר אליה אלישע, ולמה מת אחר כך אלא בשביל שאלישע נתן לה ולא לבעלה ומאחר שלא ניתן לבעלה נזדמנה לו מיתה שהרי כתוב

מאמרי הפרשה

”וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְּרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחַם הַיּוֹם” (יח, א)

מזמן אברהם אבינו התחילו ב' אלפים תורה

הכנת העולם לגאולה החלה בימיו של אברהם אבינו. עד אברהם היו "שני אלפים תוהו", ומאברהם החלו "שני אלפים תורה" (ראה סנהדרין צז.). לאברהם אבינו גם ניתנה הבשורה על הגלות והגאולה בברית בין הבתרים. על-כן מן הראוי להתבונן בעבודתו המיוחדת של אברהם אבינו.

מידתו של אברהם אבינו הייתה מידת החסד והאהבה. אברהם מכונה בפסוק (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי" מפני שאהבת מידת החסד הייתה הקו השולט והמכריע באישיותו ובפעולותיו.

הוא האיר את העולם באור האלוקי, לפי שעד אברהם אבינו היה העולם חשוך מבחינה רוחנית, לא האיר בו אור אלוקי כמאמר המדרש (בראשית רבה ב', ג) "עד אברהם היה העולם מתנהג באפלה, משבא אברהם התחיל להאיר".

דבר זה בא לידי ביטוי בכל מעשיו, פעולותיו, מסעותיו, כריתת הברית עם הקב"ה, פרשת אבימלך וכו'. נוסף על כך נאמר הדבר כמעט במפורש במקרא, על הפסוק ויקרא שם בשם ה' אל עולם (בראשית כא, ג) הגמרא אומרת (סוטה י'): אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב. כלומר, עבודתו של אברהם אבינו התבטאה בפרסום שם ה' וגילוייו בעולם.

הרמב"ם מאריך (בתחילת הלכות עבודת כוכבים) על דבר פעולתו של אברהם בפרסום שם ה' בעולם "התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה... עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם". עוד נאמר בספרים (רבנו בחיי, ריש יתרו, ויבא להלן) שלאברהם היה כשרון הסברה נפלא ביותר, והיה בכוחו להסביר רעיונות עמוקים ומופשטים בלשון פשוטה, באופן שגם בני-אדם גסים ביותר, שאפילו ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם (ראה רש"י בראשית יח, ד), הבינו את דבריו.

”וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְּרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחַם הַיּוֹם” (יח, א)

אברי אברהם אבינו למדוהו איך להתנהג

ביום השלישי למילתו בהיותו כואב, כשהחום גדול, לאחר שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה (כבא מציעא פו:) יושב אברהם אבינו בפתח האוהל ועניו צופות וממתנות לאורחים כדי להשקותם ולהאכילם, במטרה להודיע וללמד להם אמונת ה' יתברך (אבות דר' נתן פ"ז). והנה בעודו יושב זוכה הוא לגילוי השכינה, כמו שכתוב "וירא אליו ה'", היש לנו מושג איזו התרוממות הרוח היא זו, לאיזו דבקות בבורא עולם זוכים בעת הנבואה, לבטול החושים לגמרי (דרך השם ח"ג פ"ג סי' ו'), איזה אור גדול קיבל אברהם באותו רגע, ובכל זאת מוכן הוא לוותר על כל ההשגה הזו, כדי לקבל אורחים ולקרב אותם לאבינו שבשמים. מהיכן ידע אברהם אבינו כי עליו לעזוב את השכינה הקדושה ולילך לקבל את האורחים, אומרים רבותינו (ראה בראשית רבה פ' ס"א אות א') שאברהם אבינו, רמ"ח אבריו היו מלמדים אותו כיצד להתנהג, כל אבר מלמד לו מצות עשה שכנגד אותו אבר. ועתה כאשר ראה את האורחים, הרגליים שלו רצו לבד ואמרו לו, קום רוץ לקבל אורחים, וכך ידע אברהם שגדולה קבלת אורחים יותר מקבלת פני שכינה.

”וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה'” (יח, א)

”אליו” בגימטריא "אליה"

כתב הרב חיד"א בספרו חומת אנך (ריש פרשת וירא) בשם מהר"א מגרמיזא, שתיבת "אליו" בגימטריא "אליה" עם הכולל, אפשר שהוא רמז לכך שיבא אליהו ז"ל בכל ברית מילה.

"בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא" (יח, א)

השלימות באה ע"י הסרת הערלה

הקדוש ברוך הוא נגלה אל אברהם ב"אלוני" ממרא, ונראה שבא לרמוז לו, מה אילן כשחותכים את הענפים היבשים, זה מוסיף כח באילן. אף ברית המילה, אם תחתוך ממנה את הערלה, תהיה יותר שלמה.

"בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא" (יח, א)

שנתן לו "עצה" על המילה

פירש רש"י, הוא שנתן לו "עצה" על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו. עכ"ל. דהיינו הסיבה שזכה ממרא שה' נגלה לאברהם בחלקו, היא משום שהוא יעץ לאברהם על המילה.

והנה כל המפרשים ז"ל הקשו, איך יתכן לומר שצדיק גדול כאברהם, אשר עמד בעשרה נסיונות, יטול עצה אם יקיים את מצות בוראו. (ראה בזה בהרחבה בפרשה קודמת)

פירוש מחודש ומפתיע כתב בספר גן רוה (ערוזהו, ריש פרשת וירא, נדפס בתרפ"ז), שהענין הוא כך, כשנימול אברהם, היה הדם שותת באין הפוגות, ונתן לו ממרא "עצה" על המילה, רצונו לומר, אבקת עפר שמתהווה מן עץ ישן שנרקב ונקראת "עצה", זאת נתן לו ממרא לתרופה לתת על המילה בכדי לעצור את הדם ולרפאות את מקום החתך, כמו שעושין כן היום שמפזרין אבקה על מקום המילה, וסימנך לשון המשנה (שבת פ"ז מ"ד) יַעֲצֵה כמלא פי גמל, (ששם פירושה ששיעור חיוב הוצאה בשבת של "עצה", שהיא תבן של קטנית, היא בכמות הממלאת פי גמל) ובעניינינו הרמז הוא יַעֲצֵה כמלא פי גמל, "עצה" היינו התרופה הנזכרת שנתן לו "כמלא פי גמל" דהיינו ל"מלא פי גיד-מל". כעין זה כתב החזקוני (יח, א) נתן לו עצה מן האספלגית לרפא המכה.

"וַיִּשָׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיִּרָץ וַיִּרְץ לִקְרֹאתָם וְכו' וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבְלוּ" (יח, ב-ח)

מתי עמד עליהם אברהם

אמר האדמו"ר ר"י מבעלז זצ"ל (הובא בשמו בספר מהרש"מ הכהן, ריש וירא עמ' פ' תשט"ז) תחילה נאמר "נצבים עליו", משמע שהם היו מ"עליו", דהיינו בדרגה גבוהה ממנו. כיוון שהתחיל במצות הכנסת אורחים, נאמר, "וירא וירץ לקראתם", דהיינו, נתעלה למדרגה שווה להם. משקיים המצוה ונתן לפניהם מאכל ומשתה, אומר הכתוב, "והוא עמד עליהם", דהיינו, נתעלה למדרגה הגבוהה מהם.

"וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו" (יח, ב)

כיצד המלאכים נגלים לבני האדם

כתבו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט ראובני וירא ד"ה כתבו רז"ל, בשם ספר ציוני) כי ראיית המלאכים היא גילוי עיניים, אמנם במקום שהוזכרו המלאכים בשם "אנשים" (כמו שכתוב בפרשתנו שלשה "אנשים") הוא לבוש של כבוד הנברא למלאכים, והוא סוד המלבוש שיושג לעיני זכי הנפשות. (ובני הנביאים הם במדרגה כמו המלאכים הנקראים בשם אנשים המתלבשים בצורת אנשים). ומאין למלאכים לבוש זה, אמרו המקובלים (ספר ציוני) כי לוקחים חלק מן השלג שתחת כסא הכבוד שממנו נתהוותה הארץ.

"וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו" (יח, ב)

אנשים נצבים עליו גימטריא מיכאל גבריא"ל ורפא"ל

איתא בזהר הקדוש (ח"א דף צח:): ששלשה אנשים אלו הם, מיכאל גבריא"ל ורפא"ל. ומה מפליאים הדברים יחד עם דברי החיד"א בחומת אנך (ריש וירא סוף אות ב') בשם מהר"א מגרמיזא ז"ל שהפסוק, "אנשים נצבים עליו" עולה בגימטריא מיכאל גבריא"ל ורפא"ל.

והמגלה עמוקות (נשא דרוש ב' אות ט') כתב, "שלשה אנשים נצבים", ראשי תיבות שא"ן ראשי תיבות שור נשר אריה הם ג' רגלי המרכבה שהם המלאכים הנ"ל, ואברהם הוא דמות המרכבה וכמאמר חז"ל (מדרש רבה פרשה מ"ז סי' ו') האבות הם המרכבה.

"וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עִלָּיו" (יח, ב)

תפקידם של המלאכים

מבאר רש"י, אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות.

מי היה המלאך שהציל את לוט? ממשיך רש"י ואומר, ורפאל שריפא את אברהם הלך משם להציל את לוט, הוא שנאמר (בראשית יט, יז) ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מציל.

אולם הקשה בספר להתעדן באהבתך (כאן) מדברי המדרש (בראשית רבה פרשה נ' ס' ב') שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, וכיצד אם כן המלאך רפאל גם ריפא את אברהם וגם הציל את לוט? אלא שזו אותה השליחות, שכן תפקיד רפואה והצלה זה היינו הך.

וקשה וכי חסרים מלאכים בשמים, שהוצרכו לשלוח מלאך אחד אל אברהם ואל לוט, והרי בהגר מצינו (שמות רבה פרשה ג' ס' ט"ז) שעל כל דיבור ודיבור נשלח אליה מלאך מיוחד?

וביאר זאת החפץ חיים (הובא גם בספר החפץ חיים חיי ומפעלו ח"ג עמ' תתצ"ט) על פי מעשה בהגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל שהוזמן לסנדקאות בעירו וראה שבעלי הברית אינם מזדרזים לערוך את הברית, למרות שהמוהל נמצא. שאל, למה ממתניין? נאמר לו כי בחדר הסמוך שכוב אביו של הילד, גוסס, לא עלינו. מחכים שימות כדי לקרוא לרך הנולד על שמו.

אומר רבי שלמה קלוגר כי אם זאת הסיבה, יש לערוך את הברית מיד. ואמר, להטריח את המלאך הממונה על הרפואה שיופיע במיוחד בשביל החולה, הדבר כבוד ממני, אך כשימולו את הילד הן יבוא מלאך הברית אל הרך הנימול, אבקשו איפוא באותה שעה, שיסור גם לחדר השני לרפא את החולה. וכך היה, לאחר שלושה ימים נתרפא האב מחוליו. אומר ה"חפץ חיים", לוט כשלעצמו לא היה ראוי לכך שישלח אליו מלאך מיוחד מהשמים להצילו, אבל היות ומלאך כבר נשלח לרפא את אברהם, הוטל עליו תפקיד נוסף באותו מהלך להציל גם את לוט.

"וַיְרֵא וַיִּרְץ לְקִרְאתָם" (יח, ב)

לקראתם ולא לאחריהם לפי שהיו מלאכים ולהם מכל צד יש פנים

ביאר בספר נתיבות שלום (עזרא, פרשת וירא, עה"פ וישא, נדפס בקושטא תק"ב) ביאר על פי מה שכתב הזוהר הקדוש (וירא דף צח: וכו') שה"אנשים" הם המלאכים מיכאל גבריאל ורפאל וכו'. לפי זה יובן המשך הכתוב "וירא וירץ לקראתם", שלכאורה היה צריך לומר "אחריהם" ולא "לקראתם"? אלא היות והיו הם מלאכים, ולמלאכים מכל צד יש פנים, כי ד' פנים להם, לכן כשמסתכלים לאחוריהם רואים פנים, ואף אל צדדיהם רואים פנים, וכמו שנאמר, ארבעה פנים לאחד (יחזקאל י, יד), לכן אמר הכתוב "וירא וירץ לקראתם" שמכל צד הוא לקראתם.

"וַיְרֵא וַיִּרְץ לְקִרְאתָם" (יח, ב)

בעצם התגלות המלאך וראיתו באה הרפואה

מדוע המלה "וירא" כפולה בפסוק, ככתוב, "וירא" אליו וגו' וישא עיניו "וירא"? מיישב החפץ חיים (על התורה כאן) המילה "וירא" הראשונה היא כפשוטה, שראה את האורחים. אולם הראיה השניה, היתה ראייה פלאית. הן כיצד רופא מרפא? קודם כל הוא בודק את החולה, ואחר כך שם לו סממנים. ולאחר כמה ימים מרגיש החולה הטבה. אך כאשר מלאך בא לרפא, בעצם התגלות המלאך וראיתו באה הרפואה, ולכן כשהמלאך רפאל בא אל אברהם, נאמר "וירא וירץ", "ראה" ומיד יכל היה אברהם "לרוץ", כי הבריא מחוליו.

"וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עִלָּיו וַיִּרְא וַיִּרְץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֲרָצָה" (יח, ב)

הצדיק מגן על כל העולם

איתא במדרש (בראשית רבה וירא פרשה מח סימן ט) שאותם ג' מלאכים שהגיעו לאברהם אבינו אע"ה, הופיעו במראה שונה זה מזה, אחד היה נראה כטעיא [סוחר ישמעאלי הולך מדבריות], השני היה נראה כסדקי [סוחר תבואות] והשלישי היה נראה כרב חובל.

אולם הדבר טעון התבוננות מדוע הופיעו בג' דמויות הללו דוקא?

וביאר במעינה של תורה (פרשת וירא) שהשפעתו של אברהם אע"ה היתה על כל העולם כולו, כמו שכתוב 'ונברכו בך כל משפחות האדמה', וגם עיקר בריאת העולם כולו היתה בזכות אברהם, כמו שדרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה יב סימן ט', ובתנחומא פרשת לך לך סימן ד') על הפסוק 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם - באברהם', והרי העולם עשוי שלישי מדבר, שלישי ים ושלישי ישוב, ועל כל שלישי ממונה מלאך מיוחד, כמבואר בדברי חז"ל (מדרש כונן, והובא בתוס' פסחים צד. ד"ה כל) ולפיכך הגיעו עתה המלאכים הללו הממונים על שלושת חלקי העולם לבקר את אברהם, שר של מדבר הופיע כטעיא, שר של ים הופיע כרב חובל ושר של יבשה הופיע כסוחר תבואה.

ובנה נרמז שהשפעתו של אברהם אבינו ע"ה היתה על כל חלקי העולם. וכמו שמובא בזה"ק (פרשת ויצא, דף רנה:): ר' אבא פתח ואמר (בראשית יג, יד) וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו וגו' שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך אחרריך וכי רק לפי ראייתו של אברהם ירש את הארץ ולא יותר, שהרי עד כמה יכול לראות האדם, שלש פרסאות או ארבע או חמש פרסאות ולא יותר, והקב"ה אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו' כאילו רק שיעור קטן של ראייתו.

אלא כיון שארבעה צדדים של העולם הוא רואה כמ"ש ימה וקדמה צפונה ונגבה, א"כ את כל הארץ הוא רואה, שהרי ארבע רוחות העולם הם כללות של כל העולם לכן נקרא שרואה הכל ויורש את הארץ. עוד פירוש, כי הגביה הקב"ה את אברהם אבינו על ארץ ישראל, והראה לו את ארץ ישראל שהיא קשורה בארבעה צדדי העולם כמו נקודה במרכז העיגול, והנקודה הזאת היא מחזיקה את כל העולם כולו, כי השפע והאור יורד לא"י ומשם מתפשט לכל העולם, והיה רואה את הכל.

כעין זה מי שרואה את רשב"י, ולא דוקא שרואה אותו אלא גם מי שעוסק בזה"ק וע"י זה מתקשר ומתחבר אליו, ובפרט אם עולה למירון ולומד שם, כאילו כל העולם הוא רואה, כי רשב"י הוא הצדיק שבזכותו העולם עומד, ורשב"י הוא השמחה של העליונים ושל התחתונים כי משפיע גם בעליונים וגם בתחתונים והכל הולך אחר המעמיד.

"והנה שלשה אנשים נצבים עליו" (יח, ב)

הקב"ה שלח מלאך לרפאותו כדי שלא ימנעו הגרים מלמול

בזהר הקדוש (וירא דף צח: וכדלעיל) נתבאר שאחד מהמלאכים היה רפאל, שנשלח בכדי לרפאות את אברהם וכו'. והקשה בספר חן טוב (הלוי, וירא אות ג', נדפס בשס"ה), מדוע הניח הקדוש ברוך הוא לאברהם להצטער עד יום השלישי, ולא מיד ביום הראשון ריפאהו? ועוד, למה לא ריפא אותו הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, כמו שנאמר (דברים לב, ט) מחצתי ואני ארפא, שהרי הקדוש ברוך הוא סייעו לאברהם במצות המילה שנאמר (נחמיה ט, ח) וזרות עמו הברית. ואם תאמר שהניחו לקבל שכר, כי לפום צערא אגרא. אם כן למה לבסוף שלח ה' את המלאך רפאל לרפאותו ולא הניחו ככל ילדי ישראל שיתרפא מעצמו. ותיירץ, כי מה ששלח לו ה' את המלאך רפאל, הוא כדי שלא ימנעו הגרים מלמול, כי היו עוברים ושבים הרבה על פתחו של אברהם וכשיראו את צערו, לא יהיו מלין את עצמם, לפי שצערו של אדם גדול במילה, רב יותר משל תינוק. ועוד שאברהם היה ראש לנמולים, והיה לו הרבה פחד, ומזלו היה חלש מלקבל רפואה, ואם כן בראות הגרים את צערו הרב של אברהם, היו פורשים מלמול.

והטעם שהמתין עד היום השלישי וגם שלח רפאל בדמות רופא ולא ריפא אותו השם יתברך בעצמו, כדי שלא יאמרו הגרים שאברהם לא מל את עצמו כלל רק אחיות עינים עשה, על כן הניח אותו ה' בצערו עד יום השלישי ושלח את רפאל בדמות אדם רופא ורפאהו.

והטעם שלא ריפא אברהם את עצמו במרגלית שהיתה תלויה בצוארו וכו', כדאיתא בבבא בתרא (טז:): שרבי שמעון בר יוחאי אומר, מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותה מיד נרפא. ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם, תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה. התירוץ הוא כדי שלא יראה כבועט במצות מילה.

"והנה שלשה אנשים נצבים עליו" (יח, ב)

באיזה דמויות נדמו המלאכים

בספר זרע ברך (הביאו המעינה של תורה כאן) המביא מדברי המדרש, שאחד מהמלאכים הגיע בדמות "סוחר מדברי", ואחד בדמות "סוחר תבואות עירוני", ואחד בדמות "רב חובל של ספינה". והקשה על כך, למה באו מלובשים

בצורה כזאת דוקא? והנה חז"ל (במדרש תנחומא לך לך סימן ד') אמרו, כי כל העולם כולו חיים בזכותו של אברהם אבינו, ככתוב (בראשית ב, ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בזכות אברהם בראם. והרי העולם עשוי שלישי מדבר, שלישי ישוב, שלישי ים, ועל כל שלישי ממונה מלאך מיוחד. לפיכך באו כעת שלושת המלאכים הללו, לביקור חולים אצל אברהם, אשר בזכותו הם קיימים, ומלאך הממונה על המדבר נראה בדמות "סוחר מדברי", ומלאך הממונה על הישוב נראה בדמות "סוחר תבואות", והמלאך הממונה על הים נראה בדמות "רב חובל של ספינה".

"וִירָא וַיֵּרֶץ לְקַרְאֲתָם" (יח, ב)

הקב"ה קשור עם עם ישראל בזכות ריצת אברהם אבינו

שמעתי ממורנו ורבנו ר' עובדיה יוסף זצוק"ל, דאיתא במדרש (מדרש תנחומא תצוה סי' ו'), שבשכר ב' ריצות שרץ אברהם אבינו ומסר נפשו בשביל הכנסת אורחים, נתקשר הקב"ה בקשר עם עם ישראל. שהרי כאן נאמר "וירץ לקראתם", ובסמוך (יח, ז) כתוב "ואל הבקר רץ אברהם". ורמזו על זה את הפסוק בשיר השירים (ו, ו) "מלך אסור ברהטים". פירוש, בלשון ארמית המילה רץ נקראת רהיט, וב' ריצות היינו "רהטים", אם כן "מלך", זה מלכו של עולם הקב"ה, הוא "אסור", היינו קשור עם עם ישראל. "ברהטים", בזכות ב' ריצות שרץ אברהם אבינו.

"אֵל נָא תַעֲבֹר" (יח, ג)

למה לא אמר אל תעבורו

הן הלא שלשה אנשים נצבים עליו ואם כן לכאורה היה הפסוק צריך לומר בלשון רבים אל תעברו? אלא לפי הפשט (רש"י יח, ג), ביקש מהראש שבהם שהוא גבריאל ואמר לו בבקשה אל תעבור מעל עבדך, וממילא כולם ימתנו.

ולפי מה שאמרו רבותינו (רש"י יח, ג והוא במדרש אגדה כאן) הפירוש הוא שפנה אל הגדול שבהם. ויש לבאר זאת לפי שהם היו מלאכים ולכל אחד היתה שליחות אחרת לעשות, ועל כן פנה אברהם לגבריאל דוקא, שהוא זה שבא להפוך את סדום, וביקש ממנו "אל נא תעבור". כי לרפא"ל ומיכא"ל לא היה צריך לומר אל תעברו, שהאחד בא לרפאות את אברהם אבינו, והאחד לבשר את שרה בכן.

עונש המלאך שלא עשה שליחותו כהוגן

ויש אומרים שהמלאך שביקש ממנו אברהם "אל נא תעבור" היה אוריאל, שהנה בספר ילקוט ראובני (וירא ד"ה ועתה נתחיל, נרפס בשנת ת"ס) ביאר שהמלאך שבישר את שרה על אודות יצחק, הוא אותו המלאך שבישר אחר שנים את מנוח על לידת בנו שמשון ושמו אוריאל, ומפני שלא עשה שליחותו כהוגן, שלא היה לו לבשר את שרה תחילה, שהיא מעולם דנוקבא, שזו היתה הסיבה שנפטרה שרה, והוצרך יצחק להעקד על גבי המזבח כדי לקבל נשמה דדכורא, לכן נענש המלאך ולא ניתן לו רשות לעלות למקום קדושתו עד זמן מנוח, שעלה בלהב העולה שהעלה מנוח על הצור (שופטים יג, יט) וכל זה מפני שסמא"ל נתן לו עצה רעה וכו', עיין שם.

גבריאל ורפאל נענשו שנתעכבו מלעלות אל מקומם

ממשיך בעל הילקוט ראובני (שם) שגם המלאכים שהלכו לסדום נכשלו כשאמרו (בראשית יט, יג), כי משחיתים אנחנו את המקום הזה ושלשתם נענשו שלא יוכלו לעלות למעלה אל מקומם. וגבריאל ורפאל, נתעכבו עד שיעקב הלך לבית אל והתפלל ערבית ובכח אותה תפילה עלו שניהם, הדא הוא דכתיב, מלאכי אלהים עולים ויורדים בו (בראשית כח, יב), ואוריאל"ל כאמור נתעכב עד זמן מנוח.

"יִקַּח נָא מְעֵט מִיָּם" (יח, ד)

איזה מלאכות עשה אברהם אבינו

פליאה היא, בכל מעשי החסד שעשה אברהם עם שלושת אורחיו, אחז ב"מידה מרובה". שהנה בעוגות אמר הכתוב, וימהר אברהם וגו' מהרי שלש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות. בבשר העיד הכתוב, ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב וגו' ולמדונו חז"ל (ב"מ פו:): שלושה היו בני הבקר שנשחטו. וכן חמאה וחלב הגישי להם לרוב. למה, איפוא, דוקא במים אחז ב"מידה מועטת" ככתוב, ויקח נא "מעט" מים.

ישב זאת בספר ילקוט לקח טוב (בייפוס, וירא עמ' ע"ה), הורונו חז"ל (בבא מציעא דף פו:): שכל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת על ידו, עשה הקב"ה כן לבני ישראל בעצמו. וכל מה שעשה אברהם אבינו על ידי שליח, אף

הקב"ה עשה כן לבני ישראל על ידי שליח. הרי אפוא שהיו מעשי חסד שעשאו בעצמו והיו שנעשו על ידי אחרים. עשיית בן הבקר היתה על ידי אברהם אבינו עצמו, אך נטילת המים היתה על ידי שליח, כמדויק בלשון הכתוב, "יוקח נא". מעתה נבין, מלאכות שעשאן אברהם אבינו עצמו, במידה רבה עשאן, כדרכו, בחסד מרובה. אך מלאכות שנעשו על ידי אחרים, כגון שאיבת המים, לא רצה אברהם אבינו להתעטר בעטרת חסד, על חשבון טירחתו של הזולת, לכך הסתפק ב"מעט מים".

מעשה בהג"ר ישראל מסלנט שלא להטריח את הזולת

מעשה בהגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל (הובא במאורות הגדולים עמ' ל') שסר פעם ביחד עם חברו הגאון ר' מרדכי מלצר לבית כנסת קטן אחד באחת הסימטאות שבויילנא, להתפלל תפילת מנחה. ר' מרדכי נטל ידיו מתוך הכיור שבבית הכנסת בשפע ובהידור, ואילו ר' ישראל, הרטיב מעט את ידו וכמעט לא השתמש במים. שאלו ר' מרדכי בתמהון, האם אין כבודו נוהג ליטול ידיו לפני התפילה, כן, השיב ר' ישראל, גם אני רגיל בזה, אבל כפי הנראה לי יש בבית מדרש זה מספר מסוים של מתפללים ולא שכיחים בו אורחים. השמש בודאי מכוון להכין מים לפי צורך המתפללים הקבועים, אם אנחנו נבזבו הרבה מים, עלול חסרונם להיות ניכר לאחד הגבאים, והלה יתרעם על השמש ויעכב לו את משכורתו. ונמצאנו אנחנו חייבים בקיפוח פרנסתו.

עוד מסופר בענין זה על הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שפעם אחת הזמינו אחד מתלמידיו האמידים לסעודת ליל שבת. השיב לו ר' ישראל שאין דרכו להסכים להתארח בשום מקום טרם ידע את סדרי בית מארחו והנהגותיו. החל התלמיד לפרט בפניו את הענינים האלה, ביתי מתנהל לפי כל הידורי ההלכה, אמר התלמיד המארח. את הבשר אני קונה אצל קצב פלוני, הידוע כירא וחרד. הבשר עצמו כמובן "חלק" בלי כל שאלות וסירכות. המבשלת במטבחי היא אשה כשרה וצנועה, אלמנת תלמיד חכם ובת טובים. מלבד זה, אשתי נכנסת ויוצאת ועינה פקוחה על כל דבר. בלילי שבתות הנני עורך את הסעודה ברוב פאר והדר. בין מנה למנה אנו עוסקים בדברי תורה, כדי שלא נחשב כאוכלים מזבחי מתים. במשך הסעודה יש לנו גם שיעור קבוע ב"שולחן ערוך". וכמו כן מזמרים זמירות שבת וכו', וכך אנו מאריכים בשולחן עד שעה מאוחרת בלילה.

אחרי שר' ישראל שמע את כל פרטי הליכותיו, הסכים לקבל את ההזמנה, רק בתנאי שיקצרו את משך הסעודה בליל שבת בשעתיים. בלית ברירה קיבל תלמידו את התנאי הזה, ואכן באותו ליל שבת מיהר מאד בשולחנו. אכלו מנה אחר מנה, ובטרם חלפה שעה, הוגשו כבר "מים אחרונים" לברכת המזון.

לפני ברכת המזון פנה בעל הבית אל ר' ישראל ואמר, ילמדנו רבנו, איזה פגם מצא בהנהגת שולחני? ר' ישראל לא השיב על שאלתו ובמקום זאת ביקש להזמין את האלמנה המבשלת ואמר לה, אנא סלחי לי גברת, על אשר עייפתי אותך הערב ובגללי נאלצת למהר להגיש בלי שהיות מנה אחר מנה, שלא כדרכך.

כל הברכות יחולו על ראש הרבי - השיבה המבשלת, הלואי שכבודו יתארח בביתנו בכל ליל שבת. בעל הבית שלי רגיל להאריך בסעודה עד שעה מאוחרת בלילה, ואני עייפה מעבודתי במשך כל היום, עד שרגלי כושלות מרוב ליאות. והנה, הודות לרבי הזדרזו הערב ואני כבר חופשית ללכת לביתי ולנוח.

אז פנה ר' ישראל לתלמידו ואמר, בתשובתה של אלמנה מסכנה זו, תמצא גם אתה תשובה לשאלתך ופתרון לתמהונך. אמנם הנהגתך נאה מאד, אך במה דברים אמורים, רק אם אינה פוגעת באחרים. (מתוך ילקוט לקח טוב בייפוס וירא).

"יקח נא מעט מים" (יח, ד)

מעט מים - אלו מים אחרונים

בספר מאיר נתיבים (מרגליות ח"ב וירא דף ז' טור ג' נדפס תקנ"א) כתב חידוש נפלא, שדרשו את הפסוק "יקח נא", אלו מים ראשונים. "מעט מים", אלו מים אחרונים. עד כאן. לאמור, שאברהם אבינו בהביאו לפני המלאכים מים, לא סתם מים לרחצה הביא, אלא מים של מצוה, מים ראשונים ואף מים אחרונים.

"יקח נא מעט מים" (יח, ד)

לרחוץ את ההרגלים הרעים

בחתונת בני המגיד ר' נחום מצ'רנוביל ובעל התניא, אמר בעל התניא מאמר ארוך בחסידות כדרכו, ומשסיים, ביקש ממחותנו שיאמר גם הוא דברי תורה.

נענה ר' נחום ואמר: "יוקח נא מעט מים" - אין מים אלא תורה (ב"ק דף פב.) - אצלינו נוהגים לומר מעט תורה. "ורחצו רגליכם" עבודה רבה יש להשקיע ברחיצה של ההרגלים הרעים, "והשענו תחת העץ" - העיקר להישען על הצדיק, ככתוב (במדבר יג, יט): "היש בה עץ", ופרש"י: אם יש צדיק שיגן.

וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ (יה, ד)

מרגלית היתה לאברהם בצוארו

איתא בתוספתא (קידושין פ"ה הי"ז, וראה בב"ב טז): מרגלית הייתה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותה מיד מתרפא. ופרשו המפרשים (רבנו בחיי בהקדמתו לפרשת יתרו) שלאברהם היתה "מרגלית" שאין כמותה בעולם וזה הדיבור כמו שכתוב מרגלא בפומיה, שהיה מונח "בצוארו - בגרונו", שהיה מדבר בתבונה ובמתק שפתים, וכל מי שנפגש עמו, על ידי הדיבור היה מתרפא מכל התאוות שהיה שקוע בהם.

כאשר היה אברהם אבינו רואה אדם משתחוה למנורה, אמר לו, התבונן וראה שאתה בגיל ששים, והמנורה רק לפני שנה יצרו אותה, אם כן כיצד תעבוד לדבר שזה עתה יצרו אותו. והכל עשה במתק שפתיים וכך היו מתגיירים וחוזרים לאבינו שבשמים.

פעם נכנס אליו זקן אחד בגיל תשעים, והייתה לו עבודה זרה בכיסו וכו', ואברהם אבינו מדבר ומדבר עמו ומנסה לשכנעו בדרכי נועם, אך הזקן נשאר בשלו. וכאשר ראה אברהם אבינו שאינו יכול לו, נתן לו לאכול וכו' ושלח אותו לדרכו. הזקן הלך בשעות הלילה המאוחרות והגיע ליער, מקום חיות רעות זאבים ודובים וכו'. אמר הקב"ה לאברהם, מדוע שלחת אותו, אני מחכה לו תשעים שנה ולך אין סבלנות עוד ג' שעות. הבין אברהם את הרמז, רץ ליער לאותו אדם ואמר לו, אנא שוב אלי ותישן, ובאמת חזר. ולאחר שאכל ושתה וכו', המשיך להשפיע עליו ולדבר עמו, ובשעה השלישית צעק, ה' אלהי אברהם אחד ושמו אחד.

וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ (יה, ד)

אברהם אבינו היה בודק את האורחים תחת העץ

כידוע הכנסת האורחים של אברהם אבינו היתה מיוחדת במינה, אכילה, שתיה, לוויה. ובזוהר הקדוש (פרשת וירא דף קב:) מבואר שהיה לו אילן נטוע בחצר ביתו שעל ידו היה יודע מי מאמין בה' ומי חס ושלום בעבודה זרה. מי שמאמין בקב"ה, היו ענפי האילן נפרשים עליו ועושים לו צל. ולהבדיל, ההולך אחר העבודה זרה, היו ענפי האילן מתרוממים מעלה מעלה, ואז אברהם לא היה עוזב אותו עד שהיה משפיע עליו להכנס תחת כנפי השכינה ומטבילו במעיין שתחת העץ. ואם המים עולים לקראתו, סימן שהוא צריך רק טבילה. ואם המים מתייבשים, סימן שאותו אדם צריך להמתין שבעה ימים כדי להטהר. ומטעם זה אמר אברהם לאורחים, והשענו תחת העץ, כדי לבודקם. וידוע מה שכתב הזוהר הקדוש (שם וראה באור החמה ח"א סוף עמ' קב), שמשום שאדם הראשון קלקל על ידי עץ הדעת, מתק עתה אברהם אבינו ע"ה את העולם על ידי העץ.

המטרה בהכנסת האורחים

והנה כל מעלת הכנסת אורחים ניצל אותה אברהם לקרב את ישראל להקב"ה וזה מה שכתב הרמב"ם (הלכות עכו"ם פ"א ה"ג) בזה הלשון: אברהם אבינו החזיר אלפים ורבבות לאבינו שבשמים. עכ"ל.

והנה תראה כי התורה מתארת בפרטות כיצד היה עושה אברהם הכנסת אורחים, "מכל הלב", ואל הבקר רץ, ויתן אל הנער, מהרי קמח סולת, ויקח חמאה, ויתן לפניהם, והוא עומד עליהם, הגמרא (קידושין לב:) אומרת, אברהם אבינו גדול הדור היה, ואותו היום לא היתה לו חתונה, ועם כל זה היה משרת את אורחיו כמלצר, שנאמר "והוא עומד עליהם", ולא החשיב את עצמו לעמוד מן הצד ולחלק הוראות כמו רב מלצרים, אלא אמר, אם זו מצוה הריני מבטל עצמי מפני כבוד המצוה. השאלה, מדוע כל הפירוט הזה (רץ, ויתן, ויקח, והוא עומד וכו')?

אלא יובן על פי מעשה (עי' קדוש ישראל להגרי"ס ח"ב עמ' קכב), ברבי ישראל מסלנט זצ"ל שנסע לאירופה לשליחות מצוה, כדי להשפיע על יהודים שהתבוללו שיחזרו ליהדותם. במסעו נכנס למסעדה כשרה למהדרין והזמין כוס תה. כשביקש את החשבון, היה כתוב עשר יורו. שאל הרב את המלצר, עשר יורו על כוס תה? מדוע? הסביר לו המלצר, זה לא רק על כוס תה, זה על מקום הישיבה, ועל החשמל, ועל הפועלים, ועל הפסנתרן שבפינה וכו' וכו', עד

שעצר אותו רבי ישראל ואמר, טוב הבנתי, אבל האם גם אתה משלם על כוס תה במסעדה הזאת? אמר לו, לא, אני מלצר, ומשרת את בני האדם, וכחלק מההטבות אני שותה בחינם. שילם לו רבי ישראל והלך לו. פגש אותו אדם חשוב בערב ושאל אותו מי אתה. אמר לו רבי ישראל, אני מלצר. אמר לו, אינך נראה כמו מלצר, אין לך פפיון. אמר לו רבי ישראל, אני מלצר של הקב"ה, באתי לזכות את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ואינו רואה פני גיהנם.

עכשיו מובן, אברהם לא סתם עשה שירות לקוחות, אלא היתה לו מטרה, לקרב את האורחים ולזכות אותם, באופן כזה המלצרות הופכת למצוה, ולא רק למצוה אלא לזיכוי הרבים, אחר כך יוכל אברהם לשתות תה בחינם, כלומר כרטיס כניסה חופשי לגן עדן. נמצא שיש מלצר ויש מלצר.

אברהם לא זכה לבן עד שקיים מצות הכנסת אורחים

אברהם לא זכה לבן, עד שקיים מצות הכנסת אורחים, וזה שנאמר (בראשית יב, א) לך לך, להנאתך (רש"י שם, ע"פ ר"ה טז):, שעל ידי הליכה זו יזכה לבנים, כאשר מסיים הפסוק ואעשך לגוי גדול. היינו שעל ידי שיכניס אורחים ויטרח בהם בעצמו לבדו להגיש להם אוכל, אז יזכה לבנים, וזהו "לך לך", על ידי עצמך תעשה את "ההליכה", ולא על ידי אחרים, אז אעשך לגוי גדול שיוולד לו בן, שממנו יצא גוי גדול. וזה רמוז במילה אורח בכתוב חסר "ארח", שעולה גימטריה "יצחק", כי על ידי שהכניס אברהם אורח, זכה ביצחק אבינו עליו השלום.

עצתו של הבעש"ט לחשוכי בנים

הרב הקדוש בעל התניא זי"ע המתין לזרע של קיימא כמו י"ד שנים מעת נישואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה"מגיד" ממעזריטש זי"ע, יעץ לו לקיים מצות הכנסת אורחים כסגולה, ורמז לזה בפסוק, במה יזכה נער את ארחו (תהילים קיט, ט), "במה יזכה האדם ל"נער", על ידי "את ארחו", כשיכניס אורחים להאכילם, להשקותם ולמלאות כל סיפוקם בסבר פנים יפות. וסיפר לו שגם אביו של הבעל שם טוב נושע בדרך זאת. יש שרמזוהו בכתוב הא לכם זרע (לקמן מז, כג) "הא" נוטריקון הכנסת אורחים, שעל ידי קיומה בהידור רב, יהיה "לכם זרע", דורות ישרים מבורכים.

הכנסת אורחים מסוגלת להינצל מצער הלידה

כמו כן יש שהוסיפו שמשגולת הכנסת אורחים להינצל מצער הלידה, כי 'בעצב תלדי בנים' (ג, טז) ר"ת עיניה צרה באורחים. וזו שגוברת על טבעה ומכנסת אורחים בעין יפה הרי יצאה מכלל 'עצב', וממילא אינה בכלל הקללה (שפת אמת מבערזאן, הו"ד בקו' משמחי לב עמ' פ').

השונמית זכתה לבן בזכות הכנסת אורחים

כך גם מצינו בשונמית (מלכים ב, ד, ועיין שם) שהיתה נזרת במצות הכנסת אורחים, כמו שהזוהר הקדוש (פרשת בשלח דף מד.) על פסוק ושם אשה גדולה, מבאר שהיתה גדולה במצות הכנסת אורחים וזה לשונו: גדולה על כל שאר נשי עלמא, דהא שאר נשי עלמא כד חמאן אושפיזא בבית מצטערין ביה ודחקן ביה, כל שכן לאפקא עליה ממונא, והיא חדת ביה באושפיזא ולאפקא עליה ממונא. עכ"ל.

ובילקוט שמעוני (מלכים ב' רמז רכ"ח) על הפסוק (מלכים ב, ד, ח) ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם, רבי יהושע בן קרחה אומר, מכח הצדקה המתים עתידין להחיות. בא וראה מאלישע בן שפט שלא היתה אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות, והיה מהלך מהר אל הר וממעה למערה והלך לשונם, וקבלתו שם אשה גדולה בכבוד גדול, אחותה של אבישג השונמית, אמו של עדו הנביא. אמרה האשה לבעלה, הנה איש האלהים הלזו אין אשה יכולה להסתכל בדמותו שלא תמות, אלא נעשה נא עליית קיר קטנה וכל פעם שהוא עובר כאן יסור שמה אל העליה, ובנו והכינו והתקינו. ולאחר ימים היה עובר אל שונם ויסר אל העליה וישכב שמה. קרא לשונמית ולמה עמדה בפתח, אלא שלא היתה יכולה להסתכל בפניו. אמר לה, למועד הזה את חובקת בן. אמרה לו אדוני זקן מאוד וחדל ממני אורח הנשים, אל תכזב בשפחתך. רבי זכריה אומר, רצון יראיו יעשה, והרתה וילדה, וגדל הנער ויצא לפוגת נפש לראות בקוצרים, וקרהו אסון ומת, שנאמר ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים וגו'. הלכה אל הר הכרמל ונפלה לפני אלישע על פניה. אמרה לו, הלואי נשאר כלי ריקם אלא שנתמלא ונשפך. אמר הנביא, כל דבר הקדוש ברוך הוא מגיד לי וזה לא הגיד לי. מיד לקח המשענת ונתן לגחזי ואמר לו, אל תדבר בפיוך כל דבר מאומה רע או טוב, עד שתלך ותתן

המשענת על פני הנער. גחזי היה הדבר כשחוק בעיניו וכל אדם שהיה פוגע בו היה מדבר עמו ואומר לו התאמין שהמטה הזה מחיה את המתים, לפיכך לא עלתה בידו. עד שהלך הוא בעצמו ונתן פיו אל פיו והתחיל מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואומר, רבון העולמים כשם שעשית נסים על ידי אדוני אליהו והחיה את המת, כן יחיה הנער הזה, ויפקח את עיניו.

אלישע בשעה שקם ממיטתו היו יוצאין ממנו ריחות כריח גן עדן

ממשיך הילקוט שמעוני (שם מלכים ב' רמז רכ"ח) ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא (מלכים ב, ד, ט) אמר רבי יוסי בר חנינא, מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש, איש אלהים קדוש מנא ידעה. רב ושמואל, חד אמר שלא עבר זבוב על שלחנו וחד אמר סדינין של פשתן היתה מצעת לו ולא ראתה עליהן קרי מעולם.

ועוד אמרו בזהר הקדוש (בשלח דף מד.), במה ידעה שהוא קדוש, שלא ראתה קרי על סדינו. ואמר שם הזוהר, הני מיילי קשיין, אי תימא דלא חמת ביה קרי, הא סגיאיין אינון בני נשא הכי בעלמא, מאי שנויא הכא? כלומר המבחן שלה שלא ראתה קרי על סדינו, אינו מבחן לאיש קדוש כאלישע הנביא, שהרי הרבה אנשים יותר פחותין ממנו אינם נכשלין בקרי. אלא שפיר אמרה שהנה נא ידעתי, שהיא ידעה ולא אחר, מאחר והיא הציעה לו המטה בשעה שהוא שוכב בלילה ובשעה שהוא קם בבוקר, ופירוש שהציעה סדינין לבנים על מטתו כך היה, הן דרך העולם כיון שהאדם קם ממיטתו, הסדין שקם ממנו יש ממנו ריח ניוול, ואצל אלישע בשעה שקם ממיטתו, היו יוצאין ממנו ריחות כריח גן עדן. אמרה השונמית, אם לא שקדוש הוא וקדושתו של רבו עליו, לא היה יוצא ממנו ריח קדושה.

ביום ראש השנה נפקדו בו עקריות ונוכרים בני העולם

עוד בזהר שם (סוע"א), ויהי היום ויבא שמה (שם, יא), היום ההוא היה יום ראש השנה, שנפקדו בו עקריות ונוכרים בני העולם. היש לך לדבר אל המלך מלכו של עולם. ותאמר, בתוך עמי אנכי יושבת, כלומר אני רוצה להפקד ביחד עם כלל ישראל וזכות הרבים תעמוד לי, מה שאין כן אם אתה מתפלל עלי לבדי, יפתחו את דיני לבד, ומי יודע אם אני ראוייה לכך. ויאמר גחזי, אבל בן אין לה. ויאמר, למועד את חובקת בן. ותהר האשה ותלד בן למועד אשר דבר אליה אלישע. ולמה מת אחר כך, אלא בשביל שהוא נתן לה ולא לבעלה. ומאחר שלא נתן לבעלה, נזדמנה לו מיתה, שהרי כתוב את חובקת בן את ולא בעלך. ותעל ותשכיבהו על מטת איש האלהים, בגלל ששם ראתה קדושה נעלה מאוד. ויאמר לה השלום לך, השלום לאישך, השלום לילד, מכאן שהיא עיקר הבית, ועוד שהיא הולכת אחריו ולא בעלה.

וה' העלים ממני (שם, כז), ובכל מקום שנאמר "והשם" הוא ובית דינו. ולמה לא ידע אלישע, אלא אמר הקדוש ברוך הוא, מה אומר לאלישע, הלא הוא היה צריך למות. ויאמר לגחזי, חגור מתניך וקח משענתי ולך. ותאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך. ולמה אמרה כך, כיון שהכירה את דרכיו של גחזי שאינו ראוי שיהיה נס על ידו. ויזוהר הנער עד שבע פעמים ולא יותר, לפי שנאמר, ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ, י). וילד זה היה חבקוק. ולמה קראו חבקוק, שהרי כתוב את "חובקת" בן. אם כן היה צריך לקרותו חבקוק? אלא שני חיבוקים, אחד של אמו ואחד של אלישע. וזה שנאמר, תפילה לחבקוק הנביא על שגיונות ה' פעלך בקרב שנים חיהו (חבקוק ג, א). איזו פעולה, זו הפעולה שבה נולד חבקוק. ה' שמעתי שמעך יראתי (שם ג, ב), תן לו חיים שלא ימות כמו בתחילה.

אותם מלאכים שבשרו את שרה אמרו, למועד אשוב אליך. כיון שהיו מלאכים יכלו לומר אשוב אליך, אבל אני שאני בשר ודם היום כאן ומחר בקבר, בין חי בין מת, כעת חיה את חובקת בן.

ומענין לענין הטעם שהלכה אליו היה זה להקביל פני רבו, וזה מה שאמרו לה (מלכים ב' ד, כג) מדוע את הולכת אליו היום, לא חודש ולא שבת. ושנו רבותינו, (סוכה טז:) מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר בלוד ברגל. אמר לו, אלעאי, אינך משובתי הרגל. שהיה רבי אליעזר אומר, משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהם ברגל, דכתיב, ושמתח בחגך אתה וביתך. ואמר רבי יצחק, מנין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר מדוע את הולכת לא חודש ולא שבת, מכלל שבחודש ושבת, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל.

עוד בענין השונמית, בגמ' ברכות (דף י:): ויגש גחזי להדפה (שם פסוק כז), שאחזה בהוד יפיה (ופירש רש"י, בדדיה), ולכן אמרה, איש אלהים קדוש הוא, הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש. ולכן כאשר שלח אלישע את גחזי עם המטה להחיות את הילד, סרבה השונמית כיון שהכירה שהוא אינו ראוי שיעשה נס על ידו.

הכנסת אורחים עניים מבטלת מאדם את גזירת הממון

מזבא בילקוט שמעוני (ישעיה רמז תצ"ב) על הפסוק (ישעיה נח, ז), ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם, אמר רבי סימון, הלא תפרוס אין כתוב כאן אלא פרוס, כבר היא פרוסה. מראש השנה נגזר על האדם מה שהוא משתכר ומה שהוא מתחסר. רבי שמעון בר יוחאי ישן בליל ראש השנה וראה בחלומו שבני אחותו נתבעין מן המלכות לשלם שש מאות דינרין. כפה אותם והקים אותם פרנסים. אמר להם תוציאו כספים ותעשו חשבון ואני משלם לכם בסוף השנה. דברו עליהם לשון הרע לפני המלכות. בא שליח מהמלכות ואמר להם, או שתעשו בגד למלכות, או שתשלמו שש מאות דינרים ולקחו אותם אל בית הסוהר. כיון ששמע רבי שמעון בר יוחאי, הלך אליהם לבית הסוהר, אמר להם, כמה הוצאתם בתור פרנסים, אמרו לו הרי רשימה לפניך, וקרא ברשימה שהוציאו שש מאות דינרין חסר ששה דינרים. אמר להם, תנו לי ששה דינרים ואני משחרר אתכם. אמרו לו, המלכות תובעים מאתנו שש מאות דינרים ואתה אומר תנו לי ששה דינרים ואני משחרר אתכם. אמר להם, תנו לי ששה דינרים ולא אכפת לכם. נתנו לו ששה דינרין ושחררו. משיצאו מבית הסוהר אמרו לו, אולי היית יודע המעשה לפני כן? אמר להם מליל ראש השנה ידעתי זה. אמרו לו, אילו אמרת לנו היינו משלמים אף ששה דינרים אלו בתור מצוה, אמר להם אילו הייתי אומר לכם לא הייתם מאמינים לי.

עיקר הכנסת אורחים שיכניס את חברו תחת כנפי השכינה

ועיקר הכנסת אורחים היא שיכניס את חברו תחת כנפי השכינה, שהאדם נקרא אורח בעולם הזה, וצריך שיוכיחונו במתק לשונו שיחזור מדרכו הרעה וילמדנו דרכי התשובה, כדי שיוכל לקבל פני שכינה. ולזה הטעם אמרו (סוטה מב.), כת חנפים אינם מקבלים פני שכינה, שזו הנהגת מדה כנגד מדה, לפי שמנע את חברו מלקבל פני שכינה על ידי שלא הוכיחו, גם הוא לא יזכה לקבל. וזו היתה עיקר כוונת אברהם אבינו עליו השלום, שהיה מכניס אורחים כדי להכניסם תחת כנפי השכינה.

הפרווה שחיממה לאורך שנים

ראש המועצה של זכרון יעקב לפני כשבעים שנה היה חילוני אנטי דתי, אבל היה דבר מאוד מפתיע אצלו הוא היה מסייע רבות לשיבת כנסת חזקיהו שהייתה באותו הזמן בעירו, באחד הימים החליט לשתף את רבי אליהו לופיאן בטעם שהוא מסייע לשיבה, וכה היו דבריו: בשעתו למדתי בישיבת ראדין, ויום אחד נשאבתי להשכלה עד שראש הישיבה רבי נפתלי הוכרח לזרוק אותי מהישיבה, אך באותו הזמן השעה הייתה מאוחרת ורכבות כבר לא היו, בקשתי לישון בישיבה, ראש הישיבה אמר שכזה דבר צריך אישור של הח"ח, נכנסתי אל הח"ח הוא שמע כבר שנוקתי, ואז בקשתי לישון עוד לילה אחד בישיבה כי אין כבר רכבות, ולכך אין לי היכן לישון, הח"ח אמר בשום אופן לא, מי שיש לו דעות כוזבות וספרי מינים נושרים מחיקו אין לו מקום בישיבתנו אפי' לא לרגע אחד. ואז אמרתי לח"ח מה אני אעשה הרי אין לי היכן לישון ובחוף קור, מיד הח"ח שמע זאת הוא קם וחיבק אותי, ואז אמר לי! למה אתה אומר שאין לך היכן לישון הרי אתה אורח שלי, מתי מזדמנת לי מצווה כ"כ נדירה בהידור, אתה האורח שלי ותישן אצלי בבית. הח"ח הביא לי כוס חמין ומיני מגדים והציע לי את המיטה שלו בעצמו. בתחילה סירבתי אך הח"ח כפה עלי את הדבר, כל אותו לילה הח"ח יישב בצד החדר ועסק בתורה. לפנות בוקר החל גל חזק של כפור ושלגים, באותו הרגע נחפו הח"ח לכיוון מיטת האורח השיל את חלוק הפרווה הכבד שבו היה עטוף וכיסה אותי עם זה היטב. דמעה קלה בצבצה בזווית עינו של ראש המועצה, אותו לילה לא ישנתי לרגע, לא רציתי להחמיץ שום שניה מהשהייה במחיצת הח"ח, והפרווה... מחממת את ליבי עד היום, ולמרות שמצד אחד אני אנטי אבל החמימות מהישיבה נשארה בליבי. (ע"פ חיים וחסד קולדצקי עמ' יד)

דלת ביתו של המהרש"א

ביתו של המהרש"א היה פתוח לרווחה ונתן לכל עובר אורח ועני לחם לאכול ומקום ללון. על משקוף ביתו היה חרוט הפסוק (איוב לא, לב) "בחוף לא ילין גר דלתי לאורח אפתח" בית זה עם השלט היה מתנוסס עד שנת תרמ"ט שאז נשרף הבית. (מוזכרת לגדולי אוסטריה עמ' 47)

השולחן והיין

הגרעק"א היה זהיר מאד במצות הכנסת אורחים. בשבתות ובמועדים, היה מכניס אורח לביתו לאכול איתו על שולחנו ובפרט בחג הפסח שאומרים בו "כל דכפין ייתי ויכול". פעם אחת בליל הסדר כשהיו הגרעק"א ואורחיו כולם

מסבים ומספרים ביציאת מצרים, אירעה תקלה לאחד האורחים. ידו, נתקלה בכוס היין שעמדה לפניו ונפל הכוס ונשפך היין וכל המפה הלבנה והנקיה התלכלכה. בראות כך הגר"ע איגר חשב בדעתו הרי עכשיו ילבינו פני האורח, מה עשה מיד, הסיט הגרעק"א את השולחן והפיל את כוסו שעמדה לפניו וכל היין נשפך. מיד קם ואמר כמדומה אני שאין השולחן עומד כראוי. (מידות והנהגות טובות עמו' קפ"ו)

הכנסת אורחים כהנחת תפילין

באחד הימים התארח הגאון רבי זלמן סורצקין זצ"ל אצל מרן החפץ חיים זצ"ל והחפץ חיים שימש אותו ורצה גם להציע לו את מיטתו אך רבי זלמן לא נתן לו באומרו שאין לו לטרוח בזה והוא יכול בעצמו לסדר את המיטה למחרת בבוקר כשהגר"ז סורצקין זצ"ל עמד להניח תפילין ניגש אליו החפץ חיים ואמר לו למה לכבודו לטרוח בזה אני אניח את התפילין במקומו (תנועת המוסר ח"ד עמ' 172).

החפץ חיים משמש כבעל מלון

רב אחד שלא הכיר את קלסטר פניו של מרן החפץ חיים זצ"ל הגיע לראדין כדי להיפגש עם מרן החפץ חיים זצ"ל למטרה מסוימת. בהגיעו לראדין לפנות ערב, פגש יהודי ברחוב והתעניין אצלו על מלון הלה הראה לו על ביתו שלו כבית מלון. אירח אותו ושרת אותו כדרך בעל מלון לאורחו. למחרת בשעת התפילה בבית הכנסת, ביקש הרב הנ"ל מאחד המתפללים שיראה לו מיהו החפץ חיים ומה נבהל להיודע שמארחו, בעל המלון, הוא החפץ חיים בכבודו ובעצמו. ניגש הרב מיד להחפץ חיים ביקש את סליחתו על שנתן לו לשרת אותו אבל החפץ חיים תמה ואמר וכי אנוכי פטור ממצוות הכנסת אורחים (ע"פ תנועת המוסר ח"ד עמ' 173).

הכנסת אורחים כמוסר השכל

היה אומר מרן החפץ חיים זצ"ל שמצוות הכנסת אורחים יש לה גם סגולה גדולה למארח עצמו ללמוד לדעת מוסר השכל שכל אדם ואדם הוא אך ורק אורח בעולם הזה. (הדרני אשר עמ' קג)

גם בגנבים שייך הכנסת אורחים

מעשה ביהודי גלמוד ועלוב שיצא לו שם של גנב הבריות הרחיקוהו מעליהם והכלימוהו והנה פלא כאשר נקלע לראדין ונפגש עם הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל הוא קידמו בסבר פנים יפות הזמינו אל ביתו לסעוד על שולחנו אף הציע לו מיטה מסודרת ללון בלילה ולא חסך שום טרחה בכדי להנעים לאורח את הבילוי בצל קורתו. המקורבים תמהו, מה לראש הישיבה וליהודי מפוקפק במעשיו? אך הגר"ט שהרגיש בכך תמה אף הוא ואמר עד עתה ידעתי שגנב חייב לשלם קרן וכפל טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה ואם אין לו ונמכר בגניבתו אבל היכן כתוב שפטורים מלקיים בו מצוות "הכנסת אורחים" לא ידעתי וכי אינו יהודי? וכי אינו אדם כמונו האם אברהם אבינו לא קיים מצווה זו אפילו בערבים אלא מאי בהכנסת אדם כזה הביתה אפשר להסתכן בהתרוששות כי הוא עלול לגנוב את פרטי הבית אם כן הרי לכל היותר צריך לעמוד עליו ולשמור כל זמן שהותו בבית, אבל אין שום עילה להיפטר מן המצווה. (חיים וחסד קולדצקי עמ' פא)

כבוד מלכים לאדם מן השורה

מעשה ששהו תלמידים בבית מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, הציץ אחד מהם מהחלון ונדמה לו כי מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל עולה במדרגות הבית, הזדרזו והכריזו, "רבינו הרב מבריסק עולה עתה לבית". מיד, נחפו רבי איסר זלמן ולבש לכבוד האורח את מעיל השבת שלו ויצא במרוצה אל המדרגות בכדי להקביל פניו. אך תכף הובררה הטעות, היה זה אדם פשוט שבמראהו החיצוני דמה להרב מבריסק. אולם ברבי איסר זלמן לא פגה התלהבותו ויראת הכבוד שלבש לכבוד האורח הגדול, הוא הכניסו לביתו והושיבו בראש השולחן ושאל ממנו ברגשי הכנעה וכבוד במה אוכל לכבד את האורח החשוב אולי ישול ידיו לסעודה ואם לאו באיזו שתיה נכבדו. האורח, נדהם ונבוך והתנצל בפני רבי איסר זלמן, חלילה לו לרבינו לטרוח בשבילי, מטרת ביקורי הוא כי עומד אני לנסוע בקרוב בכדי להשיג כספים להשיא את ביתי ובאתי לבקש מכתב המלצה. תכף ומיד בכל יראת הכבוד, נטל רבי איסר זלמן גליון נייר ועט וערך מכתב חם ונלהב למענו. כשעזב היהודי את ביתו, עמד ללוותו וירד עמו את כל מדרגות ביתו עד לרחוב. כשחזר, תמהו בני ביתו ותלמידיו כל כך למה? השיבם רבי איסר זלמן באמת מצות הכנסת אורחים מצוה גדולה היא. מצות כיבוד אדם מישראל, יקרה וחשובה עד למאוד עד שמן הצדק היה להתנהג כן בכל אדם מישראל שהוא בן מלכו של עולם, ויהיה מי שיהיה תלמיד חכם ואדם פשוט, וכדרך שכיבד אברהם אבינו את אורחיו המלאכים שנדמו לו כערביים, ואלא מאי

בעונותינו הרבים נעשו המצוות זולות בעינינו ובאנו לידי אפליה בין יהודי ליהודי. אולם עתה כי סיבבה ההשגחה העליונה והתכונות לקבל פני גאון הדור ולחלוק לו כבוד מלכים האם לכשנתבררה לי הטעות האם עלי לחדול מן הכוונה הטהורה לקיים מצוות הכנסת אורחים בכל ההידורים? האם עלי לצנן ולקטוע את מצוה זו אך ורק משום שהאורח הנו אדם פשוט? זאת ועוד, ומי יאמר שהוא באמת אדם פשוט האם אנו יודעים להעריך אדם מישראל כדבעי?! ולבסוף הפטיר ואמר, אם קצבו משמים ליהודי זה כבוד במדה גדושה כמו שמגיע להרב מבריסק הרי בהכרח שסוף הכבוד לבוא אליו (לשכנו תדרשו ח"א עמו' קפ"ד)

הכנסת אורחים של מרן הסטייפלר

מעשה באברך מירושלים שבא לבית מרן הסטייפלר זצ"ל בשעה מאוחרת בלילה, מרן כבר התנמנם על שולחנו האברך שאל את בתו הרבנית מאחר והשעה מאוחרת ואיננו יכול לחזור לירושלים היכן יש כאן בית כנסת סמוך שאפשר ללון שם הרבנית התנצלה בפניו שאיננה יכולה לארח אותה בביתה משום איסור יחוד ושלחה אותו לבית הכנסת הסמוך. לאחר מכן התעורר מרן זצ"ל ובתו הרבנית סיפרה לו על דבר האברך מיד כששמע מרן את הסיפור שמח על שנודמנה בידו מצות הכנסת אורחים וקם ממקומו לעבר בית הכנסת כדי להזמין את האורח ללון בביתו למרות שהיה אז למעלה מגיל שמונים וההליכה הייתה מאד קשה עליו באותה תקופה עד כדי שהיה מתפלל בביתו בימות החול ולמרות שהיה ספק האם אותו אורח נמצא בבית הכנסת שהרי יתכן אולי שהלך לשיבה במקום סמוך אף על פי כן לא נמנע מלהטריח את עצמו על הספק כשהגיע מרן זצ"ל לבית הכנסת מצא לשמחתו את אותו אברך לפי הסימנים שקיבל מבתו הרבנית והזמינו ללון בביתו ולמחרת בבוקר הזמינו לארוחת בוקר והיתה שמחתו גדולה על שזכה לקיים מצות הכנסת אורחים סיפור זה עשה לו כנפיים שכן כולם ידעו עד כמה קשה ההליכה למרן זצ"ל וכששמע מרן על כך הגיב עוד מעט ויספרו שהנחתי תפילין (לשכנו תדרשו ח"א שם)

"והשענו תחת העץ" (יה, ד)

למה אמר להם השענו ולא שבו תחת העץ

בירושלמי מסכת ברכות (פ"א ה"א) איתא "המלאכים אין להן קפיצין", ופירש הפני משה (שם), שאין להם חוליות ברגליהם שיוכלו לקפל אותן כדי לשבת, אלא תמיד עומדים הם. ולפי זה אפשר לפרש, מה שאמר להם אברהם אבינו למלאכים בלשון "והשענו" תחת העץ ולא אמר להם שבו תחת העץ, זאת כיון ששיבה לא שייכת אצלם.

"והשענו תחת העץ" (יה, ד)

החתם סופר זי"ע קיבל חתיכת עץ מן העץ אשר תחתיו נשענו המלאכים

בספר חוט המשולש (עמ' קי"ח) כתב דבר נפלא, כשנתמנה מרן החתם סופר זי"ע לנשיא של צדקת ארץ ישראל תובב"א, שלחו לו הגבאים מתנה מארץ ישראל, חתיכת עץ מן העץ אשר תחתיו נשענו המלאכים כשהגיעו לאברהם אבינו ע"ה.

לקח החת"ס את האיזמל אשר מל בו רבו הגאון הקדוש רבי נתן אדלר זי"ע, ונתנו לאומן שיעשה מן העץ הזה בית יד לאיזמל משובץ בכסף טהור, וחקוק עליו "והנה שלשה אנשים נצבים עליו". ואמר החתם סופר זי"ע, כי מעת שהשתמש באיזמל זה, לא אירע לו שום מכשול ותקלה כשמל את ילדי ישראל.

"והשענו תחת העץ" (יה, ד)

מה אירע לעץ של אברהם

עוד דבר פלא מסופר ב"חוט המשולש" (עמוד קי"ח) וזה לשונו, שמעתי שלפני כמה שנים קנו ממלכת ענגלאנד (אנגליה) עבור המוזיאון (המוזיאון) את האילנא רברבא הזה (את האשל שנשענו תחתיו המלאכים אצל אברהם אבינו ע"ה), בדמים הרבה מאד, וכאשר חפרו אותו להוליכו למדינתם, פתאום נתהווה אש סביבו, ונשרף כל האשל ונשתקע במקומו.

"יִקַּח נָא מֵעֵט מֵיָם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְגו' וְאִקְחָה פֶת לְחֶם וְסַעְדוּ לְבַכְּם אַחַר תַּעֲבְרוּ וְגו' וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וַיִּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם" (יה, ד-ה, ח)

כמה אדם טורח להוסיף לאורח

אומרים בשם רבנו סעדיה גאון, שפעם התארח אצל בעל בית אחד. יום ראשון נתן לו פת ותה, יום שני נתן לו קפה וחלב, יום שלישי הביא לו דגים, יום רביעי הביא לו בשר, וכך היה הולך ומוסיף. אמר לו הרב סעדיה גאון,

מהיכן למדת את זה, אמר לו למדתי את זה מאברהם אבינו, שקודם אמר "יקח נא מעט מים" - רק מים, ואחר כך אמר "ואקחה פת לחם", ואחר כך נאמר "ויקח חמאה וחלב", ואחר כך "ובן הבקר אשר עשה", ולכן גם אני מוסיף והולך.

ואמר רבי סעדיה גאון, תראה כמה בני אדם מוסיפים לאורח, ואנחנו להקב"ה לא יודעים להוסיף וכל יום עושים אותו דבר. והיה צריך להוסיף כל יום עוד קצת ולהכיר את הבורא יתברך יותר ויותר. ואם היחס בבני אדם זה לזה הוא כך, שכל יום שעובר מכירים יותר ומוסיפים עוד אהבה והערכה, קל וחומר אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה שמלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, ג) שצריך שכל יום שעובר עלינו שנכיר אותו יותר ונוסיף עוד בעבודתו יתברך.

"וְאֶקְחָה פֶת לֶחֶם" (יח, ה)

הנותן שהוא בעצם המקבל

הרה"ק האהבת ישראל זי"ע (פרשת וירא אות פ"ט) דקדק את לשון הפסוק 'ואקחה פת לחם', דלכאורה היה צריך לומר 'ואתנה פת לחם', שכן אברהם אבינו נתן לחם לאורחים, ולא לקח... אלא שכבר אמרו חז"ל (ויקרא רבה לד ח) ש'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית', ונמצא שכש'אדם נותן' לחם לעני הרי באמת אינו אלא 'לוקח' מקח טוב לעצמו, על כן שפיר אמר אברהם 'ואקחה'.

"וְאֶקְחָה פֶת לֶחֶם" (יח, ה)

הכנה לסעודה

שמעתי בשם המפרשים ואקחה פת לחם ר"ת והתר אזורך קודם חתיכת המוציא או וקודם אכילה קשר חגורה התיר, פן תבוא לידי חולי מעיים. או "ואקחה" ראשי תיבות למפרע התר חגורתך קודם אכילה ושתיה. (ילקוט שבע בן עמרם וירא עמ' ע"ג)

"וְאֶקְחָה פֶת לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבַבְכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ" (יח, ה)

התלמוד הוא עיקר הלחם של האדם

ירמוז כי "פת" בגימטריא תלמוד, כי התלמוד הוא עיקר "הלחם" של האדם. "וסעדו לבכם" תסעדו ותמלאו כרסכם "במפרשים", "ואחר תעברו" לחזור ולשנן את הלימוד.

"אַחַר תַּעֲבֹרוּ" (יח, ה)

צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה

"אחר תעברו", תכף תעברו ואל תשארו אצלי זמן רב. אבל המלאכים ידעו שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה (עי' ב"מ פז), ולכן התנו עמו תנאי ואמרו "כן תעשה כאשר דברת", עשה כמו שדברת, ולא תביא לנו הרבה. ואברהם עשה כמנהג צדיקים שעשה הרבה, כמו שנאמר, ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו (להלן יח, ז).

והגמ' (שם) אומרת שאברהם שחט להם שלשה פרים והאכילם ג' לשונות בחרדל, ולמדו זאת ממה שנאמר "בן בקר" רך" ו"טוב" הרי שהביא להם בשר מובחר ביותר. אבל מנין להם שהאכילם לשונות, אולי דבר אחר?

ידוע שהלשון כשמבשלים אותו בעודו רך יוצא טעים וטוב, אבל אם נתקשה, אי אפשר לאכלו, והפסוק אמר "רך וטוב", דהיינו לקח אבר שכשמבשלים אותו בעודו "רך", הוא "טוב" וזהו הלשון.

עוד יש לבאר שידוע מאמר חז"ל (ויקרא רבה פרשה ל"ג סי' א') ברבן שמעון בן גמליאל ששלח את טבי עבדו שיקנה לו לסעודה את הבשר החשוב ביותר מכל חלקי בהמה, והביא לו לשון. למחרת ביקש ממנו שיביא לו את החלק הכי גרוע בבהמה והביא לו גם כן לשון. ואיך יתכן הדבר? אלא רמז לו, שאת הלשון אפשר לעשות הכי טוב אם ידבר בו טוב, ואפשר לעשותו הכי גרוע, אם ידבר בו רע, וכמ"ש (משלי יח, כא) מוות וחיים ביד לשון.

ומספרים (בספר ארחות יושר, קנייבסקי, סוף נקימה, בשם אוצר הגדולים) על ר' שמואל הנגיד שיום אחד עבר לטייל עם המלך, ראו אחד מבזיה את היהודים ומקללם. אמר המלך לר' שמואל, חתוך לו את הלשון. למחר הלך ר' שמואל לאותו האדם ונתן לו מתנה טובה, וכן השפיע עליו שלא יעשה כדבר הזה. לימים נפגשו המלך ור' שמואל עם האדם ההוא, והתחיל לשבח את היהודים ולשבח את ר' שמואל הנגיד. שאל המלך את ר' שמואל, הלא צויתך לחתוך

לו את הלשון, ולמה לא עשית כאשר הורתיך. אמר לו כן אדוני, עשיתי ככל דברך, עשיתי לו ניתוח והרכבתי לו לשון אחרת. הבין המלך ונהנה. הנה מצינו שהכל ביד הלשון. (דרש יהודה)

"וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ" (יח, ה)

מה בירכו המלאכים את אברהם

במד"ש איתא (עי' בבראשית רבה פרשה מ"ח סי' י"א) בביאור הפסוק כן תעשה כאשר דברתי, שאמרו לו, כן תעביד סעודה לבר דכר דיתיליד לך (תרגום, כן תעשה סעודה לבר זכר שיוולד לך). וקשה, איזו ברכה זו שיזכה לעשות להם סעודה כזאת גם על ברית המילה, הרי אברהם אמר להם רק שיביא להם פת לחם, ורק אחר כך הוא הביא הרבה, כדרכם של צדיקים שאומרים מעט ועושים הרבה, כמו שאמרו בגמ' (ב"מ דף פז.), ואיך הם מברכים אותו שיעשה כן בסעודת המילה של הבן שלו, הרי זו סעודת עניים?

ניתן לבאר זאת על פי דברי רבנו יוסף חיים ע"ה בספרו נפלאים מעשיך (מעשה פ"ח), מעשה ברב אחד שהוזמן לבית אחד העשירים, שעשה סעודת בר מצוה לבנו. אותו העשיר היה בור ועם הארץ וביקש מהרב שישאל את הבן שלו שאלות ויעמוד על ידיעותיו. הרב שאל את הבן שאלות פשוטות ולא מצא בתשובותיו שום דבר חכמה. אחר כך שאל העשיר את הרב איך התרשם מבנו. ענה לו הרב, יהי רצון שאזכה לראות בבני, כמו שאתה רואה בבנך. כל המסובים תמהו מאוד, איך הרב אומר כן והרי הם יודעים שהבן הזה הוא בער ואינו יודע כלום, והרב ודאי אינו אומר דברים של סתם. לאחר שגמרו את הסעודה, ניגש אחד אל הרב ושאל אותו לפשר הדברים. אמר לו הרב, כוונתי היתה הן ראיתי שאביו של הבן הזה הוא עם הארץ גמור והבן שלו עם היות שאין בו חכמה, אבל כלפי אביו הוא נחשב גאון, והלוואי שאזכה גם אני שהבן שלי יהיה גאון כלפי.

וכן הוא הענין כאן, שאברהם אבינו עשה סעודה למלאכים שהיו קדושי עליון. ובנוסף עכשיו היתה לו מעלה יותר ממה שהיתה לו עד עתה לפי שכעת הוא נימול, ונמצא שבסעודה זו היתה חשיבות גדולה משני הצדדים, וזו היתה כוונת המלאכים, שכמו שסעודה זאת היתה סעודה חשובה (ואין כוונתם מצד מעלת המאכלים, אלא חשיבות הסעודה מצד מעלת המשתתפים), כן תזכה בסעודת המילה לעשות סעודה שתהיה סעודה חשובה כזו, שיהיו המשתתפים צדיקים וקדושים.

"וְאָקַחְהָ פֶּת לָחֶם... כִּי עַל בֶּן עֵבְרָתָם עַל עֵבְדְּכֶם... כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ" (יח, ה)

התיקון שנעשה על ידי אכילת האדם

יש לשאול:

א. מדוע כפל ואמר "פת לחם", והרי פת היינו לחם.

ב'. "וסעדו לבכם", מדוע לא אמר לבבכם, הרי לכל אדם יש ב' לבבות ליצר הטוב וליצר הרע.

ג'. אברהם אבינו אומר "כי על כן עברתם על עבדכם", וכי דרך ארץ לומר לאורחים עברתם על ביתי כדי לאכול.

אלא ידוע מה שכתבו המקובלים (מהרח"ו בשער הפסוקים בראשית דרוש ד'), שיש ניצוצי קדושה באכילה שצריך לתקן אותם, וכן יש גם כן פסולת חלק אדם רע וצריך להפריד את הרע מן הטוב. ולכן אם אדם אוכל ולא מברך כראוי, כדי שעל ידי ברכתו יתקן ניצוצות המגולגלים באותה האכילה והשתיה, אז אותם הניצוצות והנשמות המגולגלות באכילה מזיקין אותו, וחם ושלום נהפך לאיש אחר רחמנא ליצלן, ולכן פחדו המלאכים שמא על ידי האכילה יזקקו ויהיו מגושמים.

לכן אמר להם אברהם ואקחה פ"ת לח"ם, אף על פי שהיא כפילות, שרצונו לומר אוציא את פלונית שהיא לילי"ת ששמה עולה בגמט' פ"ת, אותה אוציא מן "הלחם" שלא תצטרכו לברר ניצוצי קדושה, ותהיה אכילתכם בקדושה ולכן תיבת לחם עולה בגמט' ג' הויות, דהיינו שתשאר בה רק הקדושה ללא הפסולת.

"וסעדו לבכם" היות ומדבר אברהם עם המלאכים, שאין להם יצר הרע, לכן אמר "לבכם" ולא לבבכם, לפי שמלאכים יש להם "לב אחד" רק ליצר הטוב.

ועתה מובן מה שאמר להם אברהם "כי על כן עברתם על עבדכם", הכוונה היא שבאתם אצלי לתקן את הנשמות המגולגלות באותה האכילה. ועל זה השיבו לו "כן תעשה כאשר דברתי", לתקן את ניצוצות הקדושה שיש בהם, שבשביל זה נאכל ונשתה כדי לתקנם.

הצורך לטבול את הלחם במלח

פירוש נוסף, למה כפל "פת לחם", נראה בס"ד, "לחם" אותיות "מלח", לרמזו שצריך לטבול פרוסת המוציא במלח ג' פעמים, כנגד אותיות מלח שהוא ג"פ הוי"ה.

"וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה אֶל שְׂרָה וַיֹּאמֶר מְהֵרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ לְוַשִּׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת" (יח, ו)

בפסוק זה אנו לומדים איך לקבל אורחים

בפסוק זה אנו לומדים כיצד לקבל אורחים. דבר ראשון היא "הזריזות" והמהירות בהכנת הסעודה. כמה ריצות וכמה מהירות אנו מוצאים בפרשה זו כנאמר, "וירץ לקראתם", "וימהר אברהם", "מהרי", "ואל הבקר רץ אברהם", "וימהר לעשות אותו" ועוד. ועד שהוא מכין להם, הוא נותן להם מים לרחוץ רגליהם מעייפות הדרך, והוא שוחט עבורם שלושה עגלים "כדי להאכילם לשונות בחרדל", רש"י (יח, ז כדאיאת במציעא פו:). וקשה וכי לא היה מספיק עגל אחד לשלושה אנשים? אלא כדי שלא להטיל קנאה בסעודה, שכולם יקבלו מנה שווה. ודבר שלישי "והוא עומד עליהם", כדי שיאכלו, ויראה אם חסר להם משהו. כי יש אורחים שמתביישים לאכול, או חסר להם משהו ומתביישים לבקש. על כן אברהם אבינו עומד עליהם בכבודו ובעצמו, לשרת ולדאוג לכל חסרונם. וזו היא הכנסת אורחים אמיתית שעליה נאמר בילקוט שמעוני (וירא רמז פ"ב), גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה.

"מְהֵרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ" (יח, ו)

אם אין קמח אין תורה

הגאון הרב יעקב כהן מתוונס בספרו "מאין יבוא כהן" כותב, שאמרו חז"ל (שמות רבה יתרו ריש פרשה כ"ח) כשבא משה רבנו ע"ה לקבל את התורה, רצו המלאכים לפגוע בו. מה עשה הקב"ה? צר קלסתר פני משה כפני אברהם אבינו ע"ה. אמר להם הקב"ה, לא זה הוא שאכלתם אצלו וכו', ולקח משה רבנו ע"ה את התורה.

וזהו שאמר התנא באבות (פ"ג מ"ז) אם אין קמח אין תורה, דהיינו, אם לא היה אומר אברהם אבינו, מהרי שלוש סאים "קמח", אז היו המלאכים פוגעים במשה רבנו ולא היה מקבל את ה"תורה". וזהו הביאור למה שאמרו "אם אין קמח אין תורה".

"שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ" (יח, ו)

רמז לפסח

ס"ת של המילים שלש סאים קמח הם "שמח", ו"קמח" עולה גימטריא "פסח", לרמז שאברהם אבינו "שמח" מאוד באותה עת, יותר מימים רגילים, כי "פסח" היה ויש מעלה גדולה יותר בהכנסת אורחים.

"לְוַשִּׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת" (יח, ו)

"ועשי" ר"ת ו'צדיק ע"ל ש'ולחן י'בוא

אברהם אמר לשרה, לוישי ועשי עוגות, "ועשי" ראשי תיבות וצדיק על שולחן יבוא. שהעוגות שעשה להם היו של מצה עשירה, כי ערב פסח היה ואסור לאכול מצה. ואילו אצל לוט כתוב "ומצות אפה להם ויאכלו", כיון שהיה פסח.

"וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם" (יח, ז)

השתדלות אברהם בעצמו במצוה זו

לאיזה בקר רץ אברהם? דע כי גן עדן התחתון נברא אלף שס"ה שנה קודם זה העולם השפל שאנו בו, ושיעור זה העולם אחד מששים בגן, וזה הגן עומד לצד ימינו של גן עדן, לרוח דרומית מזרחית, ודומה זה העולם לפני גן עדן, כילד בן יומו לפני אמו. וצד הצפוני של עולם השפל, שם הוא גיהנם ומדור המזיקים ומלאכי חבלה. וצורת זה העולם כצורת בי"ת, וקשה בין לחיים בין למתים ללכת לגן עדן מפני פחד המזיקים של גיהנם העומדים לצפוני של עולם. לכן גזרה חכמתו יתברך לעשות מחילות עפר ממערת המכפלה שבחברון, עד חוץ לעולם השפל סמוך לגן, כדי שיעברו נשמות הצדיקים הישר דרך שם ולא יפגעו בהם המזיקים. ואדם וחוה שידעו סוד זה, השתדלו להיות שם קבורתם, ומיום שנקברו שם אדם וחוה, נסתם פי המערה מעיני הבריות, כדי שלא ידעו מעלת המקום. ובאותו היום שהלך אברהם אחר הבקר עם ישמעאל בנו ליטול שלשה פרים מהמקנה שלו, הלך אחריו רפאל בנסתר. ולאחר שנטל

ב' פרים ונתן ביד הנער להוליכם והיה משתדל ליקח פר שלישי, נדמה רפאל לפניו לפר חשוב ומשובח, וזהו רפאל אותיות פ"ר א"ל, רצונו לומר פר חשוב, ועשה כן בשליחותו של מקום, שכשבא אברהם לטלו, נשמת וברח מלפניו עד שהוליכו לפתח המערה ונפתח פתח המערה. וראה אברהם שאדם וחיה קבורים שם, והריח ריח גן עדן, ואז ידע את מעלת המקום וחמד להיות שם קבורתו. מיד נמסר הפר מאליו בידו של אברהם אבינו. ובהגיעו לאהל, לא מצא אלא ב', והוצרך אברהם לעוד פר, ברא פר שלישי על ידי ספר היצירה, כדי שלא יצטרך בסעודת אורחים, שאם היה הולך למקנה היה עובר זמן האכילה, ולכן כתוב "אשר עשה". וזהו שנאמר ואל "הבקר" הוא אותיות "הקבר" רץ אברהם, וכן ואל הבק"ר גימטריא למערה, לרמוז כנ"ל. ודע כי המערה היא כחצר לגן עדן, וזהו ששילם אברהם עבור מערה זו ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (בראשית כג, טז) ש"עובר לסוחר" עולה גמט' "אורח לגן", "לסחר" גמט' "חצר", כי המערה כחצר לגן עדן (חסד לאברהם מעיין ה' עין משפט נהר נ"א).

"וְאֵל הַבֶּקֶר רָץ אֲבֵרָהִם" (יח, ז)

רמזים בפסוק

ידוע שכאשר בא אברהם אל המערה, וראה שאדם וחיה קבורים שם, התאווה גם הוא להקבר שם (וכנזכר לעיל), ונרמז בתיבות "רץ אברהם" שהם ראשי תיבות ראה ציון אדם בתוך רגבי מערת המכפלה. גם "הבקר" אותיות "רבקה" כי נגלה לו שרבקה תהיה כלתו. (עונג לשבת בשם הרב אליהו בן אמוג)

אברהם אבינו מבטיח שלא יכבוש את יבוס שהיא ירושלים

בפרקי דרבי אליעזר (מהדו' חורב פרק לה) מגלה שכשנגלה לו קברו של אדם הראשון, וידע את מעלת המקום הזה, רצה לקנות את המקום. באו אנשי "יבוס" ואמרו לו, אם תרצה לקנות את המקום, יש לנו תנאי והוא שתבטיח לנו שלא תכבוש את היבוס, והבטיח להם שהוא לא יכבוש את יבוס שהיא ירושלים, ועשו שטר על זה. ואנשי יבוס עשו צלמים בדמות אברהם אבינו וכתבו את השטר של אברהם אבינו ע"ה בחריטה על אותם צלמים, ושמו אותם בכל ירושלים ובדרכים המובילות לירושלים.

"וַיִּקַּח בֶּן בְּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנְּעָר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. וַיִּקַּח חֲמָאָה וַחֲלָב וּגְוִ" (יח, ז-ח)

בן בקר שלישי נברא על ידי ספר יצירה, שאין לו דין בשר, ומותר לבשלו בחלב

מבואר מדברי ספר חסד לאברהם (מעיין ה' עין משפט נהר נ"א, הנ"ל) שבן הבקר השלישי נברא על ידי ספר יצירה, ועל פי זה כתב המלבי"ם ז"ל בספרו התורה והמצוה (וירא יח, ז) ליישב את הקושיא המפורסמת, איך יתכן שהאכיל אברהם אבינו לאורחיו בשר בחלב. אמנם לפי דברי "החסד לאברהם" אתי שפיר, שהיה זה בשר שנברא על ידי ספר יצירה, שאין לו דין בשר, ומותר לבשלו בחלב. ובוזר ביאר את לשון הפסוק "וימהר לעשות אותו", שבפועל "עשה" את הפר על ידי ספר יצירה, ועל כן "ויקח חמאה ובן הבקר אשר עשה", רצונו לומר, יען שעשה את הפר על ידי ספר יצירה, היו יכולים לאכלו עם חלב.

"וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ" (יח, ח)

מה נעשה בעצם עמידתו עליהם

כתוב בחז"ל (סוף מס' סופרים) על הפסוק (יהושע יד, טו) האדם הגדול בענקים זה אברהם שהיה גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים, ואכילתו ושתיתו כנגד שבעים וארבעה אנשים וכחו כן וכו' ע"ש.

אומר הרא"ש (הדר זקנים, וירא עמ' ל"ד), כיון שהיה גבוה מאוד, היה הוא עומד עליהם במקום העץ ומסכך עליהם, כדי לעשות להם צל. דהיינו, אברהם ספג בגופו את קרני החמה היוקדת כדי שלאורחיו יהיה צל.

וזו כוונת הפסוק "והוא עומד עליהם", לסכך להם לצל "תחת העץ" דהיינו במקום העץ. (להתעדן כאהבתך)

"וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִיָּה שְׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל" (יח, ט)

צניעות שרה

כשבאו המלאכים אצל אברהם אבינו, שאלו אותו, איה שרה אשתך, ויאמר הנה באהל. ויאמר, שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך, ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו. ולמה שאלו את אברהם היכן שרה, וכי המלאכים אינם יודעים. מפרש רש"י (על פי ב"מ פז), כדי לחבבה על בעלה, שבתשובתו "הנה באוהל" יזכר שבחה של

שרה שהיתה צנועה ונסתרת ולא גלויה לפני אנשים זרים, ובזה תתחבב על בעלה כמה טובה היא, איזו צנועה היא. מכאן יש לנו ללמוד על צניעות האשה.

"וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִיִּה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֵהָל" (יח, ט)

היכן האשה נמצאת

המלאכים שואלים את אברהם היכן שרה. השאלה, מדוע נהגו כן, הלא מצינו אצל אבימלך, שמיד כאשר ראה את שרה, שאל את אברהם, מי זאת? אשתך היא? אחותך היא? (ראה רש"י פרק כ, פסוק יא) נמצא שאין זו צניעות ודרך ארץ. ובכן מה ההבדל בין המלאכים לאבימלך.

יובן על פי מעשה, הגאון רבי שמואל אהרון יודלביץ זצ"ל, היה בחור יתום וגדל משך כמה שנים בביתו של הצדיק המפורסם רבי אריה לוי זצ"ל. בהגיע רבי שמואל אהרון לגיל השידוכים, חשב רבי אריה לקחתו לחתן לבתו בהכירו את מעלותיו ומידותיו, מה גם שהיה יתום, ולכן רמז לו על הענין בעדינות בתוך הסעודה. כאשר שמע זאת רבי שמואל אהרון התפלא באומרו, מה? עד היום לא ידעתי שיש לכבודו בת בוגרת בגיל השידוכים...

צא וראה כמה צניעות היתה בביתו הקטן והפשוט של רבי אריה. הלא רבי שמואל אהרון גדל בתוך ביתו, ובכל זאת לא הבחין בכך, כמובן שבדרך אגב למדנו גם על גודל צניעותו של רבי שמואל אהרון. עכשיו מובן, המלאכים נתכוונו לרמוז לאברהם איבנו שאם האשה לא נמצאת בקשר עין, יש לזה ב' סיבות, או שהיא צנועה באהל, או שהיא מסתובבת במרכז קניות!.

"וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִתי הֲיִתְּהָ לִי עֵדֶנָּה וְאֵדֶנִּי זָקֵן. וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּד וְאֲנִי זָקְנָתִי" (יח, יב-ג)

כיצד יתכן ששרה התפלאה על ה'

יש להתבונן, כיצד אפשר ששרה אמנו תאמר כך, והרי לרוב צדקתה ואמונתה בוודאי ידעה שביכולת השם לעשות נס? ועוד קשה, איך אפשר שהתורה תשנה מדיבורה, ששרה אמרה ואדוני זקן, והתורה שינתה שאמרה כן על עצמה, ואני זקנת?

וביאר זאת רבנו האר"י בשער הפסוקים (ח' ע"ב), שכידוע הקב"ה נראה לעם ישראל בים סוף וזקנו שחור, ובהר סיני כשזקנו לבן. והטעם, מפני שבזמן שצריך לעשות נסים מעל הטבע, נראה ה' כבחור, אבל כשלא צריך לנסים מעל הטבע, נראה כזקן שזקנו לבן. ולכן שרה אמנו תמהה, הרי "אחרי בלותי", שאני זקנה מאוד, חזרתי להיות צעירה מאוד, ויש לי "עדנה ואדוני זקן", "אדוני" חוזר על הקב"ה ולא על אברהם, שהקב"ה נראה כ"זקן", ובכדי שאני אלד צריך לנסים שמעל הטבע, ואם כן צריך הוא להראות כבחור שזקנו שחור? ואם כן הקב"ה חזר על דיבורה שאמרה ולא שינה מדיבורה ופירוש "ואני זקנת" שהקב"ה אומר על עצמו אפילו שאני נראה כזקן, מכל מקום אני זקן טוב ונחמד.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּד וְאֲנִי זָקְנָתִי" (יח, ג)

למה באמת צחקה שרה

נאמר, ושרה שמעת פתח האהל והוא אחרי (יח, י). ופירש תרגום יונתן, שישמעאל היה עומד מאחרי המלאך, ולכן חששה שרה שמא עין הרע של ישמעאל תקלקל את ההבטחה. לפיכך צחקה והעמידה פנים כאילו אינה מאמינה בהבטחה, כדי שישמעאל לא יאמין, ומתוך כך לא יקלקל בעינו הרעה.

ועל כך אמר הקב"ה לאברהם, "למה זה צחקה שרה", כלומר כיוון שההבטחה אינה על ידי מלאך, אלא על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואם כן אין לה לשרה לחשוש מעין הרע, וזהו שנאמר "היפלא מה דבר" (יח, יד) (ספר מהר"ש מבעלזא סוף עמ' ס"ח).

שרה מרמזת על הגוף, ואברהם מרמז על הנשמה

בספר מעיינה של תורה (כאן) מפרש פסוק זה בדרך נפלאה על דרך המוסר, בשם אור פני משה, בשם הבעש"ט ז"ל, ששרה מרמזת על הגוף, ואברהם מרמז על הנשמה.

והנה הגוף שהוא מקום שליטת היצר הרע, צוחק בקרבו ואומר, כיצד "אחרי בלותי" - אחר שיהיה בקבר וירקב ויעשה תולעים, "היתה לי עדנה" - יוכל לקום רענן ומחודש בתחיית המתים. ועוד טענה, והרי "אדוני זקן" - פי' היצר

הרע השולט על האדם הוא זקן מופלג, וחייב לשמוע לו, שכן כתוב "והדרת פני זקן", והוא צודק בטענתו. על ב' השאלות משיבה הנשמה. "האף אמנם אלד" - הרי בעיניך אתה רואה איך בני אדם מולידים אנשים חדשים, והרי קל וחומר, אם יכול הקב"ה לברוא בני אדם חדשים יש מאין שעדיין לא היו בעולם, על אחת כמה וכמה שיוכל הקב"ה להקים לתחיה בני אדם שכבר היו.

ומה שטען טענה שניה, שהיצר הרע זקן וצריך לשמוע לו, על זה אומרת הנשמה (הקב"ה) ו"אני זקנתי" - פירוש הקב"ה הרי זקן יותר ממנו. שהוא "עתיק יומין חי וקיים", ועלינו לשמוע לו, ולא ליצר הרע, ודו"ק.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָחָּזְזָה צַחֲקָה שָׂרָה לְאֹמֶר הָאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זָקְנֹתִי" (יח, יב-יג)

אחריות האדם על השפעתו בביתו

בספר 'קהלת יצחק' (פרשת וירא) תמה מדוע הקב"ה אמר את הדברים הללו לאברהם אבינו, ולא הוכיח את שרה בעצמה. הרי גם היא עצמה היתה נביאה, ואילו אברהם היה טפל לה בנביאות (כדברי חז"ל בשמות רבה א, א).

וּכְתַב בשם רבינו ישראל מסלנט ז"ע, שהנהגה אם רואים במטבח את המשרתות שאינן נזהרות ומדקדקות כ"כ בכשרות, הרי זה אות שבעל הבית הוא אשם בדבר הזה, כי מסתמא הוא אינו מדקדק בכשרות ביותר, ורעייתו שרואה שהוא מיקל מוסיפה להקל עוד יותר, והמשרתת שרואה את אשתו מוסיפה להקל עוד ועוד. אבל אם בעה"ב היה מדקדק בכשרות בזהירות יתירה, לא היתה רעייתו פותחת פתח להקל בזה, וממילא גם המשרתת היתה נזהרת בזה מאד.

וּבֹזֵה יובן שכשראה הקב"ה שצחקה שרה תלה האשמה באברהם, ואמר לו למה זה צחקה שרה, דמסתמא קרה פעם אחת שלא נזהרת בנבואה כראוי לפי דרגתך, וראתה זאת שרה ולמה מזה להקל בנבואה, ולכן עתה צחקה שרה.

"וַתִּכְחַשׂ שָׂרָה לְאֹמֶר לֹא צַחֲקֹתִי כִּי יִרְאֶה" (יח, טו)

שרה כחשה להשי"ת דרך סתם ולא פרשה ענין ההכחשה על מה היה

בספר שער הפסוקים (פ' וירא) ממהרח"ו ז"ל תירץ תירוץ נאה לפסוק זה, שיש בו כדי להוציא את הנביאה שרה מחשד הכחשה, וזה לשונו, "ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה". הנה דבר זה ישתומם, כי איך נתייראה להודות שצחקה, ולא נתייראה מלהכחיש דבריו יתברך ולשקר לומר לא צחקתי כי יראה, ואדרבא זה עוון יותר גדול. והענין הוא, כי הנה הקב"ה שינה דברי שרה מפני שלום שבין איש לאשתו, כי הרי היא אמרה "ואדוני זקן" והקב"ה אמר שאמרה "ואני זקנתי". והנה שרה כחשה להשי"ת דרך סתם ולא פרשה ענין ההכחשה על מה היה, ואף גם בהכחשה זו היתה בקרבה, רצונו לומר בינה לבין עצמה בחשאי, ואמנם ההכחשה זו בודאי שכוונתה היתה על האמת, כי בודאי לא היתה מכחשת, אלא צחקה שהרי ודאי צחקה, אבל היתה מכחשת מה שאמר הקב"ה בשמה שאמרה "ואני זקנתי", ולא היה כך, כי הרי היא ראתה בעצמה שפרסה נדה וחזרה לימי נערותיה ולא אמרה אלא "ואדוני זקן", אבל לא הוציאה מפיה מה ענין הכחשתה, אם הוא להכחיש שלא אמרה אלא ואדוני זקן, או להכחיש שלא צחקה כלל, ולכן כיחשה דרך סתם, כדי שיבין אברהם שהכחשתה היתה לומר שלא צחקה כלל, וזוהי מילת "לאמר" המיותרת, כמו שאמר הכתוב "ותכחש שרה לאמר לא צחקתי", וירצה שיעור הכתוב כך, "ותכחש שרה בקרבה" דרך סתם, והכוונה היתה להורות כאילו היתה אומרת לא צחקתי, וזהו שאמר הכתוב "לאמר לא צחקתי" ולא נאמר ותאמר לא צחקתי.

וּבִיָּאֵר הכי, טעם הסתרת הכחשתה על מה היה, ואמר כי יראה מבעלה לפרש הכחשתה ולומר כי היא אמרה ואדוני זקן, כי יקפיד בעלה על זה, ולכן כיחשה דרך סתם, כדי שיבין אברהם שהכחשתה אינה אלא על שלא צחקה כלל, אבל מה שבלבבה לא היה אלא על מה ששינה הקב"ה ואמר בשמה "ואני זקנתי".

וְהָנָה דרך בשר ודם, המשנה דברי אשת חברו להטיל שלום בינה לבעלה, אם האישה תכחישהו בדבריו ישוב הוא ויאמר, האמת כדברך, כי כוונתי היתה לשנות מפני השלום, וכיוון שאת מכחישתני, אף אני אגלה חרפתך בפני בעלך ואודה האמת, אבל השי"ת לא גמל עימה רעה על הכחשתה, ולא רצה לפרש כוונותיה. ומה שאמרה תחילה "ואדוני זקן", אבל על כל זה הכחישה דרך סתם, ואמר "ויאמר לא כי צחקת" כאילו יבין אברהם שלא הכחישה שרה רק בחינת הצחוק בלבד, וכל זה מכלל ענוותנותו יתברך.

"וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי בִּי יְרָאָה" (יח, טו)

נשמת יצחק אבינו

הדבר דורש התבוננות איך יתכן ששרה כחשה לאמר לא צחקתי, והלא ידעה כי כל לבבות דורש ה' גם צריך ביאור בטעם שכיחשה "כי יראה", ואדרבה, לטעם היראה היה לה להודות, כי מנהג הקדוש ברוך הוא שלא כמנהג בשר ודם והכל גלוי לפניו יתברך.

פירש הרב דברי יואל (פרשת וירא עמ' תתכ"ט) לפי המובא בספר הליקוטים להאר"י ז"ל (וירא סי' י"ח דף י"ב ע"ב), דיצחק נולד מסטרא דנוקבא, ולכן אמר, והנה בן לשרה אשתך (יח, י), ולא אמר והנה בן לך, הרי שתלה את לידתו מצד שרה, שהיא צד הנוקבא, ולא באברהם. ולפיכך לא היה לו ליצחק זיווג ולא היה ראוי להוליד. ובעת עקידת יצחק, פרחה נשמתו והוחלף באיל כמובא בפרקי דרבי אליעזר, וקבל עתה נשמתו מסטרא דדוכרא, ומאז היה בן אברהם, על כן נאמר אחר כך "ותהי אשה לבן אדונך" (בראשית כד, נא) "אדונך" הוא לשון זכר, ושוב היה ראוי להוליד. זה תוכן דברי האר"י ז"ל.

והביא הרב בשם ילקוט ראובני (וירא ד"ה ועתה נתחיל, נדפס בשנת ת"ס), דהמלאך שבא לבשר את שרה, לא עשה את שליחותו כהוגן, שלא היה לו לבשר את שרה תחלה, דאיהי מעולמא דנוקבא, וזו היתה הסיבה שהוצרך יצחק ליעקד על גבי המזבח ועל ידי זה נפטרה שרה, ונענש המלאך ולא ניתן לו רשות לעלות למקום קדושתו, עד זמן מנוח שעלה בלהב העולה. ואיתא עוד שם, שהס"מ עמד בפתח אוהל אברהם וירץ למלאך המבשר שיבשר בשורת הבן לשרה ולא לאברהם, באומרו כי אברהם כבר נתבשר מהקדוש ברוך הוא, וכן עשה המלאך כאמור, ונולד יצחק מסטרא דנוקבא. וזה חידוש, כי איתא בגמרא בזוהר ובמדרשים (וכאשר הובא לעיל), שהמלאך המבשר היה מיכאל והוא שר של ישראל ואחד מהשרים העליונים, ואיך אפשר שהטעה אותו הס"מ. וקצר שכלינו להבין איך ניתן לו כוח מהשמים להטעות אפילו מלאכי מעלה.

ופירש הרב את הענין כדלהלן, כאשר בא המלאך לבשר את שרה והיתה שומעת דברי הס"מ שעמד פתח האוהל ולא ניתן רשות לס"מ ליכנס בביתו של אברהם אבינו, הבינה שרה את עצתו הרעה של הס"מ והיתה שרויה בצער, על כי הבשורה באופן כזה ורצתה לבטל אופן הבשורה, שלא תהא לידתו של יצחק מסטרא דנוקבא. והיא לא ידעה שהדבר יתקן בעקידה כאמור, כי העלימו השגה זו מעין כל חי, דאם כן לא יהיה נסיון כל כך.

וזו הכונה, אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן (יח, יב), ומזה ידעה שתתקיים עצת הס"מ, שיהיה יצחק נולד מסטרא דידה וכמו שאמר המלאך והנה בן לשרה אשתך (יח, י), והסימן הוא שחזרה לימי נעוריה, שאחרי זקנתה חזר לה הוסת והתחיל הנס אצלה, ואצל אברהם לא השתנתה עדיין הזקנה כלל, אף שבהכרח שיהיה הנס משותף לשניהם, וזה מאמר הכתוב, היתה לי עדנה (יח, יב) בלשון עבר, אבל אברהם עדיין זקן, שלא נשתנתה הזקנה אצלו, על כן הצר לה וצחקה מאופן הבשורה ולא שהיתה חס ושלום מסופקת באפשרות הנס, רק רצתה לשנות שיוליד את יצחק מסטרא דדוכרא.

ומעתה נבין את מאמר השם יתברך לאברהם, למה זה צחקה שרה לאמר האף אומנם אלד ואני זקנתי (יח, יג), ואת כוונת השם יתברך, היפלא מה' דבר (יח, יד), כלומר הן לפניו נגלו כל תעלומות וגלוי לפניו שיסבב מיתת שרה ועקידת יצחק ותבוא ליצחק נשמה אחרת.

"וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם" (יח, יח)

תפילתו של אברהם עומדת לעד, ותועיל לדורות הבאים כשהיו בצרה

לכאורה אפשר לחשוב שתפילתו של אברהם אבינו ובקשותיו ותחינותיו היו לריק, שהרי לא הביאו שום תועלת, שלא הצילו את אנשי סדום. ולא כן הדבר, שגם אם עתה על אנשי סדום, לא הביאו תועלת, אבל תפילתו של אברהם עומדת לעד, ותועיל לדורות הבאים, כשהיו בצרה, שאם יהיו אפילו רק עשרה צדיקים בדור, תפילתו של אברהם אבינו תעמוד להם ותגן עליהם.

וזה שאמר הכתוב, "וה' אמר המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה לגוי גדול".... שלכאורה צריך ביאור, מה ענין זה לזה? והכוונה שכיון שממנו יצאו גויים רבים, גם אם כעת לא הועילה תפילתו, אבל היא תועיל לדורות הבאים.

ור' יעקב בעל המשלים (לך לך ד"ה ומעתה נבא אל ביאור דף ל"ד ע"א) מביא על זה משל, משל לשני סוחרים שנסעו בדרך על אודות מסחרם. סוחר אחד היה זקן ויש לו רק בן אחד, והסוחר השני היו לו הרבה ילדים. והיה בבואם לעיר הגדולה, ראו חנות ובה חליפות נאות. אמר הסוחר הזקן, נפשי חפיצה לקנות לבני יחיד, איזו חליפה נאה ומשובחת, אבל אני חושש פן לא תהיה כמדתו, שהרי בני אינו עימו כדי שיוכל למדוד את החליפה. ואילו הסוחר השני נכנס לחנות ובחר שתי חליפות טובות, וקנה אותן. אמר לו הזקן, ומה תעשה אם לא יהיו כמדתם? ענה לו, אתה שיש לך רק בן אחד, על כן אתה חושש, אבל אני ב"ה יש לי הרבה ילדים כן ירבו, והרי גם אם לא תתאים החליפה לבן זה, תתאים לזה.

והנמשל מובן מאליו, מאברהם אבינו יצאו גויים רבים, וגם אם כעת לא הועילה תפילתו, היא תועיל לדורות הבאים. וזהו שאמר כאן הקב"ה "המכסה אני מאברהם", כיצד אני אכסה מאברהם שחפצי להפוך את סדום, והרי כשישמע את הגזירה יפיל תחנוניו, ולא חבל להפסיד את תפילותיו של אברהם, שאף אם לא יועילו תפילותיו של אברהם להציל את סדום, מכל מקום "ואברהם היו יהיה לגוי גדול", מכל מקום תפילותיו תועילנה לדורות הבאים, והתפילה שלא תיענה בעד דבר זה תעלה לענין פלוני לצאצאי אברהם.

"כִּי יִדְעֶתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרֹךְ ה' לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (יח, יט)

תכלית אברהם אבינו למען אשר יצוה את בניו

כל העבודה של האבות הקדושים היתה, כדי להעביר לנו את הדרך הטובה שיבחר בה האדם. אמונה, חסד, תורה ויר"ש וכו', זה כל העבודה שלהם שימשיך הלאה לדורות הבאים. אברהם אבינו פעל הרבה בעולם, חסד אמונה, אבל התורה הקדושה מודיעה "כי ידעתי", הקב"ה אמר אני אוהב אותך, - ידעתי זה לשון חיבה, - "למען אשר יצוה את בניו ובני ביתו אחריו ושמרו דרך ה'", זו היא התכלית שלי מאברהם אבינו. לא רק שיהיה אברהם אבינו בעולם, אלא שיהיה אברהם אבינו שמעביר את זה הלאה והלאה.

וזה שאמרו (ב"ק צז:): שאברהם אבינו תיקן מטבע אחד חרוט זקן וזקנה ומצד שני בחור ובתולה. מה פירושה של המילה מטבע? דבר חרוט, דבר שנקבע ונטבע, דבר קבוע. וזה מה שאמרה הגמרא, איזהו מטבע של אברהם אבינו, מה הוא המטבע שאברהם אבינו חרט בעולם, כלומר, אתה יודע מה אברהם אבינו חרט בכריאה? זקן וזקנה מצד אחד, אבל בחור ובתולה מצד אחר. החריטה של אברהם אבינו הייתה שאם יש זקן וזקנה מצד אחד זה בשביל דבר אחד, כדי שיראה בחור ובתולה מצד אחר. אנחנו צריכים להבין שאברהם ושרה העמידו את האמונה בעולם כדי שיבוא אחר כך יצחק ורבקה שיעבירו את האמונה להמשך הדורות.

כותב הזוהר הקדוש (פרשת חיי שרה דף קנג.), 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים', אבל כמה שנים היו לשרה עם יצחק, כמה שנים היו לה עם הילד? שלשים ושבע, עד מעשה העקידה והגמטריא של 'ויהיו' זה שלשים ושבע, ואומר ע"ז הזוהר הקדוש, ש'אלה חיי שרה' - השלשים ושבע אלו שני חיי שרה אמנו. שרה הרגישה שכל השנים כל עוד שאין לה את יצחק לא חיה כראוי, כי תכלית החיים שלה היתה, כדי להעביר את הכל אל יצחק. ולכן היה כל כך חשוב לאבות הקדושים שיוזכו בילדים. רחל אמנו בעוד כמה פרשיות (בראשית ל, א) תובעת בלשון "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", כי בלי זה אינה יכולה. ותמהים על הלשון הזה. אבל לפי דברי הזוהר הקדוש הכל מובן, שאכן רחל כמתה ללא בנים, וללא הנתנה.

כל מעשי האבות זה גשר לדורות הבאים

בירושלים עיה"ק היתה רבנית חשובה בשם הרבנית בתיה בארג, הידועה אודות המסירות נפש שלה ברוסיה הקומוניסטית. ואביה גם ידוע, בשם ר' יהודה לייב מייזליק, הוא היה תלמידו של ר' ברוך בער זי"ע, והוא היה חפצא של מסירות נפש. ואין לנו מושג ממה שהיו מספרים עליו. על השמירת שבת שלו, על הכשרות. הוא היה מפורסם מאוד. והיה לו בנים שכולם נפטרו על המוקד ה"י, ונשארה לו רק בת יחידה, בתיה בארג. והיא מספרת, שבערך בשנת תש"כ הוא קרא לה לטייל איתו ליד הנהר, הנהר דנייפר שכידוע זה חוצה את העיר קייב. והם מטיילים יחד ובאמצע הוא עוצר ואומר לה "בתיה, הקב"ה לא השאיר לי בנים זכרים, אז כל ההמשך שלי זאת את, הבת היחידה. קדיש לא יהיה לי, לכן אני מבקש ממך שאת תהיה הקדיש שלי!!!

היא שאלה אותו, "אבל טאטי איך אני אהיה הקדיש שלך?" והוא ענה לה, "בזה שכשיראו את ההתנהגות שלך יגידו 'אה, זה מזכיר את האבא ר' יהודה לייב', זה הקדיש שלי".

הם עמדו על הגשר שם והוא אמר לה, 'את רואה את הגשר הזה, אני אספר לך עליו משהו. כשממשלת רוסיה החליטה לבנות את הגשר הם הביאו קבלנים גדולים ופועלים רבים ובנו כמו שצריך, ובסיום הבניה הגיע 'מנהל העבודה' לדרוש את התשלום שמגיע לו, סכום אדיר. אבל אמרו לו למנהל שלא ישלמו לו עד שיראו שהגשר באמת חזק מספיק. וכדי לבדוק כזה דבר מה עושים? הציעו לו שיעביר ארבעים עגלות כבדות מלאות סחורה ואם יצליחו כל הארבעים עגלות לעבור הגשר יקבל את האישור וישלמו לו.

והנה הם עומדים שם ורואים איך עגלה אחת עוברת. ועוד אחת, ואז חמש ואז עשר וכבר הגיעו ל-20, 30 וכבר מגיעים ל-38 ואז 39. והעגלה ה-40 צריכה לעבור. אפשר לתאר איך הקבלן עומד במתח - הנה 39 כבר עברו. תחשוב שאילו עכשיו באמצע כשתעבור העגלה ה-40 - הכל יתפרק. לא יגידו נו, כבר עברו 39, סה"כ אחד לא עבר - אין דבר כזה.. שתדע, כשתעבור העגלה הארבעים זה סימן שאלפים יכולים לעבור.

וכך אמר ר' יהודה לייב לבתיה בתו, האבות הקדושים מסרו את נפשם כדי להעמיד אמונה בעולם, אברהם יצחק ויעקב והשבטים ואחריהם משה רבינו ויהושע בן נון, כולם הביאו התגלות כבוד שמים לעולם. ותדע, שכל זה גשר גדול וחזק שעליו יעברו עגלות עד ביאת משיח, וכל הדורות מחכים במתח לראות מה יצא איתך, אם את תעזבי המסורה או לא. כי אם לא תעשי בדיוק כמו שחינכתך לא יאמרו שיש הרבה מצויינים בכלל ישראל ורק אחד עזב. לא, את המשך מאביך והוא מאבא שלו עד אברהם אבינו וכולם מחכים לראות אם את תמשיכי בדרכם. והיא מספרת שבאותו לילה הוא הלך לישון, והוא היה אדם בריא בדר"כ, אבל בשעה אחת בלילה הרגיש לא טוב ונכנס לתרדמת, וארבע ימים אחר כך כבר לא היה בחיים, ודברים אלה היו הצוואה שהשאיר לביתו. (ילקוט לקח טוב פרקי אמונה עמ' רסג)

תכלית העולם - העברת המסורת

מטרת ותכלית העולם היא, שההורים יקחו את המסורה הטהורה שלנו ויעבירו לילדנו. זו כל התכלית של הפרו ורבו, וזו תכלית העולם. להעביר הלאה את התורה הקדושה עם האמונה הטהורה עד הנכדים ונינים שלנו. וכל היהדות בנויה על זה שאתה מקבל מאבא שלך ומעביר הלאה לבן שלך. "תורה צוה לנו משה מורשה קהילות יעקב" (דברים לג, ד), הפסוק הראשון שכל ילד אומר בחייו, שמשה צוה לנו ע"י התורה שהיא מורשה, שהיא עוברת בירושה מאבא לבן ולנכד, ורק ככה התורה עוברת. באופן של מסורה.

האדמו"ר מביאלא כותב בספרו "דברי בינה" (מ ע"ב) שרה אמנו כל מגמתה היתה לשמוע שיצחק אבינו מסר את נפשו, ולא היתה לה בשורה יותר טובה מאשר לשמוע שיצחק נשחט לגמרי. וכשמעיה שהוא הולך להישחט היא מרגישה שהגעתי למליאת תפקידי, הכנסתי מסירות נפש לבני, ולכל זרעו. וכשמעיה שבסוף לא נשחט, היא לא מרוצה, ממש להיפך, וכמעט שלא נשחט, והיא אומרת אוי ויי, לא הגעתי לתכלית, אם יצחק לא ימסור עצמו למסירות נפש מי ינחיל מסירות נפש לעולם? אז היא קיבלה על עצמה שהיא תמסור את נפשה, ופרחה נשמתה, כדי שיהיה מישהו בעולם שמסר את נפשו.

אילו יצחק היה מוסר את נפשו לא היתה צריכה למות, אבל מכיון שכמעט שלא נשחט, פרחתה נשמתה.

צדיקים במיתתן קרויין חיים

רואים מכאן אם רוצים להמשיך את הדור, האדם צריך להיות מחובר עם האבא, ותראו איך זה מתפרש יפה. יצחק מתחתן עם רבקה, וכל מטבע של אברהם אבינו היה להביא את יצחק ורבקה בעולם, וכתוב בתורה הקדושה (כד, סז) "ויביאה יצחק האוהלה שרה אמו". מה הכוונה שרה אמו, אומר רש"י הקדוש, והרי היא שרה אמו, יצחק מביאה אותה לאוהל והנה שרה כאן, היא שרה.

איך יתכן? ומפרש רש"י, כי כל עוד ששרה היתה בחיים היה ברכה מצוייה בעיסה ונר דלוק משבת לשבת וענן קשור על האוהל, היה ממש סדרה של נסים, וכשנפטרה פסקו, אבל כשבאתה רבקה הכל חזר. נו, אז בגלל שהם חזרו בשביל רבקה זה אומר ששרה עדיין נמצאת כאן?

החינוך של שרה אמנו היה שיהיה נר דלוק כל השבוע ולא יכבה - אסור שהנר שלי יתכבה, שלא יגמר, והגם שמתה זה נגמר, אבל כשבאה רבקה והיא ממשיכה את הדורות רואה יצחק איך הנר חוזר להידלק, שרה עדיין כאן, זה כאילו שהיא בכלל לא נפטרה.

האדם לא מגיע לעולם כדי שרק הוא יעבוד את הקב"ה בעצמו, אלא התכלית הוא שהדור הבא ימשיך את מעשיו, ואם הדור ממשיך את מעשיו אז הוא ממשיך לחיות, וזה הרצון הכי גדול של אבא בעולם - שהדורות ימשיכו הלאה.

מה כתוב בפרשת ויחי. יעקב הולך לברך את יוסף, ואיזה ברכה ברכו, כולם מכירים, הפסוק מפורסם, "המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וכו'" (בראשית מח, טז). אני רוצה להבין, את מי יעקב מברך כאן, הנערים, מנשה ואפרים, אבל הפסוק אומר 'ויברך את יוסף' ואז אומר המלאך הגואל?

הברכה הכי גדולה וליוסף הצדיק זה שאומרים לו הילדים שלך ימשיכו בדרך של אביך וזקניך, כלומר, שאתה לא קטעת את השלשלת, הברכה הכי גדולה ליוסף זה שליוצאי חלציו יש את שמי ושם אבותי אברהם ויצחק.

אי אפשר לזרוע באדמה תפוחי אדמה סינתטי

ר' שמואל ווסרמן, בנו של ר' אלחנן, אמר דבר יפה. היום המדע כבר פעל הרבה חכמות, יש במעבדות מכוונות שממש יכולים ליצר דברים בתלת מימד, ואני מאמין שיכול להיות שעוד מעט יהיה מעבדה שיכולים ליצר תפוח אדמה. אני מאמין שאפשר ליצר תפוח אדמה. ויראה כתפוח אדמה ויתקלף כמו תפוח אדמה ובפנים נראה כמו תפוח"א ואפשר לבשלו ולשים בטשולנט לעשות צ'יפס, מה שתוצאה, ואפילו לקבל צרבת גם תוכל, ממש תפוח אדמה עד הסוף. אבל דבר אחד התפוח אדמה לא יכול לעשות, דבר אחד. לא תוכל לשים אותו באדמה ויצמיח תפוחי אדמה חדשים, זה לא. למה? כי כדי להוליד דור חדש של תפוחי אדמה זה צריך להיות אמיתי, ודורות חדשים רק באים מדברים אמיתיים. יהדות טהורה עוברת מדור לדור, מאבא לבן וזה מראה על נצחיות, על נצח ישראל לא ישקר, זה לא יכול להיות שקר, זה מראה על מסורה שמורה.

"כִּי יִדְעֵתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (יה, יט)

ביקור חולים? לא לכל אחד!

במדרש בראשית רבה (פרשה מט, ד) דרשו רבנן את הפסוק הזה על מצות ביקור חולים, שאנחנו יודעים שהקב"ה כרת ברית עם אברהם, ואחד הסעיפים בחוזה שילמד את בניו, ובניו ילמדו את בניהם, ובניהם את בניהם עד סוף כל הדורות לעשות ביקור חולים. דבר גדול מאד לסעוד את החולה, ועם כל זה, לא תמיד יש מצוה לבקר את החולה, תלוי מי הוא, איזה חולי יש לו, וכדומה, וכמובא בהלכות ביקור חולים.

משל למה הדבר דומה, לאריה זקן שכבר היה עייף מהחיים ולא היה לו עוד כח לצוד. איך הוא יאכל וישתה. מה עשה, העמיד את עצמו חולה, והוציא מודעה לכל החיות, מי שרוצה לבקר יקבע תור מראש, והיה קובע תור לכל חיה פעם ביום, וכל בעל חיים שנכנס לבקר את "החולה" אומר לאריה ברוך מרפא חולים, ואז היה האריה אומר לו, מה אתה רוצה לומר שאני חולה? בוא ואראה לך שאני בריא וטורף אותו. וככה עשה בכל יום. ומי היחיד שלא הלך לבקר אותו, השועל.

האריה שם לב שהשועל לא בא. שלח שליח לשאול למה השועל לא בא, וכי הוא רוצה ברעתו של המלך? וכי הוא שמח שהאריה חולה? אמר השועל לשליח, גם אני הייתי חולה ולא יכולתי להגיע, ושלחתי שליחים למסור רפואה שלמה למלך, אבל שראיתי שהם לא חזרו, הבנתי שהאריה כבר הבריא ברוך השם...

כן הוא הנמשל, אנשים שיש להם עין צרה בלומדי התורה, הרי הם כאריה טורף ואין מצוה לבקר אותם, או שיש להם מחלה מידבקת (חולה קורונה), כאב ראש (הדיבור מויק), חולי מעים (האדם מתבייש), כל דבר שהאדם מסופק ישאל את החכם ויראה בישועה עליונה בס"ד. (ע"פ שבת בשבתו שטאל ח"א עמ' 221)

"אֲרֹדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעְקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֶדְעָה" (יח, כא)

הקב"ה ירד לסדום בגלל בתו של לוט שנתנה לעני לאכול ושרפו אותה

בתוספות השלם (כאן) כותבים שבתו של לוט שמה היה פלטי, והיתה נשואה לאחד מגדולי סדום. ראתה עני אחד מדוכך ברחוב העיר, ועגמה עליו, שנאמר עגמה נפשי לאביון. מה היתה עושה, בכל יום שהיתה יוצאת לשאוב מים היתה נותנת בכד שלה מזון של ביתה ומאכילה אותו עני, אמרו אנשי סדום, העני זה מנין הוא חי? וכשידעו בדבר, הוציאוה לשריפה. אמרה, רבוננו של עולם, הצל משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה צעקתה לפני כסא הכבוד. אמר הקדוש ברוך הוא, "ארדה נא ואראה".

"אוֹלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר" (יח, כד)

השפעת הצדיקים על סביבתם

המילים "בתוך העיר" לכאורה מיותרות הן, שהרי ברור שמדובר בעיר סדום, שבה אנו דנים. הרש"ר הירש (כאן) מסביר, שהתוספת "בתוך העיר" היא תיאור של הצדיק כפי שצדיק צריך להיות. שהנה צדיק אמיתי כשרואה שסביבתו מתנהגת בדרך רשע, אינו מסתגר בעצמו ונבדל מאנשי העיר תוך התעלמות ממעשיהם, אלא מנסה לשפר ולתקן, להיות "בתוך העיר" ולהחזירם למוטב. ועל כן אמר אברהם שאם אנשי סדום מניחים לצדיקים מסוג זה להסתובב בתוכם, שהם "צדיקים בתוך העיר" אות היא שהרוע עוד לא הפך אצלם לאורח חיים מחייב ויש סיכוי שישתפרו.

כעין זה מסביר הרד"ק (כאן), ש"בתוך העיר" פירושו, בפרהסיא. דהיינו, שאם יש חמישים צדיקים בפרהסיא ואינם חוששים לחייהם, כנראה שמצבה הרוחני של סדום אינו גרוע עד כדי כך.

"חָלְלָה לְךָ מַעֲשֵׂת כְּדָבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע" (יח, כה)

שלא יגרם לצדיק צער

"להמית צדיק עם רשע" ר"ת: לצער. לרמוז, שהצדיק מצטער כשקוברים רשע לפניו, וכאותו מעשה של אלישע הנביא כשבאו לקבור רשע לידו, היה לו צער לאלישע הנביא וקם הרשע לתחיה, ובלבד שלא יקבר ליד אלישע. וגם הרשע יהיה לו צער אם יקברו אותו אצל צדיק לפי שגורם צער לצדיק וכמסופר בספר חסידים (סי רכג) רשע אחד היה קבור בין ההרוגים ובא בחלום לאדם חשוב חי שיוציאוהו מבניהם שקשה להם ביותר. (נהר שלום לח"ר שלום הכהן מגרבא)

עוד יש לרמוז צדיק עם רשע ראשי תיבות צער. רמו שאם נפטר הצדיק בגלל הרשע, ולא נפטר מטעם שהגיע זמנו, יש צער בעולם.

"וַיִּגַשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר... וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפְרָ" (יח, כג, כז)

למה אברהם אמר ואנכי "עפר ואפר"

שלשה צדיקים נשתבחו במדת הענוה, משה, אברהם, ודוד. משה אמר (שמות טז, ז) "ונחננו מה", אברהם אמר (בראשית יח, כז) "ואנכי עפר ואפר", דוד המלך ע"ה אמר (תהלים כב, ז) "ואנכי תולעת ולא איש", ואמרו רבותינו בגמ' (חולין פט). אמר רבא ואיתימא ר' יוחנן: גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם. דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחננו מה.

אולם יש התבוננות מסויימת שבמשל של "משה" ו"דוד" יש בהם תועלת יותר מאברהם, שהרי על משה אמרו בגמרא (עי' יומא כ:): שאמר ונחננו "מה" זהו חירגא דיומא, (פירוש רש"י פסולת הניסורת הנראית בעמוד השמש), וזה דבר שיש בו הנאה שעושים מהניסורת דברים רבים. וכן דוד המלך ע"ה אמר "ואנכי תולעת", התולעת יש ממנה הנאה שהרי עושים ממנה משי. אבל אברהם אינו אמר ואנכי עפר ואפר, אם נערב עפר ואפר ביחד לא מועיל כלום, אם כן אברהם היה המשובח שבענוה.

וזהו מה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (קט, ל) אודה ה' מאד" בפי, ובתוך רבים אהללנו. מא"ד ראשי תיבות משה אברהם דוד. אומר דוד המלך ע"ה אודה ה' מאד בפי, שכולם משובחים במעלתם, אבל אברהם אינו המשובח ביותר, וזהו אמרו בהמשך הפסוק, "ובתוך רבים אהללנו", זה אברהם שהוא נרמו באמצע מילת מא"ד ששמו מתחיל

באות א', הנמצא "בתוך" דהיינו באמצע "הרבים" הם משה אברהם דוד הנרמזים במילה "מאד" אותו "אהללנו", הרבה יותר שָׁבוּחוּ.

עוד נדרש הפסוק על מאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין יט:), שלשה צדיקים כבשו את יצרים והם, בועז, פלטי בן ליש, ויוסף הצדיק. ואמרו רבותינו ז"ל (שם כ.), פלטי בן ליש משובח שבהם. והיינו מפני שבועז מוכרח היה לכבוש את יצרו, וגם יוסף, אבל פלטי בן ליש היתה מיכל אשתו ומותרת לו, ואפילו הכי נעץ חרב בינו לבינה, שאם יגע בה יהרג. וזהו שמרמו דוד המלך ע"ה אודה ה' מאד בפיו, "בפיו" ראשי תיבות בועז, פלטי, יוסף, "ובתוך רבים" שהוא פלטי שנרמו "בתוך" מילת "בפיו" אותו "אהללנו".

"וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לְאֲדֹנָי וְאֲדַבְּרָה אֶךְ הַפְּעַם אוֹלַי יִמְצְאוּן שָׁם עֵשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעֶבֶר הָעֵשָׂרָה (יח, לב)

תפילתו של אברהם שהועילה להינצל מהשואה

באנגליה היתה משפחה מאוד מכובדת ובעלי חסד, ביום מן הימים האמא לא חשה בטוב, ולאחר בדיקות התגלה ל"ע כי מקננת בגופה המחלה הנוראה. ולמרות כל מאמצי המשפחה והשתדלותם בתפילות ובמעשים טובים, נגזרה הגזירה ונשמתה עלתה למעלה.

חלפה תקופה קצרה, והנה למגינת ליבם נפל האב למשכב. גם הפעם התאמצו בני המשפחה לקרוע שערי שמים, אך גם כאן נגזרה הגזירה והאב השיב את נשמתו ליוצרה.

כמה ימים לפני מותו, ביקש האב שהילדים יבואו אליו. משהגיעו כולם פתח את פיו ואמר להם: לא קראתי לכם בשביל לשנות צוואה או לגלות לכם סוד משפחתי, אלא רק בגלל שאני חושש, כי מחמת מה שעבר על המשפחה שלנו אולי ח"ו נפגמה האמונה שלכם בכוחה של תפילה, אך דעו לכם כי גם אם נראה שתפילתכם לא הועילה כיום, אין ספק כי היא שמורה בשמים לימים שתזדקקו לה.

המשיך האב ואמר: כדי להמחיש לכם זאת, אני אספר לכם סיפור שהיה בפולניה, היתה משפחה יהודית, שמנתה אבא אמא ושמונה ילדים. לימים נולד להם ילד התשיעי, אבל התברר כי הוא נולד מפורק, וכי השרירים לא מחזיקים את העצמות ל"ע.

חיפשו רופא מתאים, ומצאו רופאה שהיתה נוצרית קתולית, והיא אכן טיפלה בתינוק כראוי עד שהתרפא מחוליו. באותה העת, פרצה מלחמת העולם השנייה, והגרמנים פלשו לפולין ואספו את היהודים לתוך גטו. אותה האמא היתה מעוברת שוב, ובגטו נולד להם הבן העשירי עם אותה הבעיה. דא עקא, שלא היה להם כיצד להגיע לאותה רופאה. אך האם לא אמרה נואש, ושילמה שוחד למי ששילמה, עד לבסוף הגיעה לאותה רופאה קתולית, שגם הפעם טיפלה בתינוק עד שהעלתה לו ארוכה.

משפנתה האם לצאת, אמרה לה הרופאה: לאן את הולכת? אל תלכי לגטו, שכן ללא ספק כולכם תמותו! אמרה לה האם: ומה אעשה? הילדים שלי, וההורים והמשפחה כולם נמצאים שם. לא הרפתה הרופאה: אבל אם את חוזרת לשם, את ובנך בוודאי תמותו. אם כן, לאן אברח? שאלה האם. אמרה הרופאה: את יודעת, פה בבית יש לי מרתף, תביאי את הילדים וההורים שלך ואני אשמור עליכם.

הרופאה המסורה, הכינה את המרתף שיהא ראוי למגורים מינמליים, ובתוך כמה שעות הגיעו לשם כל המשפחה וההורים, כשהם חומקים בלאט מהצורך הנאצי.

הרופאה השגיחה עליהם בכל תקופת המלחמה, תוך שהיא לקחה על עצמה סיכון גדול, כאשר מפעם לפעם היו הנאצים הארורים עורכים פשיטות ובודקים אם יש מי שמחביא בביתו יהודים, והיו מוציאים אותם להורג. זאת מלבד שנטלה על עצמה לכלכל 14 פיות רעבים בזמן מלחמה.

לאחר המלחמה המשפחה עברה לגור באנגליה, ותמיד נקרה השאלה בראשם, מדוע אותה רופאה מסורה חסידת אומות העולם החליטה להציל אותם בחירוף נפש כה רב, ובפרט שהם יהודים המתנגדים לאמונתה הקתולית.

לימים, אחת מבנות המשפחה הקימה את ביתה, ולקראת החתונה החליטו ההורים להביא את הרופאה הקשישה מפולניה לשמוח בחתונת הבת אותה היא הצילה.

באותה הזדמנות, הם החליטו לשאול אותה את השאלה, מדוע את, שהינך נוצרית נאמנה, החלטת להציל אותנו במסירות כה רבה?

סיפרה להם הרופאה, כי בצעירותה היא היתה מורה לתנ"ך, והיא למדה על אברהם שביקש להציל את סדום אם יש שם לפחות עשרה צדיקים. וכיון שהיא חששה מאוד על חייה וחיי משפחתה, החליטה להחזיק עשרה "צדיקים", שיגנו עליה ועל עירה מאימת המלחמה...

הנה כי כן, רואים אנו כיצד אותה תפילה של אבי האומה, אם לא השפיעה על סדום שנחרבה, הועילה היא לאחר אלפי שנים באירופה החרבה, להציל משפחה בת 14 נפשות ממוות וכליה. (ומתוק האור).

"וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ" (יח, לג)

מידת הענוה של אברהם אבינו

ענוה גדולה הייתה לאברהם אבינו, שאף על פי שהקב"ה בא אליו לבקרו, לא גבה ליבו, אלא עדיין נשאר אברהם יושב בפתח האוהל, וחי באותה פשטות שהיה רגיל בה. זה מה שכתוב "ואברהם שב למקומו", כלומר, אפילו שהקב"ה מדבר עמו ומכבד אותו, אברהם אבינו חוזר למקומו להמשיך כרגיל, לא מרגיש עצמו במעלה מיוחדת. ואילו אנחנו, אם חכם גדול כמו מורנו ורבנו פאר הדור חכם עובדיה יוסף זצוק"ל היה מדבר אתנו, כבר אי אפשר לדבר אתנו, מה שאין כן אברהם, מכיר את עצמו וחוזר למקומו.

"וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעָרְבַּ וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיֵּרָא לוֹט וַיִּקְּם לִקְרֹאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפָיִם אֲרֻצָּה" (יט, א)

ההבדל בין הכנסת אורחים של אברהם לשל לוט

יש להבין, מדוע התורה האריכה בהכנסת האורחים של אברהם, ואילו בהכנסת האורחים של לוט קיצרה, הרי גם הוא השתחוה לאורחים אפים ארצה, וכיבד אותם בכבוד גדול.

ועוד צריך להבין, מפני מה כשבאו המלאכים אל אברהם התחפשו לבני אדם, ואילו כשבאו אל לוט התגלו אליו בדמותם האמיתית כמלאכים.

הענין כך הוא, אברהם אבינו היה מכניס אורחים לשם מצות השם יתברך, שהרי אף באנשים פשוטים נהג כבוד גדול כמלאכים, לכן נראו אליו המלאכים כדמות אנשים, ככתוב (בראשית יח, ב) שלשה "אנשים" נצבים עליו בכדי שיקיים המצוה בשלמותה. לא כן לוט, אליו נגלו מלאכים ככתוב, ויבאו שני "המלאכים" וגו', שאילו לא ראה לפניו מלאכים אלא אנשים פשוטים, אזי לא היה מניחם להכנס אפילו למפתן ביתו. ורק כשראה שמלאכים באים לקראתו, אז דאג לאינטרס שלו, כי הבין שבאו לבשר לו בשורה טובה, לכן קיים בהם מצות הכנסת אורחים. והראיה לכך, שאם באמת רצה לוט לקיים מצות הכנסת אורחים, וכי מותר היה לו להפקיר את בנותיו, שאמר לאנשי סדום (בראשית יט, ח) "עשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר".

מטעם זה האריכה התורה דוקא בהכנסת האורחים של אברהם אבינו, כי לוט היה מכבד רק אנשים המכובדים לפי ראות עיניו.

מעשה בבעל בית הלוי מבריסק

רעיון זה אמר בעל "בית הלוי", שכשהיה נוסע בדרכים היה דרכו לפשוט את בגדי הרבנות, משום שבעירו היה אנוס ללבוש בגדים חשובים, אבל חוץ לעירו היה מסתיר עצמו, ואף במקום המגבעת היה חובש כובע קסקט. פעם נסע בליל חורף קשה לעיר ברנוביץ, והקור היה איום. כשראו שאינם יכולים להמשיך בדרכם, סרו לפונדק שבעליו יהודי, דפקו ודפקו בדלת ולא נענו, ומכיון שסכנה היתה להשאר בחוץ מחמת הקור, ציוה הרב לעגלון שיקיש על הדלת בחזקה.

כששמע בעל הבית את הדפיקות העזות, פתח את הדלת בפנים זועפות והודיעם שאין לו מקום לינה עבורם, משום שצריכים להגיע אורחים חשובים. בכל זאת הם התחננו כי פקוח נפש הוא להשאר בחוץ בכפור, ומספיק אם יתן להם רק קורת גג להסתתר מהקור עד הבוקר. לאחר הפצרות רבות, הסכים בעל האכסניה להכניסם לשכב על

הרצפה במסדרון. הרב הדליק את הנר ועיין לו בלחש בספר. כשראה זאת בעל הבית, גער בו, כבה מיד את האור ואל תפריע את מנוחתנו! כיבה הרב את הנר מיד, והמשיך ללמוד בעל פה בלחש.

לאחר כמה שעות נשמע קול עגלות שמתקרבות למקום בשירה וזמרה, והם נעצרו ליד הפונדק, מיד הזדרז בעל הבית להעלות את האור ופתח בלבביות את הדלת וקיבלם בסבר פנים יפות. האורחים היו האדמו"ר ר' אהרן מקוידנוב וחסידיו. בעל הבית ובני ביתו נחפזו להגיש שתיה חמה לאורחים. לאחר שנחו מהדרך והתחממו מעט, קם הרבי להתכונן לתפילת ערבית.

כאשר חלף במסדרון כדי לרחוץ את ידיו, הביט על היהודי השוכב לו על גבי הקרקע, ומצא לפניו את הגאון בעל "בית הלוי" רבה של בריסק. מיד נתן קולו בהתרגשות, רבנו, מה אתה שוכב כאן? כששמע בעל הבית את קריאות הרבי, תקפה אותו חלחלה והתמלא פחד ובושה בלבו, כיצד נהג מנהג קלון בגאון ישראל רבה של בריסק, ומיהר לבקש את מחילתו בצער עמוק. הודיעו הרב כי אינו מוחל לו, כי אם בתנאי שיבא הוא אליו לביתו בבריסק, וישב בביתו כשבועיים ימים וילמד פרק בהלכות חסד והכנסת אורחים.

בהזדמנות זו חזר ופנה לבעל האכסניה ואמר לו, כעת נתיישבה לי הקושיא מדוע התורה האריכה במידת החסד של אברהם ואילו בחסד של לוט התורה קצרה, משום שאברהם נהג בכבוד רב בכל אדם ואף במי שנראו לפניו כערבים, ואילו לוט נהג בכבוד רב לאורחיו רק משום שברגע הראשון כבר ידע שהם מלאכים.

ואכן בעל הפונדק נסע לבריסק להתאכסן בבית הרב, ובעיניו חזה איך שהגאון מכניס ומוציא, חומל על דלים ומחיה נפשות נדכאים. ראה, ונהפך לאיש אחר. שבועיים אלו ששהה בבית הגאון רבי יוסף סולובייצ'יק הפכוהו לבעל חסד מובהק, ולאחר שחזר לביתו התחיל במעשה חסד והטבה, והיה נודע כמכניס האורחים הגדול בכל סביבתו.

"וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּי וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיְרֵא לוֹט וַיִּקָּם לִקְרֹאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפָיִם אֲרֻצָּה" (יט, א)

ביאור בשאלת המלאכים

ידוע מה שאמרו חז"ל (מסכת כלה רבתי פ"ז ה"ב) שמן השמים נשלחו שלשה מלאכים, אחד בא לרפאות את אברהם, ואחד להפוך את סדום, ואחד לבשר לשרה על יצחק. ולא היה מלכתחילה מלאך נוסף שיציל את לוט, אמרו לו רבנו של עולם, לוט זה רשע מרושע, מה לנו להציל אותו, ואפילו אם יצטער אברהם, בשביל זה נציל את לוט, הרי הוא נוהג כמעשי סדום! אמר להם הקדוש ברוך הוא, לכו אצלו ראו איזו הכנסת אורחים הוא עושה, איך הוא למד מאברהם אבינו ומוכן למסור נפש בשבילכם, את כל הטוב שלו הוא מוכן לתת לכם ואתם אומרים שהוא לא בסדר? ובאמת הם ראו שהיה מכניס אורחים לביתו ולא פחד מכל אנשי סדום, אלא עמד כנגדם ואמר להם בבקשה מכם תעזבו את הבית, כי על כן באו בצל קורתני, ולכן אף על פי שראו שלוט עובד עבודה זרה ונוהג כמעשי סדום והולך אחר התאוות וההבלים, ראו שעל כל פנים ישנה בו מידה טובה שלמד מאברהם אבינו והיא הכנסת אורחים, ובוהא הבינו שצריך להציל אותו.

מלוט יצא דוד המלך

יש לפרש כן בדרך פנימיות, שמה אמר להם הקב"ה להציל את לוט, כי מלוט יצא דוד המלך בנה של רות המואביה, והיא צריכה לבוא ממואב (וכן נעמה העמונית שממנה יצא רחבעם), ומשניהם יבוא המשיח, ולכן צריך את רות המואביה שתביא את ישי עובד ודוד, וכמו שנאמר אצל שלמה (מלכים א, ב, יט) וישם כסא לאם המלך, זו אם המלוכה, זו רות המואביה שראתה את שלמה המלך יושב על כסאו (ב"ב צא:), ולכן צריך להציל את לוט. (ליקוטי יהודה וירא עה"פ והנה שלשה)

היצה"ר פועל שלא תבוא לעולם נשמת המשיח

היצר הרע עובד קשה שלא תבוא לעולם נשמת המשיח שתגאל את עם ישראל, ולכן רדף את אדם הראשון שהיה צריך להיות המשיח והפיל אותו לקלי'. אחר כך המשיך לרדוף ולרדוף והגיע ללוט והפך את סדום, והרג את אשתו של לוט שנעשתה נציב מלח, וכל זה כדי שלא תבוא מלוט נשמת המשיח שהיו מעוברות בו הנשמות האלו. ואז חשב השטן שכבר לא יבוא מלוט דוד המלך כי אין לו אשה. והנה בנות לוט חשבו שכל העולם אבד ורק הן נשארו

ובאו אליו והולידו ממנו. ואחר כך המשיך היצר הרע לעבוד שלא תבא נשמת משיח שהלך אצל יהודה שרצה לשרוף את תמר, ואחר כך אצל ישי.

המלאכים הסתפקו אם להציל את לוט

על פי האמור, מרחיב את הדברים בספר נפלאות מתורתך (אדרי, ריש וירא) שכאשר ירדו המלאכים לאברהם לא רצו אחר כך להמשיך לסדום ולהציל את לוט, מפני שאמרו, הלא כתוב בתורה (דברים כג, ד) לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם, ואם כן לא צריך להציל את לוט. אמר להם הקדוש ברוך הוא, כוונת הפסוק היא דווקא לזכרים, אבל הנקבות יכולות לבוא בקהל השם. אמרו לו מי אמר, שהרי עדיין לא ידעו שכן ההלכה, שדרשו בגמרא (יבמות עו:): ממה שכתוב בתורה "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים", שדרכו של מי לקדם? דרכו של איש ואין דרכה של אשה לקדם, ואם כן הזכרים עשו את העוון ולא הנשים. לכן אמר להם הקדוש ברוך הוא, רדו למטה לאברהם אבינו, והוא ילמד אתכם את ההלכה הזו.

לכן כשבאו אצל אברהם אבינו, אמרו לו "איה שרה אשתך", מדוע רק אתה מגישה לנו, היכן היא שרה, ויאמר "הנה באוהל", אין דרכה לקדם לפי שהיא צנועה, ובזה רמז להם את ההלכה, שרק איש דרכו לקדם את האורחים ולא האשה, ולכן מואבית ועמונית שלא קידמו את עם ישראל במים, משום שהן נשים ואין דרכן לקדם, כן יבואו בקהל ה', ולכן הלכו המלאכים להציל את לוט.

טעם שכל פסוקי ספר רות מתחילים באות ו', חוץ מכמה פסוקים

לאור האמור יובן דבר פלא שהנה כל הפסוקים בספר רות מתחילים באות ו', חוץ מתשעה פסוקים שמתחילים באותיות "ישעי" באוה"ל", לרמז שרות אומרת "הישועה שלי" היא מכח "האוהל" של שרה, שכאמור על ידי צניעות שרה הותרה לבוא בקהל. וזה שאמר דוד "ידיך עשונני ויכוננני" (תהלים קיט, עג), אל תקרי ידיך אלא יוד"ך (דהיינו האות י' בלשון רבים) שכתבת עמוני ולא כתבת עמון, מואבי ולא מואב, שני היודי"ם הנוכחים, הם עשונני לדוד המלך. ויכוננני, למלכות בית דוד. (יהודה יעלה, ריש רות ד"ה כתבו המפ', תרפ"ח).

גילגולי ביאת משיח

כשבא יהודה על תמר כלתו, אמר יהודה הוציאוא ותשרף (בראשית לח, כד), והיו מעוברים בה שני מלכים פרץ וזרח, והיא אמרה אני מוכנה להשרף, אבל הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, כי על כן לא נתתיה לשלה בני, ולא יסף עוד לדעתה (בראשית לח, כה), ועזב אותה. ובכל זאת אמר יצר הרע מכאן לא יבוא המשיח. אבל אחר כך ראה את בועז, אמר בועז יביא את עובד, מה עשה, היו לו ששים ילדים הרג את כולם (עיין בגמ' ב"מ צא.), והתגלגל הדבר כשהיה בועז זקן (יש אומרים שהיה בן 400 שנה) לקח את רות המואביה, עד כלה הדבר היום (רות ג, יח), ובאותו לילה נתעברה ובאותו לילה נפטר בועז. אחר כך באו לעולם עובד וישי. וישי היה ראש הסנהדרין והיה חכם שאין כמותו. הגיע אליו יצר הרע בדמות של רבן גדול, ואמר לו, אתה אסור לבוא בקהל ה', כיון שבאת מרות המואביה, ואסור לישראל להתחתן עם מואבי. וישי הסכים עם היצר הרע ואמר לאשתו אני לא יכול לחיות אתך יותר, ואז לא יכול היה להתחתן אלא רק עם שפחה. היתה לו שפחה ואמר לה מהיום את אשתי, ואל תגלי הדבר לאשתי שפרשתי ממנה. אמרה, ישי צדיק גמור, לעולם לא ראה אותי וגם עכשיו לא יודע איך אני נראית. ואילו הסנהדרין שלחו לאשתו שההלכה אינה כמותו, והיא יכולה להשאיר עמו ולחיות עמו כרגיל. הלכה ואמרה לאשתו של ישי שתחליף אותה. אמרה לה האשה את לא תלכי, הוא לא רואה כלום הוא צדיק, אלא אני אלך והוא יחשוב שזו את, וכך הביאו את נשמת דוד.

"וַיֵּלְאֹ לְמִצְאָ הַפֶּתַח" (יש, יא)

מדוע שינה הכתוב מהמילה דלת למילה פתח

עד עתה נקט הכתוב בלשון "דלת" כנאמר, "והדלת סגר אחריו", וייגשו לשבור הדלת", "ואת הדלת סגרו", ואילו כאן נזכר הלשון "פתח", "וילאו למצוא הפתח", ומדוע חל שינוי זה? אין זאת אלא לרמוז שאנשי סדום ברוב רשעותם, סירבו לראות את "דלתי" התשובה הפתוחים לפניהם והמשיכו במרדם, עד שהקדוש ברוך הוא הכה אותם בסנורים, ואז "וילאו למצוא הפתח", ששוב לא עלה בידם יותר למצוא את "הפתח" לשוב בתשובה, כאומרם ז"ל (שיר השירים

רבה פרשה ה' סי' ב), אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני פתחו לי "פתח" אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו. לא כן אנשי סדום שלא פתחו שום "פתח".

"וְאֵת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת הֵבּוּ בְּסַנּוּרִים" (יט, יא)

הברכה שגרמה לעיוורון

איש חסיד היה ור' יעקב שמו, מהגר חוסר כל מגליציה שהגיע ל'גאלדינע מדינה' - ארץ הזהב של אמריקה, אי שם בראשית שנות התר"ס בכדי לנסות שם את מזלו, אולי תאיר לו פנים.

לימים פתח מכבסה בעיר מנהטן שאכלסה בימים ההם את הריכוז היהודי הגדול ביותר באמריקה. ואכן בסייעתא דשמיא האירה לו ההצלחה פנים מסבירות, הביקוש היה גדול ועמהם תפחה פרנסתו. אך, הצלחתו לא סתרה את דעתו, ואותו יהודי לא סר מדרכי אבותיו ומלבושו החסידי כמלא נימה, דבר גדול כשלעצמו באותם הימים באמריקה דאז.

חלפו מספר שנים, והנה ביום בהיר מגלה ר' יעקב לחרדתו כי מעבר לכביש מול חנותו הקים גוי איטלקי לא פחות ולא יותר... מכבסה גדולה חדישה ורחבה פי כמה משלו, ומלבד זאת אף הוסיף בה שירותים חדשים שלא היו קיימים אצלו. דבר שהעמידה בסכנה את מפעלו של ר' יעקב.

גוי מרושע זה בעל המכבסה המתחרה, ידוע היה לשימצה בקרב כל תושבי העיר, ככל אחיו האיטלקים שמפורסמים היו כאזורים וכמסוכנים וכראשי כנופיות הפשע באיזור כולו. על כן הוכפלה דאגתו של ר' יעקב, שמלבד המורא מקיפוח הפרנסה חשש אף על נפשו וח"ו, כי הללו לא יבחלו בכלום בכדי להשיג את מטרותם. ואכן מיום התדלדלה ופחתה התנועה בחנותו של ר' יעקב, כאשר לקוחותיו רובם ככולם עוברים לצידו השני של הרחוב אל המכבסה החדשה והמשוכללת, כשרבי יעקב רואה זאת בעיניים כלות ובוכיות.

לימים סובבה ההשגחה העליונה והגיע שם לארה"ב משולח מקערסטיר שבהונגריה - דבר נדיר בימים ההם. הלה שחיפש אכסניא מהודרת שבעליה מחמירים בקלה כבחמורה בחר להתארח אצל ר' יעקב. וכשאך שמע את צרת מארחו חיזקו בדברי אמונה והוסיף כי ללא ספק תועיל בעסק זה ברכת קדשו של הצדיק הקדוש רבי ישעיל'ה אב"ד עירו קרעסטיר, ובכוחו לסדר העניינים בכי טוב, וכך מוכן הוא - השד"ר - להיות שליח להולכה להזכיר אותו בפני רבי ישעיל'ה בחזרתו לביתו, ובמהרה כל קרני רשעים אגדע... חזקה על שליח שעושה שליחותו, וכך הוי. מיד בשובו אל עירו נכנס אל הקודש פנימה ותינה בפני הרה"ק רבי ישעיל'ה את צרתו של ר' יעקב שמטה לחמו נשבר. רבי ישעיל'ה העריף על ר' יעקב ברכות לרוב, ואף טרח למענו וכתב לו קמיע מיוחדת אותו ביקש מהשד"ר שימסור לידיו של ר' יעקב בנסיעתו הבאה. עברה תקופה קצרה והשליח נסע שוב לאמריקה. בחרדת קודש קיים שליחותו ומסר לר' יעקב את הקמיע שנכתבה עבורו ע"י ר' ישעיל'ה בצירוף הברכות המרובות שבירכו הרבי. שמחתו של ר' יעקב שהושבתה מזה זמן רב התעוררה שוב וגדלה לשמי רום, הוא הרגיש שהנה בוודאי ישועתו קרובה.

בינתיים גברה שנאתו של האיטלקי המתחרה שלא ידעה גבולות. בהידור רב קיים את ההלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב, ולכן השקיע ראשו ורובו להצר דרכיו וצעדיו עוד ועוד וחרש בליבו רק רע כל היום. יום אחד פקעה סבלנותו של אותו גוי רשע והחליט כי לא יותר, הוא ניגש לכושי ראשון - גבר אלים שפגש עלי דרך, חפן לידו חבילת שטרות כמעות קדימה ומסר בידו פתק עליה רשם את כתובת המכבסה והורה לו להעלותה באש כליל תקטר - לשרוף את החנות ואת כל אשר בה. ולכשיבצע זממו ושליחותו יקבל השאר. הלה שכמובן שש ושמח על המציאה להיות חוטא ונשכר - להזיד ולהרשיע גם לשרוף ועוד גם לקבל עבורו כמה דולרים, תיכנן את צעדיו ללילה הבא.

באישון ליל פסע הכושי הגברתן מעדנות כשבידו האחת ה'מראה מקום' ובידו השנית חומרי בעירה לרוב. הוא הגיעה לשכונה המבוקשת והחל תר אחר הכתובת המופיעה ע"ג הכתב. הסתובב מהכא להתם ומהתם להכא פישפש מישש וחיפש אך לא מצא, אין בכל האזור רמז לא לכתובת המצורפת ולא למכבסה המבוקשת. משראה כי כלתה אליו השעה עזב בלית ברירה את המקום והחליט לנסות שוב למחרת.

בצהרי יום המחרת הלך 'לתומו' ברחובות השכונה וחיפש לאור השמש את הכתובת. גם כאן נחל אכזבה כואבת והוא לא מצא אפילו לא זכר לדבר. בלית ברירה העמיד פני תם ושאל לאחד מהולכי הרגל היכן יש מכבסה, הלה שגם לא חיבב יהודים החווה לאלתר אל כיוונו של בית מסחרו החדש של האיטלקי. הכושי צעד לכיוונו שמח וטוב

לב, בחן את המבנה מכל צדדיו לבל יצטרך לחפשו שוב באפילת הלילה. וכאשר ראה והיה בטוח שיודע הוא את מקומו, עזב את המקום ע"מ לחזור שוב בלילה שיבוא.

ויהי בחצי הלילה, בלב בוטח יצא הלה מצויד כדבעי בכל המצרכים הנדרשים וצעד לכיוונו של החנות אותה ראה ביום, והנה היא לקראתו. בקלילות הוציא את חומרי הבעירה עשה מה שעשה ולא עברו דקות ספורות עד שעלו הלהבות ודמו לכבשן האש באור כשדים, תוך דקות ספורות בער מפעלו של... האיטלקי כולו ויהי המקום למאכולת אש. כשבטוח היה כי סיים את מלאכתו פנה לחמוק מזווית הרחוב אך לביש מזלו הגיח בדיוק שוטר למולו וכשהבין את המתרחש אזקו באזיקים והביאו לתחנת המשטרה.

החקירה נוהלה ביעילות רבה ומהר מאוד נשבר הכושי וסיפר שזה לא הוא אלא האיטלקי שדחף לידו חופן שטרות בכדי להצית את המכבסה (אך הלא נכונה...). עוד באותו לילה מצא גם האיטלקי את עצמו תחת מנעול ובריח בבית האסירים, עד למשפטו שם הודה הלה את המיוחס לו, ולא זו בלבד שמצאו השניים את עצמם שנים ארוכות תחת סורג ובריח, אלא אף המכבסה הייתה לערימת אפר דק עד עפר לא נותר מאומה, מה שכמובן החזיר את כל הלקוחות לחנותו של ר' יעקב, ולר' יעקב הייתה אורה ושמחה. גם לאחר המעשה שמר ר' יעקב על הקמיע ולא העיז לפותחו.

לאחר שנים ביום ג' אייר ה' תרפ"ה עת רפו עמודי עולם בפטירתו של הרה"ק ר' ישעיה ב"ר משה מקערסטייר זי"ע, העז ר' יעקב בתום ימי האבל לפתוח את הקמיע שכתב הצדיק עבורו, כשפתחו הסתנוור כשמצא גוויל ועליו פסוק אחד הכתוב בפרשתנו "ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנוורים מקטן ועד גדול וילאו למצוא הפתח". ויהי לפלא. הגוי הכושי לא רק שהוכה בסנוורים והשמיד את חנותו של משלחו בעצמו אלא אף הספיק להכניס אותם בעצמם לבית האסורים. וכאשר זמם לעשות - עשה לו לעצמו, ביקש להשמיד ונשמד מהרה, ואויב בעצמו ניתן תחת נפשו. (מופת הדור על הגה"צ ר' ישעיה מקערסטייר)

"וּכְמוֹ הַשֶּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִיזוּ הַמְּלָאכִים בְּלוֹט לְאֹמֵר קוּם קַח אֶת אֲשֶׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן תִּסְפָּה בְּעֵינֵי הָעִיר" (יט, טו)

למה נגלה רבנו יחיאל אבי הרא"ש אחר פטירתו

מובא בשם רבנו חיים וויטאל ז"ל שמצא איגרת שנכתבה על ידי רבנו יהודה בן הרא"ש ז"ל, בה מספר על אבי אביו רבנו יחיאל ז"ל, שפעם אחת בליל שבת בחצות הלילה, כעבור ששה חדשים מעת פטירתו, נתגלה בהקיץ לאשתו ואמר לה, "מה את עושה כאן, מהרי וקומי וקחי בניך ובנותיך, והוציאי אותם מהרה מהמקום הזה, כי מחר יהרגו את כל היהודים אשר במקום הזה, וגזירה זו נגזרה על כל הסביבות, אבל התפללנו עליהם ונתקבלה תפלתנו, חוץ מעל המקום הזה, שעדיין הגזירה עומדת במקומה". ותקם ותעש כן, והוציאה משם באותו ליל שבת את שמונת ילדיה, בנה הרא"ש ואחיו רבנו חיים ועוד שש אחיות, ואחר כך חזרה להוציא משם את כל אשר לה.

"הַהֲרָה הַמְּלִט" (יט, יז)

לוט ניצל בזכות אברהם

כתוב במדרש רבה (פרשה נ' ס' י"א) שלוט ניצל בזכות אברהם אבינו. וכן אמר לו המלאך "ההרה המלט", בזכות "ההר" הגדול "המלט" לפי שהאבות נקראים "הרים" ככתוב, אשא עיני אל ההרים (תהלים קכא, א).

"וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מְלַח" (יט, כו)

רחמי אשת לוט על בנותיה הנשארות

בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק כ"ה) עיריית אשתו של לוט נכמרו רחמיה על בנותיה הנשארות בסדום, והביטה אחריה לראות האם הן הולכות אחריה, וראתה אחרי השכינה, ונעשתה נציב מלח.

"אשתו" בגימטריא היא עיריית. "נציב", לא נעשה מעולם אדם למלח אלא זאת מפני שהביטה מאחורי השכינה.

"וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מְלַח" (יט, כו)

בחידוש הלבנה נציב המלח מתגדל ובמיעוטו מתמעט

בתוספות השלם (כאן אות ה') אומר דבר פלא, שבעת חידוש הלבנה הנציב מלח גדל, ובעת מיעוט הלבנה מתמעט. זאת לפי שיש מעיינות שמתרבים בעת חידוש הלבנה ובישנה מתמעטים, ולפי שהמלח בא מן המים יש לו

תולדה של אותו מים. וכן הוא במוח שבראש. קח מוח של בהמה מן השוק, וראה שבעת שהלבנה מתמלאת המוח גדל, וכשהלבנה קטנה, המוח מתקטן.

פלאות נציב מלח אשת לוט שבזמנו

כשיצאו לוט ואשתו ממהפכת סדום ועמורה, ציוה אותם מלאך ה' שלא להביט לאחריהם, וכשעברה אשת לוט והביטה אחריה נעשית נציב מלח. דבר פלא הוא שנציב מלח זה עדיין קיים עד היום, וזה הלשון בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רנ"ו) כשנהפכו סדום ועמורה כתיב ותבט אשתו מאחוריו ועד עכשיו היא עומדת נציב מלח, למה? זכר עשה לנפלאותיו (תהלים קיא, ד), שיהיו הדורות מתנין שבחו של הקדוש ברוך הוא. ויתר מכן איתא בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק כה) לגבי הנציב מלח, ועדיין היא עומדת, כל היום לוחכים אותה השוורים ויורד על רגליה ובבוקר צומחת.

והנה בספר סדר הדורות (ח"א, ב' אלפים מ"ז) העיד דבר פלא שראו עיניו, וזה לשונו, אין רחוק מנחל קדרון שם אשת לוט הנעשית נציב מלח. וראיתי אחר חצות לילה שהיא בשלימות, ושתי שעות קודם שיאור היום, לא נשאר רק כמו שני טפחים, כי העיזים לכמה מאות באין מכפר החורבה ומצוער ולוקקין אותה.

"וְתֵלֵד הַבְּכִירָה בֶּן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מִזֶּבֶד הוּא אָבִי מִזֶּבֶד עַד הַיּוֹם" (יט, לז)

תוצאות זלזול שאינו במקומו

בהקדמת שו"ת אגרות משה (לחלק ח' עמו' 15) מביאים בני המחבר מעשה נורא אשר סיפר רבי משה פיינשטיין זצ"ל, ואלו הדברים הכתובים שם, בחורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים, ונפל למשכב במין חולי מוזר, ולשונו התנפחה בפיו.

כאשר תקיף ליה עלמא ור' משה בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לו את סיבת חוליו, וכך אמר, שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהם, ודיבר עליהן בדרך ביוון. בלילה הופיעו בחלומו שתי נשים זקנות מאד, שראשן ופניהם מכוסים, ואמרו לו שהן בנות לוט והן שמעו את טענתו ובאו מעולם האמת לענות לו, הן טענו ואמרו שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולין בהם מעשה זנות, אלא היו העולם אומרים שנתעברו מן השכינה כביכול, שהרי יטענו העולם, מהיכן התעברו אלו והרי לא היה אדם בעולם [לפי מחשבתם שנכחד העולם ולכן רצו להחיות מאביהן זרע], ויהיה חשש של יסוד דת חדשה וכמו השטות שקיבעה דת הנצרות בעולם, לכן כדי להקדים רפואה למכה קראנו לבנים שנולדו לנו עמון ומואב, להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לולד תמיד אב בשר ודם, וכל כונתינו בזה היתה לטובה. עוד אמרו לו שמאחר שהוא דיבר עליהן בזלזול, נענש מידה כנגד מידה כמרגלים [רש"י במדבר י"ד ל"ז] שתשתרכב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר הסב פניו לקיר ומת. ועיי"ש שר' משה פיינשטיין זצ"ל קיבל את הדברים וחשבם לנכונים.

והנה בנות לוט טעו במחשבתם, וחז"ל אמרו [הובא ברש"י בראשית י"ט ל"ז] שהגדולה לא היתה צנועה וכו', ומכל מקום אף שטעו לא היה ראוי לזלזל בהן אחר שחשבו שמעשיהן לטובה, ואדרבה מצד אחר זכו גם לשכר שמשיח יצא מהן, ומי שזלזל נענש בעונש נורא, מידה כנגד מידה. ולומדים אנו מכאן שאף שהן טעו כל זמן שהתורה או חכמים לא אמרו עליהן שהם רשעים, וכמו אצל קורח ועדתו וכדר, לא ראוי לזלזל בהן בגלל טעותן. ומכאן נלמד גם לענין דלעיל שאף אם אנו רואים תלמידי חכמים שטעו במחשבתם אין לנו לזלזל בהן, ומספיק לנו שאנו יודעים את הטעות ותו לא מדי.

"כִּי עֲצֵר עֲצֵר ה' בְּעַד כָּל רָחֵם לְבֵית אַבְיִמֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אֲשֶׁת אַבְרָהָם" (כ, יח)

כלל הלידות נעצרו

פירש רש"י כנגד כל פתח. ואמרו במסכת בבא קמא (צב). אמרי דבי רבי ינאי, אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה. עיין שם. ובכלל זה יש לומר שגם הבהמות לא ילדו עוברים. וכן הדגים לא הטילו ביצים ולא השריצו דגים. ובא הרמז בתיבת בעד שהיא נוטריקון בהמות עופות דגים.

"צַחַק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים" (כא, ו)

כולם נרפאו

במדרש לקח טוב (פכ"א, ו') בשעה שנולד יצחק נתרפאו כל החולים, נפתחו החרשים, ונתפקחו העורים ונתרפאו העקרות.

"וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת יִצְחָק" (כא, ח)

יצחק אבינו היה הילד הראשון שהיה מוטל בעריסה

במדרש בראשית רבה (פנ"ג, י') יש דבר פלא, שיצחק אבינו היה הילד הראשון בעולם שהיה מוטל בעריסה, שכל הילדים שנולדו עד יצחק אבינו, נולדו גדולים ולא הוצרכו לעריסה, אבל יצחק אבינו היה הראשון שנולד קטן, וביום שנתנוהו בעריסה, עשה אברהם משתה גדול.

וכן מצינו במדרש בראשית רבה (פל"ו, א') שבתחילה היו כל הנולדים הולכים על רגליהם תיכף ומיד ביום לידתם, וכשהיתה אשה יולדת ביום, היתה אומרת לבנה, "צא והבא לי אבן לחתוך את טבורך", וכשילדה אשה בלילה, היתה אומרת לבנה, "צא והדלק לי נר לחתוך את טבורך".

"וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת יִצְחָק" (כא, ח)

מעשה בעוג מלך הבשן שבא למשתה שעשה אברהם

במדרש בראשית רבה (פנ"ג, י') מבאר שמה שעשה אברהם "משתה גדול", פירושו שעשה משתה "לגדולים", שכל גדולי הדור היו מסובים שם, וגם עוג מלך הבשן עמהם. בשעת המשתה שאלו המסובים את עוג, "וכי לא היית אומר תמיד שאברהם הוא פרדה עקרה ואינו מוליד? ועכשיו נראה לכל שאין בדבריך כלום, שהרי הוליד בן!". השיב להם עוג "ועכשיו מתנתו מה היא? כלומר, מה ילד, לאו בן שפל וחלש, שאם אני נותן אצבעי עליו יעשה בעל מום". אמר הקב"ה לעוג, "מה אתה מבזה את מתנת אברהם, חייך שאתה רואה אלף אלפים ורבי רבבות מיוצאי חלציו, וסופך ליפול ביד בניו".

וכן הוה, שנפל עוג מלך הבשן ביד משה רבנו ע"ה שהיה נכדו של יצחק אבינו. ולא עוד, אלא שכל ששים ושנים המלכים שהרג יהושע, כולם היו במשתה של אברהם אבינו. עיין שם.

"וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת יִצְחָק" (כא, ח)

מתי זה יום הגמ"ל

המשתה הגדול שעשה אברהם, עשהו ביום "הגמל את יצחק", ונמצאו בזה ג' שיטות, באיזה גיל היה אז יצחק: א. עשה משתה ביום הברית מילה ונרמז ביום הג-מל, "הג" היינו יום שמיני, שכן ה' ועוד ג' עולים ח'. "מל" היינו מילה, ועשה משתה גדול, כן הוא במדרש לקח טוב (פכ"א סי' ח').

ב. עשה משתה גדול ביום שנגמל משדי אמו ביום שנגמל מהחלב, כן פירש רש"י (במקום).

ג. עשה משתה גדול ביום הבר מצוה. ביום שנגמל מיצר הרע, שהוא הבר מצוה עשה משתה גדול. כן כתבו בשם המדרש הביאו בספר ארץ החיים (פייבוש, על תהלים, פרק כה תרצ"א).

לכאורה צריך להבין מה החיוב לעשות סעודה בימים אלו.

לפי דברי רבנו האר"י ז"ל (כנמצא פעמים אין ספור בכתביו, ומהם, בעץ חיים שער כ' פ"ג, שער מ' דרוש א') ישנם ג' זמנים באדם, עיבור, יניקה ומוחין.

ביום המילה - זכה לעבור את כל חדשי העיבור, וגמר לקבל מוחין דעיבור, ואז כורתים לו את הערלה, ונחתם באות ברית קודש, וראוי שתשרה עליו השכינה ונכנס לכלל ישראל. ולכן עושים ביום ברית המילה סעודה גדולה, כי גמר לקבל מוחין דעיבור, וכמובן גם משום מצות המילה וכו'.

ביום שנגמל מהחלב - שאז גמר לקבל מוחין דיניקה, גם זו שמחה גדולה, כי עתה כבר יתחיל להבין בתורה, כי מתחיל להכנס בו מוחין גדולות, אמנם בימינו לא עושים סעודה כזו ביום הגמל מחלב, היות והיום אין האמהות מניקות ממש שנתיים ימים וכו', וכתוב בספרים הקדושים, שסעודה זו שמורה לעתיד לבא. ואמנם היום עושים סעודה ושמחה

גדולה בהיותו בגיל שלש שנים עם החלקה שמספרים את ראשו, והוא כי גמר לקבל מוחין דיניקה וכבר מתחיל לקבל מוחין דגדלות.

ביום הבר מצוה - נכנסים בו מוחין דגדלות, וזוכה להניח תפילין שהם המוחין, וזוכה להיות מצווה בתורה ובמצוות, ולכן עושים בו סעודה גדולה יותר מכל הסעודות שהיה עד עתה, כי עתה גמר לקבל מוחין דגדלות ונעשה גדול וחייב במצוות, וכמו שכתב הרשב"י (זוהר חדש ח"א דף יח:) שעשה סעודה גדולה ביום הבר מצוה של בנו רבי אלעזר, וחיפה את הבית בכל כלי יקר, וירדה אש מן השמים וכו'.

"וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרְשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ" (כא, י)

למה רצתה שרה רצתה לגרש את ישמעאל

הרה"ק האמרי חיים (פרשת תולדות, עה"פ ויאמר ה' לה שני, עמ' צ"ז) כתב שמה שאמרה שרה לאברהם "גרש האמה הזאת", ואילו אברהם לא רצה לשלחו, "וירע הדבר בעיניו", עד שאמר לו הקב"ה "שמע לקולה" (כא, יב), כי שרה חששה מהשפעת ישמעאל שיצא לתרבות רעה על יצחק, אולם אברהם אבינו טען כנגדה שיצחק הוא קדוש מרחם ושמור מכל רע, עד שמוכן לעקוד עצמו על גבי המזבח, ואין מקום לחשוש שיוכל ישמעאל להשפיע על צדיק נשגב ומושלם ביראתו כיצחק. אך הקב"ה אמר "שמע בקולה", וכדרשת חז"ל (ב"ר פרשה מ"ה סי' ב') שמע לרוח הקודש שבה, שאפילו צדיק תמים יכול להתקלקל על ידי חבר רע, ואין מנוס מלגרשו.

וטעמו פשוט, שקל מאוד ליהודי לפרוק עול ולהתקלקל, ומאידיך קשה ללכת בדרכי התורה, בפרט בסביבה גרועה.

לכן יש להזהר מאוד כששוקל יציאתו למקומות מרוחקים, להשפיע לילך בדרך התורה, האם הדבר לא יפגע בחינוך בניו ואם לא יושפעו מהסביבה. וההורים מחוייבין תמיד להשגיח על בניהם שיתחברו לחברים טובים, ואין לך גרוע מחבר רע, שבידו להשפיע הרבה על חבריו. כי הילד מטבעו קל לקלוט השפעה שלילית. וכבר הכריע הקדוש ברוך הוא בעצמו באברהם שאנו חייבים להשקיע הרבה בחינוך בנינו, ועיין רש"י (פכ"א, י"ד, משמות רבה א', א') שאברהם שנא את ישמעאל שיצא לתרבות רעה, ולכן לא שלחו עם כסף וזהב, אלא בלחם וחמת מים.

וכבר היה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה"אהבת ישראל" מויוז'ניץ זי"ע, שיש להתנהג בטוב לכל אחד מישראל, אך אין צריכים להתחבר עם כל אחד ואחד.

"גֵּרְשׁ הָאֵמָה" (כא, י)

גרש - מן העולם הזה ומהעולם הבא

בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל') דרשו, "גרש" מן העולם הזה ומהעולם הבא. עד כאן. לאמור שדרישת שרה מאברהם שיגרש את בן האמה, אינה רק גירוש מביתו, אלא אף מחלקו בעולם הבא. ולפיכך ממשיך המדרש, "וירע בעיניו", שהיה קשה בעיני אברהם בקשתה השניה, גם לגרשו מן העולם הבא.

"כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעָר בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם" (כא, יז)

הקב"ה שומע תפילת כל פה

פרש"י לפי המעשים שהוא עושה הוא נידון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות ועי"ש.

לפי זה ביארו מה שפסקו הטור ומרן בשו"ע (או"ח סי' ח' בשם הגאונים) שבעת עטיפת הטלית, צריך שהאדם יתעטף כעטיפת הישמעאלים. ולכאורה מה הרעיון בעטיפת הישמעאלים דוקא, אלא שפעמים הרבה יבוא היצר לאדם בגשתו לתפילתו ויאמר לו הרי חוטא ופושע אתה כזאת וכזאת עשית - כיצד תעיז להראות פניך לפני ה' ולהתפלל לפניו, לזה מזכירים לו לאדם את עטיפת הישמעאלים, כי גבי ישמעאל כתיב 'כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם' ולא יביטו בשמים על מעשיך שבעבר - לך נא עמוד נא התייצב נא והאלוקים ישמע לקול שוועתך וימלא כל משאלות לבך לטובה ולברכה.

אין שום תפילה החוזרת ריקם אם נראה שלא הועילה עתה תועיל פעם אחת

לפעמים מרגיש האדם שהוא 'צועק ואינו נענה', וגם כי יזעק וישווע סתם תפילתו (איכה ג, ח), חלילה לו מלחשוב כן, שהרי על זה כבר דרשו הצדיקים בביאור לשון התפילה "ומי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה... מי שענה ליוסף בבית האסורים... מי שענה ליונה במעי הדגה הוא יעננו" (תענית טו.). שבשלמא מי שענה ליוסף הלא כך מצינו

שיוסף הצדיק התפלל בהיותו בבית האסורים ו'נענה' שיצא מבירא עמיקתא, ואף נתעלה להיות ה'משנה למלך', וכן יונה הנביא שצעק צעקה גדולה ומרה במעי הדגה, כדכתיב (יונה ב, ב-ג): "ויתפלל יונה אל ה' אלוקיו ממעי הדגה, ויאמר קראתי מצרה לי אל ה' ויענני מבטן שאול שוועתי וגו'", ואכן 'נענה' שניצול ממות לחיים, אך מה שאומרים 'מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה' צריך ביאור דהא לא נענה כלל, שהרי בעת העקידה ב'הר המוריה' נאמר לו על ידי מלאך מן השמים 'אל תשלח ירך אל הנער', אך אברהם אבינו ביקש והתחנן 'אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם' (רש"י בראשית כב, יב) ולא נתקבלה בקשתו ואמר לו המלאך 'ואל תעש לו מאומה' והרי להדיא שלא נענה, אלא, מכאן - שאף אם נראה לאדם שלא נתקבלה בקשתו, ידע ויאמין שהיטב נשמעה תפילתו בשמי מרומים, ותפילה זו בוודאי תביא עליו רוב טובה בדברים אחרים הנצרכים לו יותר מבקשה זו וכדומה...

"וַיִּצַב אַבְרָהָם אֶת שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַי הַצֵּאֵן לְבְדָהֶן" (כא, כח)

שבע הכבשות הם שבעה צדיקים האחוזים בשבע מדות העליונות

בספר באר מים חיים (תולדות, עה"פ ויהי ביום ההוא) כותב ששבע הכבשות הם שבעה צדיקים האחוזים בשבע מדות העליונות, אברהם חסד, יצחק גבורה, יעקב תפארת, משה נצח, אהרן הוד, יוסף יסוד, דוד מלכות.

"וַיֹּאמֶר כִּי אֶת שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַי תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר תְּהִיָּה לִי לְעֵדָה כִּי תִפְרָתִי אֶת הַבָּאָר הַזֹּאת" (כא, ל)

למה הצאן של אבימלך לא רצו לשתות מן הבאר

רבנו חיים ב"ר בצלאל זצ"ל (אחי המהר"ל מפראג) מביא בספרו אגרת הטיול (חלק הפשט אות ש'), ושמעתי כי הצאן של אבימלך לא רצו לשתות מן הבאר ההיא, לפי שלא רצו ליהנות מן הגזל, וזו היתה ראייה גדולה שהבאר היא של אברהם שהוא חפר אותה. ואבימלך השיב, כי מה שהצאן אינם רוצים לשתות מן הבאר ההיא, זהו מפני שהבאר היתה בגזל תחת יד אברהם זמן רב, ולא הורגלו צאנו של אבימלך לשתות ממנו. ועל זה אמר לו אברהם, "את שבע כבשות תקח מידי", ותראה מיד אחר שיבואו לרשותך ויהיה שמך נקרא עליהן, שלא ישתו מן הבאר, אף על גב ששתו ממנו כבר וגם הורגלו בכך כל זמן שהיו תחת ידי, והרי זו ראייה חלוטה שהמים שלי.

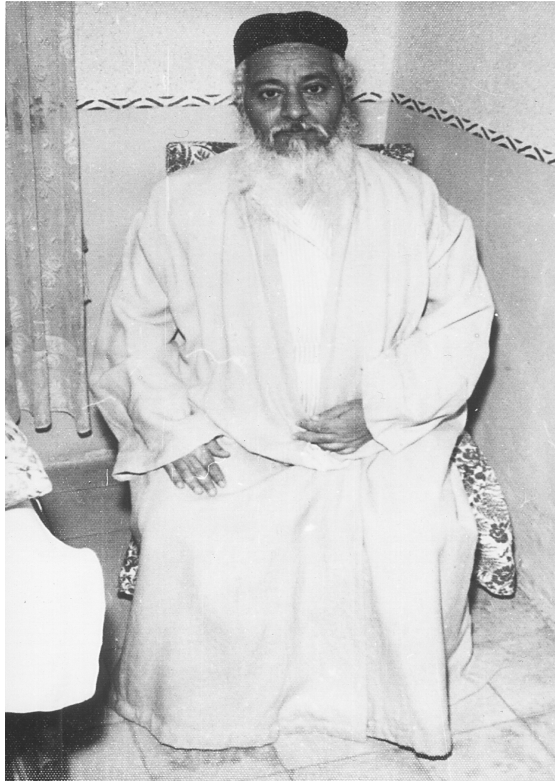
הילולת רבינו מרדכי שרעבי

תולדותיו ונפלאותיו של מו"ר עט"ר המקובל האלקי, המלוב"ן, ראש עדת המכוונים, עמוד צלותהון ישראל

רבנו מרדכי שרעבי זצוק"ל

יום פקודתו כ' חשון

מייסד וראש ישיבתנו ישיבת המקובלים נהר שלום תכב"ץ

לידת רבנו הקדוש זיע"א

בשנת התער"ב זרח השמש בעיר שרעב אשר בתימן, עם לידת רבנו לאביו ר' יהודה, ונקרא שמו מרדכי. כאן החלה מסכת חייו המופלאה של רבינו, הרצופה בעבודת ה' ובעסק התורה, אשר האירו פניו תבל בחכמתו ובתורתו.

אביו של רבנו נפטר עוד טרם לידתו. ושנתיים לאחר מכן בהיותו תינוק רך בשנים, נפטרה עליו גם אימו, בשביעי של פסח. רבנו ואחותו נתגדלו בבית סבם, ושם שאבו יראת שמים מיוחדת, קדושה וחסידות.

ללמוד וללמד

בקטנותו, ינק רבנו תורה וקדושה, מסבו הקדוש ר' יפת אברהם תעזי זצוק"ל, ובנוסף לזה זיכוהו מן השמים ליצוק מים על ידיו של המקובל האלקי חסידא קדישא ופרישא ר' חיים סינואני זצוק"ל, ולמד מפיו תורה במשך שנתיים ימים, ובכך עלה ונתעלה, והיה לאילנא רברבא.

בהיותו צעיר לימים, והוא בן שמונה שנים בלבד, מינו חכמי תימן את רבנו לרבן המכונה 'מארי', והיה מרביץ תורה בעדרים, כל חכמי עירו הכירוהו כי ידיו רב לו בתורה ונתיבותיה.

רבנו לימד 'תלמוד בבלי' בתלמוד תורה בתימן, ותלמידיו מנו כמאה תלמידים, להם העביר רבנו את הלימוד במתק שפתיים, בתבונה ובטוב טעם, והתלמידים שתו בצמא את דבריו. בזקנותו התבטא על כך רבנו באומרו, כי תלמידיו היו גדולים ממנו בשנים, והיו כבני שש עשרה או שבע עשרה, ועל אף שהיה צעיר מהם, באו בהמוניהם לשמוע תורה מפיו.

באחד השיעורים סיפר רבינו, שבדרשת הבר מצוה שלו, דרש בפני רבני עירו, והשמיע בעל פה, את כל שבעים סוגי הטרפויות שיש בבהמה, עם הסבר רהוט על כל דבר ודבר, ואמר הלכה הלכה מהרמב"ם, מתובל בש"ס ופוסקים, כמו כן נבחן על כל הלכות טרפות וקיבל תעודה מגאוני תימן.

כשמלאו לרבנו חמש עשרה שנים, עמד למבחן פומבי בפני כל חכמי שרעב, על כל ארבעה טורים ומשנה תורה, ונסמך לרבנות ע"י החכמים.

כל התורה בעל פה

ידיעותיו המיוחדות בתורה היו פרי עמלו, כמו ששח לתלמידיו, שהיה מכין את הלימוד קודם שהולך ללמוד אצל רבו, ששים פעמים, ואחר השיעור היה חוזר עוד ששים פעמים, נמצא שכל לימוד היה משנן כמאה ועשרים פעמים, ובכך נחקקו לו דברי התורה בעצמותיו, כמו שמעידים תלמידיו כי רבנו ידע את כל ארבעה טורים עם הבית יוסף ושו"ע ונושאי כליו הכל בעל פה. וכשהיו לומדים בישיבת המקובלים, את דברי הטור והב"י, רבנו היה ללא ספר פתוח לפניו, וכשהקורא היה טועה, מיד היה רבנו מעמידו על טעותו.

נישואיו

בהגיע רבנו לפרק הנושא אשה, נשא לאשה את הרבנית לאה ע"ה, שידוך זה הוצע לרבנו כשהיה בדרכו מהעיר עדן לעיר שרעב, מטרת נסיעתו היתה כדי לישא אשה מבנות שרעב, אך בהגיעו לכפר 'אצ'ויחה', הוצע לו שידוך מאחת המשפחות המיוחסות בכפר, את מרת לאה - ביתו של הרב המקובל ר' זכריה בן סעדיה מודחי זצוק"ל. רבנו נתרצה מיד לשידוך, וזמן קצר אחר שהוצע השידוך נשאה רבינו.

הרבנית היתה אז בת תשע שנים בלבד, גם הרבנית היתה יתומה מאמה אשר נפטרה בעת לידתה, ונקרא שמה בישראל לאה כשם אמה שהיתה קרויה ג"כ בשם זה. כך נבנה הבית המיוחד שלאורו התחממו רבבות מעם ישראל, וממנו הופץ אור התורה לאלפים ולרבבות...

עליית רבנו לארץ ישראל

תשוקתו של רבנו ואהבתו לארץ ישראל היתה רבה עד מאוד, כל ימיו המתין בתפילה שיזכהו האל לעלות ולחנן את עפרה של ארץ הקודש. ובסיעתא דשמיא נתמלא רצונו, ומיד אחר נישואיו, בשנת התרצ"ב, עלה רבנו הקדוש עם הרבנית ע"ה לארץ הקודש.

השלטון בארץ תימן גזר איסור מוחלט על היהודים לצאת את גבול ארצו, ובכדי שלא ירגישו בהם תושבי העיר, הוכרחו לעזוב את ביתם ורכושם בתימן, ואף אורות דלוקים השאירו בביתם. הרב והרבנית יצאו בשירה לארץ ישראל יחד עם ר' שמואל חדר ז"ל ומשפחתו שהיה מידידי רבינו.

בהגיעם ארצה ירד רבנו מהספינה בהתרגשות רבה ונשק את אדמתה של ארץ הקודש שכל כך ייחל לחונן את עפרה וזכה לשכון בארץ אשר עיני ה' אלקיך בה.

נטיעות בקרקע העליונה

בהגיעם לנמל יפו הועברו העולים לעיר 'רחובות', שם הוכרחו לעבוד בפרדסים, כתמורה לקבלת מחייתם, גם לבית רבנו הגיעו האחראים, והודיעוהו כי למחר יהיה עליו ליטוע לפחות עשרה נטיעות.

רבנו המשיך כהרגלו לעסוק בתורה בהתמדה ובחשק רב, ולא שת ליבו להתעסק בנטיעות ומילי דעלמא, לעת ערב הגיע הממונה לביתו של רבינו, ושאלו נחרצות על סיבת השתמטותו מעבודת הנטיעות אשר מוטלת על כלל התושבים.

חייד רבנו ואמר: 'אני נטעתי עשרה נטיעות בקרקע העליונה'. כוונת רבנו היתה שע"י התעמקותו בתורת הסוד, ייחד הספירות העליונות עשרה במספר, ונטע שם נטיעות יקרות.

הממונה שלא הבין למה התכוון רבינו, חשבו למשוגע, ועל אתר פטר את רבנו מן העבודה, כך יכל רבנו להמשיך גם בימים קצרים אלו בהם שהה בעיר רחובות, לעסוק בתורה כדרכו בקודש.

אחר ימים אחדים, רבנו גמר אומר בליבו לעלות לירושלים עיה"ק ביודעו שמקום מושבו הוא בירושלים, וכן עשה, הטעין יחד עם רעייתו את חפציהם על הרכבת, ובאו לירושלים.

בהגיעו לירושלים עיר הקודש התנודד רבנו כמה פעמים, עד אשר הגיע לחצר הקדושה, חצר ישיבתו, ברח' שילה אשר בשכונת מחנה יהודה, ושם קבע את מקום מושבו.

בישיבת בית אל

תשוקתו ותאותו של רבנו היתה, לזכות להסתופף בקרבם של גדולי המקובלים בישיבת בית אל בעיר העתיקה, אשר הם מעתיקי השמועה מדור לדור עד רבנו הרש"ש זיע"א.

רבנו הרגיש כי מן השמים סייעוהו, שזכה לשכון בירושלים, ומידי יום אחר תפילת שחרית היה מכתת רגליו אל בית המדרש ק"ק חסידים 'בית אל', שם למד מפי הגאון המקובל רבן של חסידים ר' שלום הדאיה זצוק"ל.

מלבד זאת, הצטרף רבנו לישיבת רחובות הנהר שעמד החסיד המקובל חכם שאול דוויק הכהן זצוק"ל המכונה 'השד"ה', ויצק מים על ידיו. לאחר פטירת השד"ה בשנת תרצ"ג, למד רבנו עם המקובלים בבית הכנסת מגן דוד, אשר כיהן בה בנו של השד"ה ר' אליהו דוויק, עד שנת ת"ש - עת פרוץ מלחמת העולם השנייה. כמו כן למד בישיבת אמת ליעקב, שם שמע את שיעוריו של הצדיק המקובל ר' יעקב לופס זצוק"ל.

פתיחת ישיבת נהר שלום

בשנת התש"ח כאשר נחרבה ישיבת בית אל בעיר העתיקה חשש רבנו זיע"א שיתבטל מנין המכוונים שמתפללים את כל שלשת התפילות בכוונות, ומיד טרח לפתוח מנין של מקובלים, שרובם היו ממקובלי בית אל, שהמשיכו את השושלת המפוארה של תורת הקבלה, והתפילות בכוונות.

כך לפני למעלה משבעים שנה הקים רבנו את ישיבתו המקובלים 'נהר שלום', יחד עם עמיתו המקובל ר' אברהם הכהן שהיה עוד מהמכוונים בישיבת בית אל בעיר העתיקה, והיה מכתת רגליו ממקום למקום, כדי להחזיק את הישיבה הגדולה 'נהר שלום'.

את שם הישיבה קרא מו"ר על שמו של המקובל האלקי רבנו שר שלום שרעבי זיע"א אשר נודע בגודל קדושתו והשגותיו בסודות התורה. לא בכדי בחר מו"ר ראש הישיבה זצ"ל, לקרוא את הישיבה על שמו של רבנו הרש"ש ז"ל, אלא מפני שמשאת נפשו ושאיפתו היתה, להעמיד תלמידים שידעו להתפלל בסידור כוונות הרש"ש זיע"א, בדרך המסורה דור אחר דור מישיבת בית אל, וכל כולה של הישיבה אינה אלא המשך ישיבת בית אל.

כבר בחצות הלילה היו משכימים קום מורינו הרב זצ"ל עם תלמידיו ועוסקים בתורת הסוד, עד זמן התפילה, ובהגיע זמן התפילה הכינו עצמם בדחילו ורחימו, ועמדו להתפלל מתוך כובד ראש עם הנץ החמה, מתוך סידור התפילה שסידר הרש"ש הקדוש זלה"ה. לאחר התפילה היה לומד רבנו זצ"ל עם תלמידיו, טור עם בית יוסף והרמב"ם מידי יום ביומו.

ואכן לאחר טירחה ויגע רב, זכה מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל להעמיד תלמידים הרבה בלימוד חכמת הקבלה בכלל, ובכוונות הרש"ש בפרט, ואפשר דאלמלא מו"ר זצ"ל היה משתכח לימוד זה והתפילות בכוונות.

שיעוריו הקדושים

יומו של רבנו היה עמוס לעיפה בשיעורים קדושים, מלפני תפילת שחרית עם תלמידיו המקובלים, ולאחמ"כ שיעורים רבים בכל מקצועות התורה, אליהם היו מתאספים מכל הסוגים ומכל הגוונים, לשמוע דברותיו הטהורות, ושיעוריו המחכימים.

רבנו זירז תמיד את הבעלי בתים שיתמידו בקביעת עיתים לתורה. ובפרט הבהיר באזניהם שלא יפסידו אפי' יום אחד מהקביעות, כי אם תעזבני יום - יומיים אעזבך. והיה רגיל לומר שאף מי שנאנס ולא יכל להגיע לתחילת השיעור, יתאמץ לבוא באמצע השיעור, ואפי' לסוף השיעור יבוא. ואף אם יגיע כשיאמרו הקהל "ר' חנניא בן עקשיא" גם זה לטובה הוא, כי השקידה וההתמדה ערכה גדול מאוד מאוד.

שיטת הלימוד של רבינו

רבינו, זכה להעמיד דור חדש של מקובלים ומכוונים, והיה מעודד רבות את הציבור לעסוק בתורת הנסתר. לרבנו היתה שיטת לימוד ודרכים מיוחדות שבדרך זו הרבה חיילים לתורת הסוד.

לדוגמא, רבנו לא הקפיד להמתין עד שהלומדים אצלו ימלאו תחילה כריסם בש"ס ופוסקים, ורק אח"כ ילמדו את תורת הנסתר. אלא בחכמתו ובתבונתו סידר רבנו את הלימודים בבית מדרשו, שיהיו בלולים מתורת הנגלה והנסתר גם יחד.

תלמידי רבנו זצוק"ל

ענפים רבים הדומים לשרשם העמיד רבנו ככח הנהגתו הרמתה, בית המדרש נהר שלום הינו כאבן השואבת, לכל סוגי הגוונים בעם, מבעלי בתים עד גדולי המקובלים.

דברותיו הטהורות של רבנו זיע"א, היו נשמעים בשיעוריו הנפלאים המגוונים במשך כל שעות היום, בהלכה במוסר, באגדה ובקבלה כאחד, הכל בנועם שיח ובמתקנות אשר היתה מקהילה קהילות רבות שהיו מתקבצים לשיבת נהר שלום לשמוע את נועם דברותיו של רבנו.

בפרק זה נתמקד על גדולי הדור המקובלים שחיו בדור הקודם זצוק"ל, אשר הסתופפו בשקיקה לשמוע את מילות הקודש היוצאים מפה קדוש של רבינו, שאבו וקבלו ממנו את יסודות ושרשי הקבלה כפי שקבלם ממקור הקודש ישיבת בית אל, שם למד כאמור לעיל מגדולי עמודי הקבלה, אשר קבלו מדור לדור איש מפי איש עד רבנו הרש"ש זיע"א.

שיעוריו של רבנו בתורת הקבלה היו בבהירות ובבקיאות נפלאה, בהסבר קולח, בהבהרת דברי רבנו האר"י ורבנו הרש"ש, ובסידור הכוונות. לא בכדי, רבים מעמודי הקבלה בימינו הם פרי עטו של רבנו זיע"א אשר מכוחו קמו ועמדו, והיו לאילני ברבי.

זכות לימוד והפצת הקבלה

באחד משיעורי המוסר, מתוך הספר הקדוש ראשית חכמה, סיפר רבנו שראה בחלומו את הגביר המרומם, הצדיק המקובל, ר' ניסים נחום זצוק"ל, ובידו מטה. שאלו רבינו: מה המטה הזה אשר בידך? והשיב לו: כי זה מטהו של מלך המשיח, ובשעת הגאולה ניתנה לו הזכות ליתן המטה הזה בידו.

שאלו רבינו: ומפני מה זכית לכך? ויען ויאמר לו: מפני שזכה ע"י פעולותיו בחייו לקרב את זמן הגאולה הרבה מאד ע"י שהרבה בלימוד הקבלה, וסייע בתמיכה גדולה לכל מי שיכנס ללמוד קבלה אצל זקן המקובלים בדור שעבר, הגאון המקובל ר' שאול דוויק הכהן זצוק"ל, ואף הקים את ישיבתו "רחובות הנהר", שהיתה מתנוססת לתפארת בשכונת הבוכרים וחכמים רבים נהרו אליה, ומלבד זאת היה דואג לתת ללומדים תמיכה חודשית ביד רחבה, ובזכותו יצאו משיבה זו רבנים גדולים בפשט ובקבלה שהם היו מקובלי הדור שעבר.

ואמר על זה מו"ר עט"ר המקובל האלקי ר' בניהו שמואלי שליט"א, מפני מה זכה רבנו זיע"א שהראו לו כן בחלומו, כי כמעשה ר' ניסים כן מעשהו, שע"י הקמתו את ישיבת נהר שלום, ע"מ להמשיך את שושלת הקבלה והתפילות בכוונות, וכן ע"י שהרביץ תורה בעדרים שנים רבות, והעמיד דור של מכוונים, בודאי שעל ידו נתקרבה הגאולה עוד ועוד...

בשם כל ישראל

את נוסח לשם יחוד קבה"ו וכו' הנאמר קודם כל תפילה ומצוה, נהג רבנו לומר בשקט, אך כשהגיע למילים "בשם כל ישראל", הגביה קולו במקצת להדגיש אהבת ישראל ולכלול תפילתו בכללות עם ישראל. כמו שכתב רבנו האר"י ז"ל בשער הכוונות "קודם כל תפילה צריך אדם לקבל עליו מצות 'ואהבת לרעך כמוך', עי"ז תהיה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי".

אביהן של ישראל

גדולה היתה אהבתו של רבנו לכל יהודי, "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא", וגם אם אותו יהודי שקע ביון מצולה של פשעים וחטאים, הושיט לו הצדיק יד מקרבת, לעבור לנתיב הנכון ולצעוד בדרך המלך.

כשמן תורק שריחו הטוב הולך לפניו, כך היה שמו של רבנו שהתפרסם בכל קצות תבל. אנשים רבים נהרו לביתו הקטן שברחוב שילה, והמתנינו בלב כוסף ורוגש לרגע המיוחל, בו יורשו להכנס לקודש פנימה ויפרקו את המועקה שבלבם לפני רבנו- צדיק הדור, היושב ומקבל באהבה רחמיאית כל יהודי בכל מדרגה רוחנית שיהיה, ומנסה בכל כוחותיו לעזור לו ולחלצו מכל צרה וצוקה, וכאשר יצאו הבאים מלפניו, ראו הכל בעליל כי הוקל להם מסבלותם.

לקבלת הקהל הקדיש רבנו שעות מספר בכל יום בבוקר. היה נוטל את הצרות של כל יחיד ויחיד, הדמעות החמות שנגררו על שולחנו הטהור, זעקת האומללים וזעקת הדלים - כל אלו חדרו עמוק ללבו החנון, אשר שפע אהבה וחמלה לכל בר ישראל, ואז היה נושא תפילה חרישית לאביו שבשמים "ראה בעוני בית ישראל". והיה לוקח את כסף הפדיון ומחלקם לעשרה חכמים שישבו וילמדו, והוא היה מיחד יחודים לתיקון הנפש, אשר יחודים אלו היו פועלים ישועות בקרב הארץ.

אהבת ישראל שיקדה כאש בלבו של רבינו, הביאה אותו למצוא את הצד החיובי שבכל בן אדם ולדבר עליו דבורי זכות.

פעם נכנסו לביתו שני פעוטות שהוריהם נמנו על המחנה החילוני, הפעוטות השתובכו כה וכה מסביב לכסאו של רבינו, אשר פנה אליהם בחיבה ואמר "אתה ילד טוב!" "את ילדה טובה!" - נענה אחד מהיושבים בחדר ואמר לצדיק - "הלואי שאמם היתה צנועה" - השיבו רבנו מניה וביה - "גם האמא טובה!"

גם בחושך מצא רבנו נקודת אור... ועליו נאמר "הדן את חברו לכף זכות דנין גם אותו לזכות מן השמים".

הרבנית לאה שרעבי

לצידו של רבנו זצ"ל היתה עומדת הרבנית לאה שרעבי זצ"ל לעזור לו בכל העניינים ובנוסף לזה היתה מרבית צדקה וחסד והיתה אוספת, כסף לעניים ומחלקת להם סלי אוכל ומזון ובגדים, כמו כן היתה משמשת כבלנית מקוה ודואגת לטהרת הבית, וכן מדריכה ומלמדת הנשים דרך ה' צניעות וקדושה. הרבנית לאה שרעבי זצ"ל רצתה שיהיה לה ולבעלה ילדים והלכה אצל החזון איש זצ"ל לבקש על ילדים ואמר לה שכל ביאתה לעולם רק לעזור לבעלה, ותולדותיהם של צדיקים תורה ומעשים טובים.

כמו"כ הרבנית היתה משתתפת בשמחות של בני הישיבה תלמידי הרב זצ"ל, ודואגת לכל צרכיהם, ובפרט לאלו שלא היה להם משפחה.

הרבנית היתה עוזרת לבעלה הרב שיוכל לעסוק בתורה ללא הפרעה, והיתה עובדת בתקופות שונות בכמה עבודות כדי להביא אוכל ומזון להרב זצ"ל ובעיקר בתחילה בהיותם צעירים.

מסופר על הרבנית זצ"ל שהיתה מבשלת לשמחות ומקבלת ע"ז כסף למחייתה פ"א בישלה לשמחת ברית שהיתה בשכונת שערי חסד לבן שנולד לרבי שריה דבילצקי צוק"ל, והנה בעודה מבשלת היתה בוכה ונכנסה אשתו של רבי שריה דבילצקי תליט"א לשאול אותה מדוע בוכה ואמרה שיש לי בעל ת"ח גדול שהוא מקובל גדול ולא מכירים אותו ואת חכמתו וסיפרה את זה לבעלה רבי שריה דבילצקי שליט"א, ומיד הלך בעלה לרבנו הרמ"ש זצ"ל והתברר לו שרבנו מקובל גדול, וישב אצלו שנתיים ימים בשנים תש"ז-תש"ח ולמד אצלו כל הספר עץ החיים וכן כוונות הרש"ש זיע"א, ואח"כ עבר הגאון הנז' לעיר בני ברק ולא יכל להמשיך ללמוד עם רבנו הרמ"ש זצ"ל, אך מידי פעם היה עולה לירושלים ומדבר עמו בלימוד וכן היה שולח מכתבים לרבי עובדיה הדאיה זצ"ל בתורת הסוד וכך נהיה לאחד מגדולי המקובלים הנמצאים איתנו היום.

רבן של כלל ישראל

רבנו זיע"א היה מקפיד מאוד להצניע את תוקף גדולתו וקדושתו, והיה מונע את הפרסום בכל כוחו, רק מעטים אשר זכו להשתתף בשיעורים ידעו את גודל קדושתו, הנהגותיו המופלאות, ושהיה מלומד בניסים ונפלאות.

בשנת תשכ"ח נחלה רבנו מהתקף לב חמור, ואושפו בבית החולים שערי צדק הישן. לאחר מכן סיפר רבינו, כי בזמן שהותו בבית החולים, גילו לו מן השמים שגמר את התיקון שלו בעולם. ואם הוא רוצה להמשיך לחיות, עליו לזכות את הרבים ע"י שיקבל קהל לרפואה ברכה וישועה. ורבנו זיע"א הסכים לזה, ואחר זמן מה יצא מכלל סכנה, ושב לאיתנו.

מאז נתפרסם רבנו כפי כל, ונעשה רבן של כלל ישראל, עשרות אנשים היו משחרים לפתחו בכל יום, רבנו זיע"א שליבו היה רחמן ורך, היה משתתף ובוכה בצערם של הבאים, ומברכם לישועה וברכה. ואם יש איזה חולי או צרה מיוחדת, היה עורך להם תיקון עוונות לרבנו הרש"ש, או פדיון נפש, והכסף שלקח מהם בעבור התיקון היה מחלקו ליישיבה ולתלמידים, ורבים נושעו מתפילותיו. גם היה מדריך את כל האנשים על שמירת השבת וכשרות וטהרת המשפחה, ורבים השיב מעוון.

ובשביעית יצא לחפשי...

רבנו זיע"א קידש עצמו בעשותו 'תשובת הקנה', דהיינו שהתענה במשך שש שנים רצופות, וזכה למדרגת 'ובשנה השביעית יצא לחפשי חנם' דהיינו חנם מיצר הרע, שאין יצה"ר שולט עליו.

רבנו זיע"א בכח קדושתו וצדקתו, ובכח דביקותו בתורה הקדושה, היה רואה למרחקים עצומים, וידע עתידות באופן מוחלט. כמאמר חכמינו, איזהו חכם הרואה את הנולד. והיועץ בו כשואל באורים ותומים, כל תשובה חקוקה בסלע, מדויקת להפליא. רוח הקודש היתה מפעמת בקרבו, וידע לומר נסתרות ותעלומות, אשר נסתרו מעיני בני אדם.

צופה למרחוק

מעשיות סיפורי מופת ונפלאות שנעשו ע"י רבנו זיע"א, ישנם לאין ספור, יכלה הזמן והמה לא יכלו. ואף שעברו כשלושים שנה מפטירתו של רבנו זיע"א, ישנם רבים החיים עמנו שנושעו ע"י רבנו בישועות מיוחדות, בבחינת 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים'. ועל תורת נפלאותיו בלבד יהיה ניתן לכתוב כמה כרכים עבי כרס.

מרגלא בפומיה דמו"ר עט"ר רבנו בניהו שמואלי שליט"א לומר בזה, הביטו וראו עד היכן כוחו של העוסק בתורה לשמה, בשקידה ובהתמדה עצומה, כפי שקיים מו"ר זיע"א. מעלה זו לא ניתנה לרבנו בחינם, אלא פרי עמלו הוא, נפש עמל עמלה לו, ובכוחות עצמו, טיפס ועלה למדרגות נעלות כאלו.

בחרנו עבורכם מעט מזעיר, מנפלאותיו וישועותיו של רבנו זיע"א, דוגמאות שבהם נוכל לחוש את כוחו ורוח קדשו, אשר היה ברור בעליל בחדותו ובבהירותו. ועד היכן יכול בר אנוש שחי בדורנו להתקדש ולעלות ולהגיע לדרגות נבואה, כפי שזכה רבינו.

מלחמת יום הכיפורים

אחד הזמנים בה התבטא באופן מופלא ראייתו הזכה של רבינו, היה בסיום מלחמת יום הכיפורים, כאשר היו הרבה נעדרים, שלא ידעו על מצבם.

הורי הילדים פנו בדמעות שלישי אל רבנו זיע"א, אשר עודד אותם. ולכל אחד ידע רבנו לומר בדיוק מה מצבו של בנו. ובכך ניחמם והשיב את נפשם.

לאשה אחת אמר רבנו שלא תדאג, כי בנה ישוב בעוד שבועיים ביום שלישי, בשעה אחת בצהרים הוא ידפוק על הדלת. וכן היה ממש כדבריו. וכדומה לזה עשרות מקרים.

פעמים הודיע רבנו לשואלים כי בנם נמצא בשבי במקום פלוני, וישחררהו בתאריך פלוני. גם כאשר ל"ע אותו חייל לא היה בין החיים, ידע זאת רבנו בבירור, וכששאלוהו, ספק את כפיו ואמר כי אין מה לחכות. ואכן לאחר זמן מה מצאו את גופתו...

מעשה נוסף הדומה לזה, באשה אחת שבאה לבית רבנו ודמעתה על לחיה, כי בנה נסע לחו"ל ונעלם, וכל החיפושים אחריו עלו בתוהו. ענה רבנו ואמר לה: תבואי לכאן שבוע הבא ביום שני, ואגיד לך מה עם בנך... אדם אחד

שהיה נוכח בשעת המעשה, התעניין מאד מה יאמר לה רבנו בשבוע הבא, וגם הוא הגיע לראות איך יפול דבר.

כשבאה האשה ביום שני, אמר לה רבינו: מחר יבוא בנך לירושלים, ושגם היא תבוא אל רבנו למחרת. והנה למחרת בא אדם אחד לשכונת מחנה יהודה, ושאל היכן ביתו של הרב שרעבי, והראו לו. ובו בזמן אימו ג"כ היתה אצל הרב, ואז נפגשו שניהם בפתח ביתו של הרב, והיתה שמחה גדולה וקידוש ה'.

שידוכים זיווגים

לא פעם ניגשו לרבנו בחורים שהגיעו לפרק 'האיש מקדש' ובאו לשאול את פיו הקדוש על הצעת השידוך. וידע רבנו לומר בבירור אם זיווגם יעלה יפה, ומה יהיה עימם, הייטב או לא ח"ו, ורבנו היה עונה לכל אחד בדקדוק לפי ענינו.

מעשה היה באחד שהתייעץ עם רבנו על שידוך שהוצע לו, ואמר לו רבנו שלא כדאי לו להתחתן עמה, אך הוא לא שת ליבו, כי חשב שהיא מתאימה עבורו. אחר זמן מה מחתונתו, היו לו קשיים גדולים עם אשתו עד שהוכרח לגרשה.

מעשה אחר באחד ששאל את רבנו עבור איזה בחורה, ואמר לו רבנו שאין זה השידוך שלו, אלא בעוד כך וכך ימים, יציעו לו בחורה בשם פלונית בת פלוני, והיא שייכת לו. וכן היה.

לא יכל לזוז

מעשה באחד מבני הישיבה שהלוח כסף לחברו. כעבור זמן כשהגיע שעת הפרעון, נגש אליו וביקש את כספו חזרה, אך הלה טוען כי כבר פרע את חובו. מיודענו נבהל, כי מעולם לא החזיר לו דבר. אך הלה בשלו כי כבר פרע לו את כל ההלוואה בשלמות.

בצר לו לקח את בעל חובו אל רבנו זיע"א. שאלו רבינו: הוא הלוה לך כך וכך כסף? אמר הלה: כן, אבל כבר השבתי לו את כל הסכום. נענה הרב ואמר לו: אם כן אתה יכול ללכת לביתך. אך הנה פלא, הוא רוצה ללכת אבל אינו יכול לזוז...

כשראה כן בכה בדמעות שלישי והודה כי לא החזיר את הכסף, ועכשיו מיד הולך הוא להשיב את הכסף לבעליו. אמר לו הרב: עכשיו אתה יכול ללכת...

אלהא דר' מרדכי עננו

אחד מתלמידי רבנו שהיה רגיל ללכת לקסטל למסור שיעורי תורה ולזכות את הרבים. סיפר, שפעם אחת בחזרתם לירושלים עיה"ק בירידה מהקסטל, לפתע אמר להם הנהג שאין בלמים ברכב וכי רגעים ספורים נשארו להם... אמר להם תלמיד רבנו זיע"א. תגידו כולם: אלהא דר' מרדכי שרעבי עננו. ומיד באמרם כן, ראו כולם את דיוקנו של רבנו עוצר את הרכב בשתי ידיו, וקידוש ה' עצום נעשה מזה.

כשהגיע התלמיד לביתו של הרב, ובא לספר לו על הנס שנעשה עימם, אמר לו רבינו: ידעתי בני ידעתי, ועמדתי עליכם בתפילה...

על מרן עט"ר חכם עובדיה זצוק"ל

ידוע כמה היה רבנו זיע"א מחבב ומכבד את כבוד מרן מו"ר ועט"ר הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, ובכל הזדמנות ומאורע חשוב כשהיו נפגשים היה רבנו ממטיר עליו שבחים בהערצה גדולה.

בשנת תשכ"ט כאשר נתקבל מרן זצוק"ל, לרב ראשי וראש אבות בתי הדין לתל אביב יפו יע"א, ערך רבנו לכבודו מסיבה מפוארת, בישיבתו 'נהר שלום', בהשתתפות רבנים גדולי תורה, ובהשתתפות טובי הזמרים. וכשסיים רבנו ז"ל מדברות קדשו אמר לכמה מהנוכחים בזה"ל: רבנו עובדיה ילך לתל אביב, וידלה כל ניצוצות הקדושה, ובזמן קצר יחזור לעיה"ק ירושלים ויכהן פאר ראשון לציון ורב ראשי לארץ ישראל, וכאשר גזר רבנו כן היה.

תמיד היה רבנו זיע"א מכנהו: 'מורינו ורבינו', והיה אוהבו כנפשו. וכן כאשר ערכו מסיבה למע"כ הרבנית לאה ע"ה אשת חבר לרבנו זיע"א, בבית הכנסת אוהבי ציון, עבור השיעור שהיתה מוסרת כל שבת ושבת בביהכנ"ס נהר שלום, הגיע מרן זצוק"ל למסיבה זו יחד עם רבנו זיע"א, וכאשר נשא רבנו מדברות קדשו פתח ואמר בזה הלשון: 'מורי ורבותי, ובראשם פאר הדור והדרו, הרב מורנו רבנו ר' עובדיה יוסף זצוק"ל.

יביע אומר מקובל בשמים

בהזדמנות אחרת אמר רבנו כי הספר 'יביע אומר' שחיבר מרן מקובל בשמים, ושכתוב בוזה"ק עה"פ 'יום ליום יביע אומר', 'אומר' - ר"ת אור מים רקי"ע. והמשיך לשבח ולפאר את מרן זצוק"ל שספריו נתפשטו בכל תפוצות ישראל. וסיפר מרן עט"ר הראשון לציון זצוק"ל, כי מדברי רבנו זיע"א, היה נראה שהוא בקי בכל ספרי יביע אומר בעל פה, וכל רז לא אניס ליה.

הגלגלים התפוצצו

הרבנית ע"ה סיפרה, שכאשר שרר עוצר בירושלים עיה"ק, והיה אסור לצאת מפתח הבית, רבנו זיע"א יצא לרחובה של עיר ביום שבת קודש. כשראו אנשי הצבא את רבינו, מיד עצרו אותו, וביקשוהו שיעלה על רכבם. רבנו סירב לעלות מחמת כבוד השבת, אך הם לא ויתרו, והרימו אותו בעל כרחו אל תוך הרכב.

וראה איזה פלא, כשבאו לנסוע, מיד התפוצצו כל גלגלי הרכב, החיילים הבינו מיד שבעבור רבנו קרה כל זאת, ושחררוהו.

תעשה תשובה ותתרפא

ישנו סיפור מעניין, על אשה אחת שקמה בבוקר ונבהלה לראות כי פניה נתעוותו. מיד באותו יום פנתה עם בעלה אל בית החולים, שם אמרו לה שתצטרך לעשות ניתוח.

בבית החולים היה דוקטור אחד שהכיר את רבנו זיע"א, ואמר להם למה לעשות את הניתוח, לכו אל הרב שרעבי, ואשר יאמר לכם תעשו.

הלכו לבית רבינו, כששמע זאת רבינו, אמר לה: עשית חטא פלוני, ולכן התעוותו פניך, תעשי תשובה ותתרפאי. על אתר קיבלה עליה תשובה שלימה, בעודם בבית רבינו, וראה פלא מיד שבו פניה לקדמותם.

אין חור בלב...

ילדה אחת שחלתה, ובבדיקות שנערכו בבית החולים אמרו להוריה שיש לה ב"מ חור בלב, וצריכים להטיסה דחוף לחו"ל לערוך לה שם ניתוח מסובך.

בצר להם פנו אל רבנו זיע"א, אמר להם רבינו: אין חור בלב ולא צריכים שום ניתוח. הוריה התקשו לקבל את דברי רבינו, כי ראו בצילומים שיש חור בליבה. וכשחזרו לעירם אספו את הכסף הנדרש וטסו לחו"ל.

בבית החולים בחו"ל ערכו סידרת בדיקות, והרופאים התפלאו לראות שאין שום דבר... ההורים נדהמו לראות איך רבנו ידע הכל בבירור, והצטערו שלא שמעו לקולו.

תפקד בחודש הזה

מעשה באדם אחד שלא זכה לפרי בטן שנים רבות, וכל פעם שהיה בא לבית רבינו, היה רבנו מעודדו ואומר לו שיהיו לו בנים...

פעם אחת כשבא אל רבינו, אמר לו: החודש הזה תתעבר אשתך בן. התפלא האיש מאוד, כי ידע שלפי הטבע לא שייך שתפקד בחודש הזה. וניסה לומר לרבנו כי החודש לא שייך. אך רבנו עומד על דבריו: כך אמרתי וכך יהיה. ובאמת לתדהמתו השתנה הכל, ובאותו חודש התעברה אשתו בן זכר, בכח דיבורו של רבינו, כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

עוד מעשה בתלמיד חכם גדול שלא היו לו ילדים, עד כדי שרופא מומחה אחד התבטא בחריפות ואמר לו: אם יצמחו לך שערות בכף היד יהיו לך ילדים.

וכשבא אצל רבינו, הרגיעו ואמר לו כי יהיה לו ילדים וילדות. וכן היה כדברי רבינו, וכיום יש לו משפחה גדולה בליע"ה.

גמר את התיקון

חכם אחד שהיה צדיק ויר"ש, ומזכה את הרבים בשיעוריו, לילה אחד בעת החשיכה, כאשר חצה את הכביש, ל"ע נדרס למוות, והניח אשה בת כ"ח שנים עם עשרה ילדים קטנים. והיתה האלמנה שבורה מאד ובוכה, ודמעתה על לחייה, מאנה להנחם.

אחד מאנשי הישיבה שהכיר את האלמנה הפנה אותה אל רבנו זיע"א. כששמע רבנו את פרטי המקרה. אמר לה: דעי לך, שבעלך בגלגול שעבר היה ראש ישיבה, ובא לעוה"ז לתקן, וכיון שגמר התיקון שלו הלך למנוחות, ונכנס למחיצה שלו, לפיכך אין לך להצטער כלל. והוסיף רבנו ואמר: ודעי לך כי העובר שבמעייך, הוא בן זכר בריא ושלם. נדהמה האשה לשמוע את דברי רבינו, כי הרופאים יעצו לה לעשות הפלה, באמרם שנעשה אברים אברים מאחר שמגודל צערה היתה מכה מכות חזקות על בטנה.

אמר לה רבנו זיע"א: אל תשמעי לרופאים, כי הם טועים בזה, העובר שלך קיים ושלם. קיבלה האשה ברכה גדולה מרבנו והיתה שמחה ומעודדת מדבריו הקדושים. וכן היה שלא נפל דבר ממה שאמר, וילדה בן זכר בריא ושלם.

אין מה לעשות...

אשה אחת שחלתה ונגש אחד התלמידים אל רבנו לשואלו מה לעשות. א"ל רבנו נעשה תיקון. בביהמ"ד קראו עבודה את ספר התהילים, ורבנו בביתו היה עורך כוונות נוראות לרפואתה.

לפתע שמעה הרבנית ע"ה שרבנו דופק על השלחן, ונאנח אנחה שוברת לב. נבהלה מאוד, כששאלה לפשר הדבר, סגר רבנו את ספר התיקונים, ואמר 'אין מה לעשות...'

לאחר זמן מה, בא התלמיד אל רבנו להודיעו שהאשה נפטרה. אמרה לו הרבנית, כבר רבנו ידע זאת, וכך הוה עובדא.

אשתך כבר מעוברת

אברך אחד שלא היו לו ילדים, הגיע לבית רבנו לקבל את ברכתו ועצתו.

כשנכנס אל רבינו, קודם שהספיק לפצות את פיו, אמר לו רבינו: אשתך כבר מעוברת בכן זכר, והיום הוא היום השלישי ליצירתו. ויהי לפלא.

תמתין עוד קצת

מעשה בחכם אחד, שאשתו רצתה לעבוד כדי לסייע בנטל הפרנסה, אך לא מצאה עבודה טובה.

פנה החכם אל רבינו. אמר לו רבינו: בעוד חודש יציעו לה עבודה טובה, ואם תמתין עוד חודשיים יציעו לה עבודה במקום יותר טוב עם רווחים גדולים.

וכן היה שכעבור חודש הציעו לה עבודה, וכמוכן שסרבה, כפי שיעץ רבינו. ולאחר חודשיים קיבלה עבודה במקום טוב יותר בדיוק כמאמר רבינו.

הספר תורה פסול

מעשה היה שהביאו לפני רבנו יריעות של ספר תורה שיעיין בו, תוך כדי שרבנו מעיין, לפתע הצביע ואמר: כאן הסופר לא קידש את שם ה', וא"כ הספר פסול.

המשך שושלת הקודש

ישיבת המקובלים בתפארתה

רבנו זיע"א עוד בחייו מינה את תלמידו חביבו המקובל האלקי חסידא קדישא ופרישא, ראש הישיבה שליט"א, לעמוד ולכהן בראשות הישיבה, ולהיות שליח ציבור בתפילות הכוונות בישיבה הקדושה, שכידוע שהמנהג בישיבת המקובלים בית אל של הרש"ש זיע"א, שראש הישיבה המכונה 'הרב החסיד' הוא העובר לפני התובה בתפילות הכוונות. **רצונו** ומאוויו של רבנו זצוק"ל מתגשמים ומתקיימים, וישיבתו הקדושה אשר יסד ממשיכה בדרכיו ביתר שאת וביתר עז, בהגדלת שורות התלמידים, וחכמי הקבלה, ובהפצת תורת הזוה"ק והקבלה על פני תבל. וכן בקירוב רחוקים וזיכוי הרבים.

כידוע שגם כיום השיעורים בתורת הקבלה הנמסרים מידי יום בישיבתו של רבנו 'נהר שלום' ע"י גדולי חכמי המקובלים, הם שיעורים עמוקים ואבני יסוד להבנת חכמה מופלאה זו. לא פלא שבשיעורים אלו מתקבצים ובאים חכמים ורבנים ראשי ישיבות ויושבי על מידין מכל קצוות ירושלים עיה"ק.

שיעור הזוה"ק העולמי שנמסר ע"י מו"ר עט"ר שליט"א בכל יום ראשון בשבוע, משודר בכל נקודות הלווין של חברת 'דר וסוחרת' לכל העולם כולו. ובכך זוכים כלל עם ישראל לקבל את שפע הקדושה, והמוסרים חוצבי להבות של הזוהר הקדוש, אשר חיברו התנא האלקי רשב"י זיע"א.

מרכז היכלא דרשב"י להפצת הזוה"ק שהוקם ע"י מו"ר שליט"א מפיץ מידי שנה אלפי סטים של הזוה"ק במהדורות שונות, מפוארות בתכלית הפאר וההדר. כמו כן מפיץ המרכז, מאות אלפי חוברות של סדר פיטום הקטורת המחולקים חינם לכלל ישראל ועוד ועוד.

סידורי הכוונות אשר היו למשאת נפשו של מו"ר הרב שרעבי זיע"א, נערכו ונסדרו מחדש בתוספת ביאורים והערות, באותיות כתב אשורית מאיר עיניים, בלמעלה מארבעים כרכים!!!

התפילות בסידורי הכוונות נערכים בישיבה מידי יום תמידין כסדרן, ובסיעתא דשמיא מזמן אשר יסדם רבנו מרדכי שרעבי זיע"א ועד היום לא מחסרים תפילה בכוונות האריז"ל והרש"ש זיע"א, וכתב על כך הגאון רבי חיים פלאגי זיע"א, שכל התפילות של כל עם ישראל, עולים להיכל התפילות בשמים דרך תפילות המקובלים, המכוונים בכוונות האר"י הקדוש והרש"ש זלה"ה בירושלים עיה"ק.

לא פלא אם כך, שזוהו היה כל שאיפתו וטירחתו של רבנו זיע"א, להעמיד דור של מקובלים אשר מכוונים בתפילותיהם בכוונות האריז"ל והרש"ש.

כמה נחת רוח ושמחה עצומה יש לכבוד מו"ר זיע"א בעולמות העליונים, בראותו את תלמידיו הגדולים ממשיכי דרכו, מעמידים עוד תלמידים רבים, אשר עומדים להתפלל מתוך סידורי הכוונות של האריז"ל והרש"ש.

נחת רוח כפולה ומכופלת, בראות רבינו, שכותלי הישיבה צרים מהכיל, את ריבוי חכמי המקובלים, המתקבצים ובאים בימים הנוראים ובימי חג הסוכות מכל קצוות ירושלים עיה"ק, להתפלל בישיבתו הקדושה, עד כדי כך, שהוצרכה הישיבה להקים סוכת ענק בחג הסוכות, המשתרעת על פני כל החצר הקדושה של ביתו של רבנו זיע"א, ועלותה הכוללת עולה על סך 150,000 ש"ח. וטרם נשמע כדבר הזה בעולם כולו, שבחבורה אחת ישנם קרוב למאה מכוונים בכוונות נענועי הלולב עפ"י האריז"ל והרש"ש אשר נערכים למעלה משעה תמימה.

זכותו וזכות קדושתו, תפילותיו ותורתו, יעמדו לנו ולכל ישראל, לישועה גדולה ולגאולה השלימה, ולהצלחות רבות בכל העינים. אמן כ"ר.

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על ברכת אלישע לשונמית, וקיום ההבטחה שנולד לה בן במועד שדיבר אליה. וזה מעין הפרשה שעוסקת במלאכים שבישרו לאברהם שיולד לו בן. גם מסופר על קיום ההבטחה למועד שהמלאך הבטיח.

תוכן ההפטר

- א. אשת עובדיה באה אל אלישע ובקשה ממנו שיציל את בניה, כי בעלה המנוח לווה כסף ברבית מיהורם בן אחאב, כדי לפרנס מאה נביאים שהחביא במערה, שלא ימותו ע"י איזבל אשתו של אחאב המרשעת.
- ועתה בא המלוה יהורם ורוצה לקחת את שני בניה לו לעבדים, והואיל ובעלה היה ירא ה' שמסר את נפשו להצלת הנביאים, לא יתכן שבניו ימכרו לעבדים, בגלל קיום מצוה זו.
- ב. הנביא שאלה: מה יש לך בבית להשראת הברכה? וענתה לו: שאין לה מאומה אלא כלי אחד של שמן שסכין ממנו.
- ג. הנביא אמר לה: שתשאל הרבה כלים ריקים משכנותיה, ובהיותה בתוך ביתה בקרב בניה, תמלא את הכלים הריקים מאסוך השמן, שתשרה בו הברכה. וכך היה שאסוך השמן מילא את כל הכלים. וכשתמו הכלים הריקים - תם השמן. ואז הנביא אמר לה שתמכור חלק מהשמן, ותשלם את חובותיו של בעלה ומהנותר הבטיח לה שתשרה בו ברכה ותתפרנס ממנו היא ובניה, עד תחיית המתים.
- ד. אלישע בעת ביקוריו בעיר שונם, היה מתארח אצל אשה עשירה וחשובה שהיא ובעלה כיבדו אותו מאד. ובנו לו עלייה לכבודו שיגור בה בעת ביקורו בעיר.
- ה. אלישע רצה לשלם להם כגמולם הטוב, ברכם בנזכר, ואכן ברכתו התקיימה ונולד להם בן, אך לאחר מכן מת הנער ואמו הלכה לאלישע הנביא [ואלישע התפלל עליו והחייהו].

מלכים ב' פרק ד'

א. **וְאִשָּׁה אַחַת** והיא אשת עובדיה הנביא **מְנַשֵּׁי בְנֵי-תַלְמִידֵי הַנְּבִיאִים** [א] **צָעְקָה אֶל-אֱלֹהֵי שָׁמַי**
הנביא תלמיד אליהו הנביא **לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי** איש שלי - בעלי (תי) **מֵת וְאַתָּה יְרַעַת פִּי עֲבַדְךָ**

עיונים והארות

- א. **וְאִשָּׁה אחת מנשי הנביאים** - אמר רבי מנא אלולא זכות אשתו של עובדיה כבר היו ישראל אבודין חס ושלום באותה שעה, שנאמר ואשה אחת וגו'.
- וְאִשָּׁה אחת מנשי הנביאים** - רמז לנפש שהיא חלק אלוה ממעל דוגמת האש, צעקה אל אלישע - הוא יצר הטוב המושיע את האדם. עבדך אישי - הגוף - שהבחירה בידו בין טוב לרע -

עובדיה **הָיָה יִרְא אֶת־יְהוָה [ב] וְהִנְשֵׂה** המלוה והוא יהורם בן אחאב **כָּא לְקַחַת אֶת־שְׁנֵי יְלָדָי לֹא לְעִבְדִּים** כי עובדיה לווה כסף בריבית מיהורם להחיות הנביאים ולא הספיק לשלם לו והלך לעולמו (רש"י): **וַיֹּאמֶר אֵלָיָה אֱלִישֶׁעַ מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ [ג] הֲרֵי אֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה עַל דְּבַר רִיק, וְלֹכֵן חֲגִידֵי לֵי מַה־יֵּשׁ־לָּכִי (לָךְ קָרִי) בַּבַּיִת** דבר שתחול עליו הברכה (מלבי"ם) **וַתֹּאמֶר אֵין לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל־בַּבַּיִת כִּי אִם־אֶסוּד־שָׁמֹן** כלי ששמו "אסוד" ויש בו טיפת שמן (מ"ז), ומפני שעובדיה היה נותן שמן לפני הנביאים לכן נעשה הנס בשמן (מלבי"ם מחז"ל): **וַיֹּאמֶר לְכִי שֹׂאֲלֵי־לָךְ בָּלִים מִן־הַחוּץ [ד] מֵאֵת כָּל־שְׂכַנְכִי (שְׂכַנְיָךְ קָרִי)** כדי שלא יפסק השמן בשעת היציקה **בָּלִים רְקִים אֶל־תִּמְעִיטִי** אל תשאלי מעט אלא הרבה כלים (מ"ד): **וּבָאת וְסָגַרְתְּ הַדְּלָתַי** כי כבוד הנס לבוא בהצנע (רש"י) וגם שלא תשלוט עין הרע ויפסק השפע **בַּעֲדֶיךָ וּבַעֲד־בְּנֵיךָ** שלא יהיו אנשים אחרים בבית מהטעמים הנ"ל **וַיִּצְקֶתָ** מאסוד השמן בלי הפסק (מלבי"ם) **עַל כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהַמְּלֵא תַסִּיעֵי** תסלקי ממקומו ותשימי אחר תחתיו ואת לא תזווי ממקומך עם אסוד השמן לפי שהקב"ה עושהו כמעין ואין דרך מעין לזו ממקומו (רש"י): **וְהִלַּךְ מֵאֵתוֹ וְתִסְגַּר הַדְּלָתַי וּבַעֲד־בְּנֵיךָ** כדברי אלישע הנביא **הֵם מַנְשִׁים אֵלָיָה** את הכלים הריקים כי לא זוה ממקומה (מ"ד) **וְהִיא מֵיִצְקָתָ (מוֹצְקָתָ קָרִי): וַיְהִי בַמְּלֵאת הַכֵּלִים וַתֹּאמֶר אֶל־בְּנֵהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלֵי אִפִּילוֹ כֵלִים שְׁבוּרִים שְׁמִי שְׂגוֹר שִׁיתְמַלְאוּ הַכֵּלִים הַשְּׁלֵמִים יַגְזוֹר שְׂגֵם הַכֵּלִים הַשְּׁבוּרִים יתְמַלְאוּ (רד"ק בשם התוספתא) וַיֹּאמֶר אֵלָיָה אֵין עוֹד כְּלֵי וַיַּעֲמֹד [ה] הַשָּׁמֶן** עמד והפסיק, ובמדרש שיהיה נס והתייקר השמן והיה לה מזה רווח גדול (רש"י): **וְתִבֵּא וְתִגַּד וְתִשָּׂא לְאִישׁ הָאֵלֶּהִים** עתה שנתמלאו כל הכלים האם חייבת אני לעשר השמן (רד"ק בשם התוספתא), ועוד האם כבר נמכור השמן

עיונים והארות

מתלמידי רבינו יהודה החסיד זצ"ל שקבלו מרובם. (צוארי שלל אות ה')

ג. **וַיֹּאמֶר** אליה אלישע מה אעשה לך? - וכי היא צריכה לתת לו עצה והלא היא עומדת בצרה ואין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין. אלא אותה אשה היה שורשה במלכות שנקראת "מלכה" אותיות מ"ה כ"ל, ואותיות כל רומזים על זמן שהיתה עשירה ושלמה ב"ס, אך אותיות מ"ה מורין על מיעוט שלה כי המלכות לפעמים דלה ועניה. ונחננו מה - ויש מה לשון ריבוי. מה רב טובך. לכן בא אלישע לבשר לה שיתוקן מקום וניקתה מן אותיות מ"ה שיהיו כמו "כל". המורים על עושר. מה אעשה לך, אעשה תקון כמו ובן הבקר אשר עשה, וזהו "לך" אותיות כל.

ד. **לְכִי** שאלי לך כלום מן החוץ - אפילו שהכלי שלך קטן והוא רק אחד, תשתלשל הברכה עליו למלאות כל הכלים הריקים.

ה. **בַּס'** מעם לועז כ' שמילאה שלוש מאות תשעים וחמשה כלים כמנין "השמן".

כמו שהאשה נוטה לאיש גם הנשמה נוטה לגוף. מת - רוצה להרשיע, שהרשעים קרויים בחייהם מתים.

וְאֵתָה ידעת כי עבדך שהוא הגוף היה ירא את ה' - רוצה לומר לא היה רשע מעיקרו אלא ירא את ה' ועתה סרח. והנושה - יצר הרע, בא לקחת את שני ילדי העין והלב לו לעבדים - שהעין רואה והלב חומד, לכן כובש אותם תחילה היצה"ר.

וַיֹּאמֶר לה מה אעשה לך? - הרי כבר נטמא הגוף וצריך התעוררות ממנו. ועתה הגידה לי מה יש לך מצוות ומעש"ט בבית - לעולם הבא שהוא הבית העיקרי. ותאמר אין לשפחתך כל בבית - אין מצוות כי הרשיע, כי אם אסוד שמן - מעט מצוות. אמר לה היצר הטוב - אם כן צריכים לתקן. כלים ריקים - שנתרוקנו מהאור הגדול. וכן קודם כל צריך לסגור הדלת שממנה נכנס היצר הרע כדי שלא יכשיל איתו את האיברים. והיא מוצקת - השכינה מוצקת שפע לניצוצי הקדושה.

ב. **כִּי** עבדך ירא - גימטריא עובדיה גר אדום, "ירא את" גימטריא תלמידי חכמים. ספר ישן נושן על קלף כת"י

וַיֹּאמֶר לְכִי מִכְרִי אֶת־הַשְּׂמֹן וְשִׁלְמִי אֶת־גְּשֵׁיכִי (נְשִׁיךָ קָרִי) ותשלמי לבעלי חובותיך
 (ר"ט) ואין צריך לעשר השמן **וְאֵת בְּנֵיכִי (וּבְנֵיךָ קָרִי) תִּתְּחִי בְּנוֹתָר [א]:** ה וַיְהִי הַיּוֹם נֹדְמָן
 איזה יום (ע"פ מ"ד) **וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁעַ אֶל־עֵיד שׁוֹנִים [א] וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה [ח]** במעשים טובים והיא
 גדולה מעל נשות העולם (מלבי"ם) והיא אחותה של אבישג השונמית ואימו של עידו הנביא (רד"ק) והיתה בעלת יראת שמים גדולה
וַתִּחְזַק בּוֹ וַתִּחְזַק בּוֹ הפצירה בו הרבה (ת"י) **לְאֹכַל־לֶחֶם וַיְהִי מִיְדֵי עֶבְרֹו** מהיום ההוא והלאה (מ"ד) **יָסַר שְׂמָה**
 מעצמו **לְאֹכַל־לֶחֶם** לזכותה במצוה זו (מלבי"ם): ט **וַתֹּאמֶר אֶל־אִישָׁהּ** ותאמר השונמית אל בעלה עידו הנביא
הֲנִי־נָא יָדַעְתִּי מכירה אני בו, כי האשה מכרת באורחים יותר מן האיש (מ"ד) **כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא**
 שלא ראתה זבוב על שולחנו וקרי בסדינו (מ"ד) **עֵבֶר עָלֵינוּ תָּמִיד [ט]** ואין זה מן הראוי שישב עמנו (ע"פ מ"ד):
נַעֲשֶׂה־נָּא עֲלֵית־קִיר קְטַנָּה [י] ומבקשת מבעלה נעשה לו חצר יפה מעולה שבבתים בקומה עליונה (ע"פ ברכות י)

עיונים והארות

עובר עלינו תמיד - היתה צריכה לומר עובר אלינו ומהו עלינו?
 - נראה לפרש בס"ד חז"ל אמרו שכל אשה שהיתה מסתכלת
 באלישע הנביא - תמות. והשונמית היתה זהירה לא להסתכל בו
 לכן סר אליה ולא לאחרים. ולכן נראה לה שעובר למעלה מהם
 כי עיני התמיד היו למטה ולכן אמרה עד מתי זה יהיה שמא
 תטעה ותסתכל לכן נעשה לו עליית קיר קטנה וכו' והוא יכנס
 לשם ישר. לכן אמרה איש אלוקים מחמת עוצם קדושתו. ומניין
 ידעה? שלא ראתה זבוב על שולחנו. והזבובים תמיד נמצאים על
 השולחן כי דברי תורה על השולחן הן חיוב גדול. ולכן המלאך
 הממונה על הזבובים שולח אותם לשולחן לדעת אם עוסקים
 בתורה אם לאו.

כִּי אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ הוּא - אמר רבי יהודה בן פזי מפני מה
 נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים תהיו, ללמדך כל
 מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. ר' יהושע
 דסיכנין בש"ר לוי מיייתי לה מן השונמית, ותאמר אל אישה
 הנח נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא, א"ר יוסי בר חנינא
 מכאן שאשה מכרת באורחין יותר מן האיש. מנא ידעה, רב
 ושמואל, חד אמר שלא עבר זבוב על שלחנו, וחד אמר סדינין
 של פשתן היתה מצעת לו ולא ראתה עליהן קרי מעולם. קדוש
 הוא - א"ר יוסי בר חנינא הוא קדוש ואין משרתו קדוש. עובר
 עלינו תמיד - א"ר יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר יעקב כל
 המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו
 מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין (ויק"ר).

י. נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵית קִיר קְטַנָּה - סדין פרסה לו ולא ראתה קרי
 עליו ומזה הבינה קדושתו. קיר הפך אותיות קרי. נעשה ונשיא
 - היא ובעלה למרות שזו מלאכת האיש להכין לו.

עליה, מטה, שלחן, כסא, ומנורה - כנגד נפש רוח נשמה חיה
 יחידה. יסור שמ"ה = שם השם שיש בו 5 בחינות אלו.

ולמה "קטנה"? ידעה שגיחזי אינו ראוי להיות שם ולכן עשתה
 קטנה שתספיק רק לאלישע.

ו. ואת ובניך תחיי בנותר - כתב הרב ברכת שמואל משם הרב
 שפתי כהן, אותו שמן שיצק יעקב על האבן אשר שם
 מראשותיו, נתגלה לו אותו הפך, וראה יעקב כל הנסים שנעשו
 בפך זה. שנמשחו בו כלי המקדש והמשכן, ובו נמשחו כל
 המלכים, וזה היה כד השמן של אליהו ועובדיה, ונגנו לדורות
 לעולם הבא.

וכתב עלה הרב הנזכר, ופשוט בעיני, שגם אותו הפך נתגלה
 לבני חשמונאי, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול הוא אהרן,
 דכתיב (שמות ל, לא) 'זה לי לדרתיכם' לעולם הבא. ובו הדליקו
 שמנה ימים לצורכם, לרמוז שנתקנה מדה שמינית שהיא הוא,
 והמותר נגנו לעולם הבא. וכפי זה אני מבין מדרש ילקוט
 (מלכים ב' רמז רכ"ח) 'ואת ובניך תחיי בנותר' עד שיחיו
 המתים, דאליהו רמז לצרפתית, ששמן זה קיים לעולם הבא עד
 תחיית המתים. (דברים אחרים דרוש ל"ב ד"ה 'ועוד כתב הרב').

ז. ויעבר אלישע אל שתם - ר' יהושע בן קרחה אומר מכח
 הצדקה המתים עתידין להחיות, בא וראה מאלישע בן שפט,
 שלא היתה אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות, והיה מהלך
 מהר אל הר וממערה למערה, והלך לשונם וקבלתו שם אשה
 גדולה בכבוד גדול, אחותה של אבישג השונמית, אמו של עדו
 הנביא. אמרה האשה לבעלה, הנה איש האלקים הזה אין אשה
 יכולה להסתכל בדמותו שלא תמות, אלא נעשה נא עליית קיר
 קטנה, וכל פעם שהוא עובר כאן יסור שמה (פדר"א ל"ג).

ח. ושם אשה גדולה - הצדקה וגמילות חסדים רמוזים
 באותיות ג"ד' ותורה שבכתב ושבע"פ ה'ו' וידוע שאותה
 אשה היתה אחותה של אבישג השונמית והיתה בעלת צדקה
 וגמ"ח ובעלת תורה חכמנית ורבנית. ותחזק בו - ב-וא' היא
 תורה שבע"פ שהיא בסוד נו"ק - לאכול לחם לחמה של
 תורה. ולכן והיה מידי עבר ויסור שמה לאכול לחם כי היתה
 ראויה להתאחסן אצלה מצד מעשיה ומעלותיה הנזכרים.

ט. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא

שיהיה לו אויר טוב **וְנָשִׁים לּוֹ שֵׁם מְטָה וְשַׁלְחַן וְכֶסֶף וּמְנוּרָה** ור"ת שלהם משכ"ן שהם כנגד ד' תיקוני השכינה (חומת אנך) **וְהָיָה בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יְסוּר שָׁמָּה** כדי שיוכל להתבודד במקום זה המיוחד לבדו (מ"ד): **יָא וַיְהִי הַיּוֹם [יא]** הוא יום ר"ה יום הדין ולכן כתוב ויהי לשון צער (וזה"ק פר' פינחס) **וַיָּבֵא שָׁמָּה** לבית השונמית וידע ברוח"ק שפגנו לו עליה ולכן כתוב **וַיָּסֹר אֶל־הָעֲלִיָּה** שלבדו סר אל העליה שהכינו לו **וַיִּשְׁכַּב שָׁמָּה [יב]** כי זה מטה של השכינה: **יב וַיֹּאמֶר אֶל־גֵּיחֲזִי נַעֲרֹ קָרָא לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא־לָהּ וַתַּעֲמֹד לְפָנָיו** החזיקה מעמד לעמוד לפניו ולא כשאר נשים (אלשיך): **יג וַיֹּאמֶר לּוֹ אָמַר־נָא אֵלַיָּה הֲנִיָּה חֲרָדְתָּ אֵלֵינוּ אֶת־כָּל־הַחֲרָדָה הַזֹּאת** טרחת והתאמצת והשתדלת הרבה בשבילנו **מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ** מה הגמול שאוכל לעשות לך (רש"י) **הֲיֵשׁ לְדַבְּר־לָךְ אֶל־הַפֶּלֶךְ** העליון כי יום ר"ה היה (וזה"ק) [יג] **אוֹ אֶל־שֵׁר הַצָּבָא** העליון להליץ עבורך **וְהֵאמֵר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יֹשֶׁבֶת [יד]** בתוך בני משפחתי אני יושבת ואין מי עושה לו רעה (רש"י) ולכן אינני רוצה לפרוש מן הכלל ותפילת הרבים (מלבי"ם): **יד וַיֹּאמֶר** אלישע לגחזי **וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ** נגד הטובה הזאת איזה גמול אשלם לה (רש"י) **וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי אֲבֹל בֶּן אֵין־לָהּ** שהיא עקרה מטבעה **וְאִישָׁה זָקָן [טו]** א"כ בדרך הטבע לא תלד (מלבי"ם) וצריך נס בתוך נס: **טו וַיֹּאמֶר קָרָא־לָהּ** לאחר שהלכה אמר אלישע לגחזי תקרא לה (רד"ק) **וַיִּקְרָא־לָהּ** כי רצה בעצמו לומר לה הנבואה (רלב"ג) בלשון נוכח למען יתקיים (מלבי"ם) **וַתַּעֲמֹד בַּפֶּתַח** כיון שראתה

עיונים והארות

וכרמל בצקלוננו לפרנס מהם מאה אנשים מבני הנביאים, אבל סירב לקבל מנעמן (שר צבא מלך ארם שרפאהו אלישע מצרעתו) עשרים ככר כסף ומשא ארבעים גמלים מטוב דמשק, מחזאל ובן הדד, אבל אסור ליהנות מכבוד התורה לצורך עצמו, אבל מי שבוטח בה' וימנע מליהנות מאחרים, הקב"ה ישלח לו שפע מאוצרו הטוב ומידו המלאה והרחבה ולא יצטרך לבריות. כמו שאמר דוד המלך (תהלים לב, י): "והבוטח בה' חסד יסובבנו". ואומר המלבי"ם ז"ל: אלישע בהיותו נהנה משל אחרים, היה משפיע להם מברכתו באופן שלא היה מקבל רק משפיע ברכה, כדברי הגמרא (ברכות מב.): "תכף לתלמידי חכמים ברכה", שנאמר (בראשית ל, כז): "ויברכני ה' בגללך" או (בראשית לט, ה): "ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. (ילקוט שבע).

יב. ויהי היום ויבא שמה ויסר אל העליה וישכב שמה - שידע ברוח הקודש מה הכינו לו והלך ישר לשם.

יג. כ"ב בזה"ק בכמה מקומות: ח"א דף סט/ב. קס/ב. ח"ב מד/ב. ועיין במלבי"ם.

יד. וְהֵאמֵר בתוך עמי אנכי יושבת - ישראל בתוך שמם יש "ראש" והיא היתה חשובה מן הראשים בישראל.

טו. וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי אבל בן אין לה ואישה זקן - אומר לו אתה צריך לעשות שני ניסים לאשה העקרה ולבעלה הזקן.

ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה. ראשי תיבות משכן מ'טה ש'ולחן כ'סא נ'ר, כמו שאמרו דורשי רשומות, והם ד' תיקוני שכינה כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ב מד, א). וכבר אמרו רז"ל (ברכות י"ב) 'עובר עלינו תמיד' (פסוק ט'), דחשוב כאילו הקריבו תמידין. ועתה ע"י ד' אלו, יעלה עלינו כאילו עשינו ד' תיקוני שכינה, דהרי השכינה שורה בו ממש כמעט בפרהסיא, שכל אשה המסתכלת בו מתה (פרקי דר"א פל"ג).

יא. ויהי היום - מובא בזהר הקדוש דיום טוב של ראש השנה היה, שנפקדו בו עקרות העולם, ונאמר ויהי שהוא לשון צער, כי ביום הזה שהוא ראש השנה, יש בו דין קשה (זהר פנחס רלא). ויסר אל העליה, אלישע נהנה מן הבריות כדברי הגמרא (ברכות י:): הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי, שנאמר (שמואלא, ז, יז): "ותשובתו הרמתה כי שם ביתו". ואמר רבי יוחנן: לכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ומובא בספר "מעם לועז" מלכים"ב עמוד מ"ד. ומובא במשם רבי אברהם בן הרמב"ם ז"ל הטעם שקיבל אלישע מתנות מפני שכל אדם הנותן מתנה לתלמיד חכם בכוונה שתגיע אליו ברכה מצד המקבל שהוא עובד ה', זה דומה לנותן מתנות כהונה לכהנים, ומותר לקבל בענין זה לשם נימוס ובתנאי שתהיה מתנה מועטת קטנה. ובאופן זה קיבלו הנביאים מתנות כמבואר במקומם. וזה שאמרו: הרוצה ליהנות יהנה כאלישע. הכוונה שהסכים לקבל עשרים לחם שעורים

שאינו מדבר עימה פנים אל פנים הוסיפה להתרחק ועמדה בפתח (מ"ד): טז ובאותו מעמד שרתה עליו הנבואה (ע"ן רד"ק) **וַיֹּאמֶר** לה אלישע **לְמוֹעֵד הַזֶּה** כמו שאת קימת היום ושמה **כָּעֵת חַיָּה** לשנה הבאה בעת הזאת תהיי ראוייה להיקרא חיה שהיא אשה יולדת **אֶתְּי (אֶתְּ קַרִי) חֲבֻקָת בֶּן [טז]** שרק תחבקי אותו בילדותו ולא יתקיים **וַתֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תִּכְזֹב בְּשַׁחַתְךָ** אל תשמחני בדבר שאינו מתקיים (רש"י), וי"מ שלא יהיה הבן מסטרא דנוק' כפי שמצאנו בשמואל: **וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלַיָּה אֱלִישֶׁע** כלומר על ידי גזירת הצדיק (מלבי"ם): **יח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד** בבריאות ואין סיבה למיתה פתאומית **וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעַז אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּעָרִים** והשמש היתה קופחת על ראשו (מלבי"ם) וקיבל מכת שמש: **יט וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי רֵאשִׁי [יח]** שהיה לו כאב ראש חזק (מלבי"ם) **וַיֹּאמֶר אֶל-הַנְּעֵר שְׂאֵהוּ אֶל-אָמוֹ** שבזכותה בא: **כ וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיאֵהוּ אֶל-אָמוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בְּרֵכֶיהָ** לא עשתה לו שום תרופה ולא השכיבה אותו על המיטה כי בטחה בדברי הנביא (מלבי"ם) והילד חי **עַד-הַצְּהָרִים** שהוא זמן הדינים **וַיָּמָת:** **כא וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים** שבזכות הנביא יהיה בריא (ע"פ רלב"ג) כי השכינה שם, ולא סיפרה לבעלה שמת, בבטחונה בנביא **וַתִּסְגֹּר הַדֹּלֶת בַּעֲרֹ וַתַּעַז:** **כב וַתִּקְרָא אֶל-אִשָּׁהּ** בעלה **וַתֹּאמֶר שְׁלַחַה נָא לִי אֶחָד מִן-הַנְּעָרִים וְאֶחַת הָאֶתְנֹת וְאָרוּצָה עַד-אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאֲשׁוּבָה** ולא אתעכב שלא תדאג: **כג וַיֹּאמֶר מְדוּעַ אֶתְּי (אֶתְּ קַרִי) הֲלֹכְתִי (הֲלֹכְת קַרִי) אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-תִדְּשׁ וְלֹא שַׁבַּת** כי דרכם היה לילך ב"ח ובשבתות לנביא ולחכם (מ"ד) ללמוד מזהם דרך חיים (מלבי"ם) **וַתֹּאמֶר שְׁלֹום [יה]** שלום לנער אל תדאג:

עיונים והארות

חיינו. **טז. ויאמר** למועד הזה כעת חיה את חובקת בן - כתיב "אתי" וקרינן "את" שני חיבוקין: אחד כשיוולד והשני כשימות ויחיה אותו אלישע בחיבוקו, לכן אמרה אל תכזב בשפחתך, אני לא רוצה שימות.

יז. ויאמר למועד הזה - אותם מלאכים שבשרו את שרה אמרו, למועד אשוב אליך, אבל אלישע לא אמר אשוב, המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם אמרו למועד אשוב אליך, אבל אני שאני בשר ודם היום כאן ומחר בקבר, בין חי בין מת כעת חיה(ב"ר): אל תכזב - אמרה לו אדוני זקן מאד וחדל ממני אורח נשים, אל תכזב בשפחתך (ילק"ש).

יח. ויאמר אל אביו ראשי ראשי - שאביו המשיך לו נפש מסטרא דנוק' ולכן מת. וחזר אלישע והמשיך לו נפש מסטרא דדכורא ונתקיים. וזה שאמר ראשי ראשי.

יח. ותאמר שלום - פתחה פיה במילת שלום - שהוא כינוי לזכר וכן לשון שלום. ז"א תשלומים אני צריכה להשלים לו תיקון

חיינו. **טז. ויאמר** למועד הזה כעת חיה את חובקת בן - כתיב "אתי" וקרינן "את" שני חיבוקין: אחד כשיוולד והשני כשימות ויחיה אותו אלישע בחיבוקו, לכן אמרה אל תכזב בשפחתך, אני לא רוצה שימות.

יז. ויאמר למועד הזה - אותם מלאכים שבשרו את שרה אמרו, למועד אשוב אליך, אבל אלישע לא אמר אשוב, המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם אמרו למועד אשוב אליך, אבל אני שאני בשר ודם היום כאן ומחר בקבר, בין חי בין מת כעת חיה(ב"ר): אל תכזב - אמרה לו אדוני זקן מאד וחדל ממני אורח נשים, אל תכזב בשפחתך (ילק"ש).

יח. ויאמר אל אביו ראשי ראשי - שאביו המשיך לו נפש מסטרא דנוק' ולכן מת. וחזר אלישע והמשיך לו נפש מסטרא דדכורא ונתקיים. וזה שאמר ראשי ראשי.

יח. ותאמר שלום - פתחה פיה במילת שלום - שהוא כינוי לזכר וכן לשון שלום. ז"א תשלומים אני צריכה להשלים לו תיקון